

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA**

**JOLANTA KAPUSTAITĖ
(Intelektinės nuosavybės teisės studijų programa)**

AUTORIAUS TEISĖS PLATINTI KŪRINIŲ TURINYS IR ĮGYVENDINIMO YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. Jūratė Usonienė

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. Autoriaus teisės platinti kūrinis prigimtis ir įtvirtinimo praktinė reikšmė, apimties kaita.....	8
1.1. Platinimo teisės prigimtis	8
1.2. Platinimo teisės įtvirtinimo praktinė reikšmė.....	9
1.3. Platinimo teisės apimties kaita	12
2. Autoriaus teisės platinti kūrinį įtvirtinimo raidą tarptautiniu ir regioniniu mastu.....	15
2.1. Platinimo teisės įtvirtinimas tarptautiniuose teisės aktuose	15
2.1.1. Berno konvencija.....	15
2.1.2. TRIPS	18
2.1.3. PINO autorių teisių sutartis	20
2.2. Platinimo teisės harmonizavimas ES teisės aktuose.....	22
2.2.1. Tarybos direktyva dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos	23
2.2.2. Tarybos direktyva dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorių teisėms gretutinių teisių intelektinės nuosavybės srityje.....	25
2.2.3. Tarybos direktyva dėl duomenų bazių teisinės apsaugos.....	28
2.2.4. Tarybos direktyva dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo.....	30
3. Autoriaus teisės platinti kūrinį reglamentavimo įvairovė nacionalinėse teisės sistemose	31
3.1. Valstybių, kuriose platinimo teisė saugoma netiesiogiai, reglamentavimo analizė	31
3.1.1. Prancūzija	31
3.2. Valstybių, įtvirtinusių savarankišką platinimo teisę, reglamentavimo analizė	33
3.2.1. Jungtinė Karalystė	34
3.2.1. Jungtinės Amerikos Valstijos	36
3.2.2. Teisės platinti kūrinį reglamentavimo raida Lietuvos teisės aktuose.....	37
4. Autoriaus teisės platinti kūrinį apimtis, ypatumai	39
4.1. Objektų, kurių atžvilgiu taikoma platinimo teisė, materialumas.....	39
4.2. Platinimo teisės veiksmai ir formos	41
4.2.1. Veiksmų požymiai: viešumas.....	41
4.2.2. Veiksmai ir formos: siūlymas.....	43
4.2.3. Platinimas parduodant ar kitais būdais	44
4.2.4. Nuoma ir panauda kaip platinimo teisės formos	47
4.2.4.1. Nuomos ir panaudos turinys	47
4.3. Platinimo teisės ribojimai	50
4.3.1. Panaudos teisės apribojimai	50
4.3.2. Autoriaus teisės platinti kūrinį išsėmimas	52
4.3.2.1. Prielaidos ir išplėtojimas	52
4.3.2.2. Taikymo sąlygos.....	55
4.3.2.3. Platinimo teisės išsėmimas skaitmeninėje erdvėje	57
4.3.2.4. Platinimo teisės išnaudojimo išimtys	59
IŠVADOS.....	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	65
SANTRAUKA	73
SUMMARY	74

IVADAS

Autoriaus teisės sudaro kompleksinių civilinių teisių, kurios pagal prigimtį bei įtvirtinimo tikslus skaidomos į asmenines neturtines bei turtines teises, visuma. Turtinės teisės, kitaip nei asmeninės neturtinės teisės, yra susijusios su kūrinio panaudojimu¹. Autoriaus teisių objekto specifika lemia tai, kad nei nacionaliniuose įstatymuose, nei tarptautiniuose teisės aktuose neapsiribojama turtinės autoriaus teisės įvardijimu kaip išimtinės teisės naudoti kūrinį². Tarptautiniuose, regioniniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose įvardijamos konkrečios išimtinės turtinės autorių teisės, susijusios su įvairiais kūrinio panaudojimo būdais, kurių sąrašas nuolat plečiasi³. Vienose valstybėse susisteminaamos autorių turtinės teisės pagal tam tikrus kriterijus⁴, kiti išvardija kūrinio panaudojimo būdus. Įstatymo leidėjo sieki nulemti ne noras tiesiog juos išvardyti, o būtinybė numatyti visuomenei reikšmingus kūrinio panaudojimo būdus ir įpareigoti potencialų naudotoją gauti autoriaus leidimą naudoti kūrinį kiekvienu atveju⁵.

Vienas iš tokių reikšmingų kūrinio naudojimo būdų – kūrinio egzempliorių ar jų kopijų platinimas. Autoriui suteikiamos platinimo teisės apimčiai tiesioginę įtaką daro jos prigimtis. Autoriaus nematerialios, neapčiuopiamos platinimo teisės betarpiška sąsaja su materialiu objektu, kuriame kūrinys išreikštas, lemia neišvengiamą autoriaus ir visuomenės interesų konfliktą. Autoriaus teisių apsaugos būtinumą lemia autoriaus kaip kūrėjo arba kitų saugomų teisių subjektų asmeninių interesų ir ekonominių interesų užtikrinimas, o platinimo teisė ribojama siekiant užtikrinti visuomenės interesus į laisvą prekių apyvartą, absoliutinę materialios nuosavybės apsaugą (įtvirtinant platinimo teisės išsėmimą, pirmą kartą pateikus kūrinį į apyvartą su autoriaus sutikimu), teisę į informaciją, kultūros plėtrą (įtvirtinant panaudos teisės išimtis). Kita vertus, visuomenės teisė verstis profesine veikla, laisva konkurencija yra ribojama autoriui suteikus išskirtinę nuomos teisės apsaugą, nenumatant teisės išimčių (išskyrus pastatų ir taikomosios dailės kūrinio atžvilgiu).

Nagrinėjant platinimo teisės turinį labai svarbu atsižvelgti į ekonominį ir socialinį kontekstą, teisės prigimtį, įtvirtinimo prielaidas, lemiančias teisės apimtį ir ribojimus. Tyrimu siekiama atsakyti į iškeliamus aktualius klausimus, kurie reikšmingi platinimo teisės

¹ Lietuvos Respublikos Autorių teisių gretutinių teisių įstatyme (toliau – ATGTĮ) saugomi kūrinio naudojimo būdai: atgaminimas, išleidimas, vertimas, perdirbimas, platinimas, viešas rodymas, viešas skelbimas, viešas atlikimas. ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalis.

² Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės // Vilnius: Teisės informacijos centras, 2008.

³ Pirmosios kūrinio panaudojimo formos buvo atgaminimas (įtvirtintas, pirmajame pasaulyje autorių teisių įstatyme 1709 m. Didžiosios Britanijos priimtame Karalienės Anos statute) ir atlikimas. Atsiradę nauji skaitmeniniai kūrinio panaudojimo būdai, internetas ir kt. lėmė tai, kad šiuolaikinis autorių turtinių teisių sąrašas yra gerokai platesnis. Žr. Usonienė J. Autorių teisių teisinio reguliavimo pradžia. Pirmieji teisės aktai. // Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėjui Lietuvoje. Vilnius, 2000. P. 174.

⁴ Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodekse nurodomos dvi pagrindinės autorių turtinės teisės: teisė atgaminti kūrinį, kai kūrinys perduodamas pasitelkiant materialią laikmeną ir teisė atlikti kūrinį, kai kūrinys perduodamas nesuteikiant jam materialios formos. Usonienė J., Autorių teisių perdavimo ypatybės // Vilnius: Teisės informacijos centras, 2008. P. 59.

⁵ Plačiau žr. Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės // Vilnius: Teisės informacijos centras, 2008. P. 57–59.

įgyvendinimui ir aktualūs mūsų informacinėje visuomenėje: ar platinimo teisė apima nematerialių kopijų perdavimą; ar galimas perdavimas *on-line*; koks skirtumas tarp vartotojų, nusipirkusių kūrinių parduotuvėje ir teisėtai kūrinių parsisiuntusių internetu bei atgaminusių materialia išraiškos forma su autoriaus sutikimu, teisių disponuoti kūriniais; ar galimas teisės išsėmimas pastarųjų kūrinių kopijų atžvilgiu; kokie požymiai būtini, nustatant platinimo teisės veiksmus, ar platinimas apima siūlymą pateikti kūrinius į apyvartą; koks autoriaus platinimo teisės santykis su kitomis autoriaus turinėmis teisėmis, kokia jų atribojimo reikšmė; ar platinimo veiksmai apsiriboja tik pardavimu; kokios platinimo teisės išsėmimo sąlygos.

Darbo naujumas ir aktualumas. Autoriaus teisės turinio bei įgyvendinimo ypatumų išmanymas būtinas tiek autoriui, siekiančiam veiksmingai disponuoti platinimo teise, tiek kūrinių naudotojams, norintiems įgyti ar perėmusiems platinimo teisę, tiek visuomenei, kuriai būtina suvokti savo turimas teises bei jų ribas įsigytų kūrinių atžvilgiu. Turimų teisių turinio suvokimas bei mokėjimas atriboti platinimą nuo kitų teisių – lemia efektyvų teisių įgyvendinimą bei apsaugą.

Analizuotoje Lietuvos ir užsienio doktrinoje autoriaus teisė platinti kūrinių nagrinėta gana fragmentiškai (atskleidžiant reglamentavimą tik nacionalinėje teisėje⁶ arba tik tarptautiniuose⁷, ES⁸ teisės aktuose; analizuojant platinimo teisės skirtingus aspektus⁹, pvz., teisės išsėmimo klausimą) arba kompleksiniuose tyrimuose perteikiant fundamentalių žinių. Šis mokslinis tiriamasis darbas pasižymi autoriaus teisės platinti kūrinių turinio bei įgyvendinimo ypatumų tyrimo visapusiškumu ir kompleksiskumu: darbe analizuojama platinimo teisės raida bei reguliavimas tarptautiniu ir Europos Sąjungos (toliau – ES) mastu, įvairių valstybių nacionaliniu lygmeniu, pabrėžiant reglamentavimo įvairovę; susistemintos ir atskleistos platinimo teisės turinio ypatybės, išanalizuoti teisės ribojimai, remiantis teisės aktais, mokslininkų tyrimais bei kitų valstybių teismų, Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) praktika, pabrėžiamas teisės santykis su kitomis teisėmis, analizuojami probleminiai klausimai.

⁶ P.vz., nagrinėti platinimo teisės ypatumai Jungtinėje Karalystėje: Bentley L., Phillips J. Copyright Issues: The Mysteries Of Section 18 // E.I.P.R., 1999. Nr. 21(3). P. 133–141, Griffiths J. Copyright and Public Lending in the United Kingdom // E.I.P.R., 1997. Nr. 19(9). P. 499-503.

⁷ P.vz., Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006, Correa C. Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement. New York: Oxford university press, 2007 – svarbūs šaltiniai tarptautinių teisės aktų analizei.

⁸ Drier. T., Hugenholtz. B. Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006.

⁹ P.vz., svarbūs tyrimai teisės išsėmimo klausimų nagrinėjimui, pvz., Lewinski V. S. International Exhaustion of the Distribution Right Under EC Copyright Law // E.I.P.R. 2005. Nr. 27(7). P. 233-236., Tjong Tjin Tai, E. Exhaustion and Online Delivery of Digital Works // E.I.P.R., 2003. Nr. 25(5). P. 207-211, Wiebe A. The Principle of Exhaustion in European Copyright Law and the Distinction Between Digital Goods and Digital Services // G.R.U.R. Int., 2009. Nr. 02. P. 114-118.

Tyrimo tikslas. Pagrindinis tyrimo tikslas yra atskleisti autoriaus teisės platinti kūrinį turinį ir įgyvendinimo ypatumus, sugretinant tarptautinį, regioninį ir nacionalinį teisės reglamentavimą, ETT ir kitų valstybių teismų sprendimus bei mokslininkų tyrimuose pateikiamas nuomones, į teisės turinio genezę žvelgiant per autoriaus ir visuomenės interesų prizmę.

Tyrimo uždaviniai.

1. Atskleisti autoriaus teisės platinti kūrinį prigimtį, išskyrimo praktinę reikšmę bei apimties kaitą.
2. Išanalizuoti autoriaus teisės platinti kūrinius reglamentavimo raidą, įtvirtinimą tarptautiniuose ir regioniniuose teisės aktuose.
3. Ištirti autoriaus teisės platinti kūrinį reglamentavimo ypatumus įvairiose valstybėse. Atskleisti platinimo teisės įtvirtinimo raidą Lietuvoje.
4. Išnagrinėti autoriaus teisės platinti kūrinį apimtį, ypatumus ir ribojimus.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas yra autoriaus teisės platinti kūrinį turinio ir įgyvendinimo ypatumai tarptautiniuose, regioniniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose, ETT ir kitų valstybių teismų sprendimuose bei mokslininkų tyrimuose ir visuomeniniai santykiai, susiklostantys įgyvendinant autoriaus teises platinant kūrinį.

Tyrimo šaltiniai. Atliekant tyrimą naudotasi trimis šaltinių grupėmis. Tai – tarptautinės teisės, ES ir nacionaliniai teisės aktai; autorių teisės doktrina; teismų praktika.

Pagrindinė tyrimo šaltinių grupė – tarptautiniai, Europos Sąjungos ir nacionaliniai teisės aktai. Darbe atlikta specializuotų, su autorių teisėmis susijusių konvencijų (Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (toliau – Berno konvencija¹⁰), 1966 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutarties (toliau – PINO autorių teisių sutartis¹¹), 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos Susitarimo dėl su prekyba susijusių intelektinės nuosavybės teisių aspektų (toliau – TRIPS¹²), Europos Sąjungos direktyvų (1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyvos 91/250/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos¹³, 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyvos 92/100/EEB dėl nuomos panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje¹⁴, 1996 m. kovo 11 d.

¹⁰ Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Žinios. 1995, Nr. 40-988.

¹¹ Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1060

¹² Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. 1C priedas prie 1994-04-15 Sutarties dėl Pasaulio Prekybos Organizacijos įsteigimo // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

¹³ 1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos // OL L 122, 1991 5 17. P. 42-46.

¹⁴ 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyva 92/100/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje // OL L 346, 1992 11 27. P. 61-66.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos¹⁵, 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje aspektų derinimo¹⁶) bei ir nacionalinių (1964 m. Civilinio Kodekso¹⁷, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (1999 m., 2003 m. ir 2006 m. redakcija) (toliau – ATGTĮ), užsienio šalių autorių teisių įstatymų) nuostatų tyrimas.

Antrąją tyrimui naudotą šaltinių grupę sudaro specializuoti autorių teisių tyrimai: kompleksinės studijos, teisės aktų komentarai, straipsniai, kuriuose analizuojami įvairūs klausimai, bei kiti mokslininkų tyrimai. Išskirtini bei paminėtini T. Drier, B. Hugenholtz, S. Ricketson J. Ginsburg, Griffiths, V. Lewinski, L. C. Benlty, D. T. Keeling, M. Barret., T. Desurmont ir kitų mokslininkų tyrimai. Paminėtini negausūs Lietuvos autorių teisių tyrimai, kuriais buvo remtasi darbe: Lietuvos Respublikos autorių teisių įstatymo komentaras, doc. dr. J. Usonienės monografija, dr. R. Birštono apginta daktaro disertacija, konferenciniai lediniai. Išskirtina reikšminga tyrimui ir darbe dažnai cituojama habil. dr. V. Mizaro kompleksinė-sisteminė monografija „Autorių teisės“.

Trečioji grupė – Europos Teisingumo Teismo, užsienio teismų sprendimai, kuriais naudotasi aiškinant autoriaus teisės platinti kūrinį turinio elementus, ypatybes, teisės aktuose naudojamas formuluotes.

Tyrimo metodai. Tyrime taikytini šie svarbiausi teisinės analizės metodai: lyginamasis, lingvistinis, teleologinis, loginis ir sisteminis.

Naudojantis lyginamuoju metodu autorių teisės turinys atskleidžiamas darbe sugretinant reguliavimą tarptautinėse sutartyse, Europos Sąjungos teisės aktuose, nacionaliniuose įstatymuose. Aiškinant nagrinėjamų teisės normų turinį, teisinio reguliavimo atsiradimo priežastis ir tikslus taikyti lingvistinis, teleologinis ir loginis metodai. Loginis ir sisteminio metodų taikymas labiausiai pasireiškė apibendrinant ir išskiriant autoriaus teisės platinti kūrinį turinio ypatumus, išryškinant skirtumus nuo kitų autoriaus teisių, teikiant vertinimus, apibendrinimus bei išvadas.

Tyrimą sudaro keturi skyriai. Pirmajame pristatoma platinimo teisės prigimtis, lemianti platinimo teisės turinio ypatumus, atskleidžiama platinimo teisės atskyrimo nuo atgaminimo teisės prasmė bei bendrai pristatoma teisės apimtis. Antrasis skyrius skirtas autoriaus teisės platinti kūrinį įtvirtinimo bei reglamentavimo raidos bei turinio atskleidimui tarptautiniu, ES mastu. Trečiajame, siekiant visapusiškumo ir gilesnio platinimo teisės turinio ir įgyvendinimo

¹⁵ 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Europos Sąjungos Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos // OL L 77,1996. P. 20-28.

¹⁶ 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo // OL, L 167, 2001 5 22. P. 10-19.

¹⁷ Lietuvos Tarybų Socialinės Respublikos Civilinis kodeksas // Žinios. 1964, Nr. 19-138.

ypatumų suvokimo, analizuojama platinimo teisės reglamentavimo bei įgyvendinimo įvairovė bei ypatumai nacionalinėse teisės sistemose. Ketvirtasis skyrius skirtas platinimo teisės apimties detaliai analizei, išskiriant platinimo teisės objektų, kuriems taikytina platinimo teisė, veiksnių ir formų ypatybes, nagrinėjant jų skiriamuosius požymius nuo kitų teisių. Analizuojama panaudos teisės apribojimai ir teisės išsėmimo doktrina.

1. Autoriaus teisės platinti kūrinis prigimtis ir įtvirtinimo praktinė reikšmė, apimties kaita

1.1. Platinimo teisės prigimtis

Platinimo teisė viena iš turtinių išimtinių autoriaus teisių. Autoriui suteikiama teisė leisti arba drausti tretiesiems asmenims pateikti materialius kūrinių egzempliorius ar kopijas į komercinę apyvartą. Taip suprantama autoriaus teisė siaurąja prasme. Plačiaja prasme platinimo teisė apima ir tolesnių kūrinio panaudojimo būdų kontrolę – leisti arba uždrausti kūrinius nuomoti ar teikti panaudai. Autoriaus teisės platinti kūrinius įtvirtinimas, visų pirma, sietinas su ekonominiu autoriaus interesų užtikrinimu. Kaip pabrėžia A. Vileita: „paprastai, kūriniai atgaminami, išleidžiami, platinami siekiant tiesioginės ar netiesioginės turtinės naudos“.¹⁸ Platinimo teisės išimtinumas pasireiškia tuo, kad ši teisė priklauso tik autoriui ir jas įgyvendinti gali tik autorius arba kiti asmenys autoriaus pavedimu ar jo teisių perėmėjai, išskyrus autoriaus turtinių teisių apribojimus¹⁹. Autoriaus teisė priskirtina prie teisių, susijusių su kūrinių materialiomis kopijomis²⁰, kurios laikytinos kaip pridėtinės teisės – papildančios ir efektyviau užtikrinančios autoriaus interesus.²¹

Platinimo teisės (kaip ir kitų autorių teisių) vieną iš teisinės prigimties ypatybių – nematerialumas, neapčiuopiamumas, egzistavimas atskirai nuo daiktinės nuosavybės į objektus, kuriuose kūrinys yra įkūnytas ar atgamintas²². Išplėtus autorių teises į kūrinius, suteikus autoriui teisę kontroliuoti kaip šie kūriniai turi būti platinami ir toliau naudojami, sukeliamas konfliktas tarp autoriaus turtinių teisių į nematerialų kūrinį ir materialios kūrinio išraiškos įgijėjo teisės į nuosavybę, atsiranda grėsmė dėl laisvos apyvartos, teisės į informaciją, verstis profesine veikla ribojimų. Platinimo teisės įgyvendinimas siejama su kvazi-monopoliniu ir anti-konkurenciniu poveikiu, kuris gali reikšti rinkų suskaidymą ir padalinimą teritorijomis, užtikrinant išimtinės platintojų grandis, kurios įgalina dirbtinai valdyti kūrinių kainas, paliekant kitus platintojus už jų valdomos rinkos ribų.²³

¹⁸ Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 61.

¹⁹ Ibid. 63.

²⁰ Teisės doktrinoje kaip betarpiškai susijusios su materialiomis kopijomis teisių, priskiriamos visų pirma platinimo, nuomos, importo, dailės ir architektūros kūrinio prieinamumo ir kūrinių perpardavimo (Droit de suite) teisės. Plačiau žr. Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para 11.38.

²¹ Ibid. Para 11.43.

²² Materialios ir nematerialios nuosavybės dualizmas, atribojimas įtvirtintas ATGTĮ 50 str. 1 d. Materialios kūrinio išraiškos pardavimas nereiškia autorių teisių perdavimo, o autorių teisių perdavimas neturi būti tapatinamas su nuosavybės teisės į materialios kūrinio išraiškas perdavimu.

²³ Ibid. Para 11.44.

1.2. Platinimo teisės įtvirtinimo praktinė reikšmė

Autorių teisių katalogas platus ir išsamus, nuolat atsirandant naujoms technologijoms, teisių sąrašas peržiūrimas ir pildomas, teisių apimtis plečiama. Šios tiriamojo darbo dalies tikslas, visų pirma, įvardinti prielaidas, leidžiančias manyti, kad atgaminimo teisė (atgaminant nurodžius kūrinio naudojimo būdus ir gavus autorinį atlyginimą) pakankama autoriaus interesų užtikrinimui bei paneigti jas: i) išskiriant situacijas bei jas iliustruojančius pavyzdžius, rodančius platinimo teisės įtvirtinimo praktinę reikšmę, užtikrinant autoriaus ekonominius interesus; ii) analizuojant platinimo kontrolės užtikrinimą autorinėmis sutartimis dėl teisės atgaminti kūrinį perleidimo, nepakankamumą.

Platinimo teisė labai susijusi su atgaminimo teise – tik materialioje išraiškoje atgaminti kūriniai egzemplioriai ir kopijos gali būti platinami. Platinimo teisė ilgą laiką nebuvo įtvirtinta tarptautiniuose teisės aktuose (iki 1952 m.), bandymai ją įtvirtinti Berno konvencijoje (1948 m., 1967 m.) buvo nesėkmingi, ES bendroji platinimo teisė buvo harmonizuota tik 2001 m. Kai kuriose valstybėse narėse platinimo teisė neišskiriama kaip savarankiška teisė – ji tik atgaminimo, publikavimo ar viešo paskelbimo teisės dalis.

Pirmoji iškeliama prielaida – kadangi platinimo teisė yra turtinė teisė, platinimo teisės apsaugos tikslas yra autoriaus ekonominių interesų užtikrinimas, kuris yra patenkinamas autoriui gavus atlyginimą už teisėtai atgamintus kūrinius. Platinant neteisėtai atgamintą kūrinį, autoriaus interesai gali būti ginami, remiantis atgaminimo teise. Antroji prielaida – valią dėl kūrinio platinimo autorius gali išreikšti autorinėje sutartyje dėl teisės atgaminti kūrinį perleidimo, numatant kūrinio naudojimo būdus ir formas. Ir tai yra pakankama priemonė platinimui užtikrinti.

Paneigsime iškeltą prielaidą, kad autoriaus ekonominiai interesai užtikrinami autoriui gavus atlyginimą už teisėtai atgamintus kūrinius, aptardami konkrečius atvejus bei juos iliustruojančius pavyzdžius.

i) Visų pirma, nagrinėtinos situacijos, kai platinamas neteisėtai atgamintas kūrinys, tačiau autoriaus interesai negali būti užtikrinami suteikiant vien tik atgaminimo teisę. Pirmoji, kai neteisėtai atgamintą ir platinimą saugomus autorių teisių objektus subjektai nesutampa ir neįmanoma nustatyti kūrinių atgaminusio asmens. Įtvirtinus autoriaus teisę platinti kūrinį, užtikrinama, kad autorius gali ginti savo interesus prieš asmenis platinančius neteisėtas kopijas, nepriklausomai nuo to, ar jie žinojo, kad kūrinio egzemplioriai ar kopijos nelegalios. Pateiktinas situaciją iliustruojantis pavyzdys – autorius perleidžia subjektui A atgaminti savo kūrinį ir jį platinti. Subjektas C pagamina neteisėtas kūrinio kopijas – neteisėtai atgamina ir perdavė jas subjektui D. D perleidžia jas E, kuris parduoda neteisėtai išleistų kūrinių kopijas parduotuvėje. Platinimo teisės savarankiškumo reikšmė šioje situacijoje pasireiškė tuo, kad autorius ir teisių

perėmėjas (išimtinės licencijos atveju)²⁴ A galėtų kreiptis į teismą su ieškiniu prieš E ir D dėl platinimo teisės pažeidimo, nepriklausomai nuo to ar jie žinojo, dėl kūrinių kopijų neteisėtumo ir prieš C dėl abiejų turtinių teisių – neteisėto atgaminimo ir platinimo pažeidimo.²⁵

Remdamiesi Lietuvos teismų praktika, išskirsime situaciją, susijusią su autoriaus ekonominių interesų užtikrinimu, taikant kompensacinius gynybos būdus²⁶. Situacija, kai dėl ieškinio senaties terminų taikymo autoriui negali būti atlyginama turtinė žala ar išieškotas atlyginimas, kompensacija dėl neteisėto kūrinio išleidimo (atgaminimo) nors kūriniai platinami ir naudojami ir po ieškinio padavimo²⁷. Tokiu atveju, platinimo nepripažįstant kaip savarankiško autoriaus teisės pažeidimo, pasibaigus ieškinio senaties terminui dėl turtinių autoriaus reikalavimų, kylančių iš atgaminimo teisės, autoriaus ekonominiai interesai negalėtų būti ginami ir tai sąlygotą situaciją, kai autorius negalėtų dalyvauti naudose, gautos iš šių objektų naudojimo, paskirstyme.²⁸

ii) Antra situacijų grupė, pagrindžianti savarankiškos platinimo teisės išskyrimo reikšmę, kai kūrinys atgaminamas teisėtai, tačiau be autoriaus sutikimo. 1988 m. Žaliojoje knygoje Europos komisija pažymėjo, kad autoriaus teisė kontroliuoti kūrinių platinimą gali būti ypatingai svarbi, jeigu kūrinių kopijų atgaminimas savaimė nėra pažeidžianti autorių teises ir jos buvo padarytos valstybėje, kurioje kūrinys nebuvo saugomas arba apsaugos terminas pasibaigęs²⁹.

Pirmąją atvejį, kai kitoje valstybėje kūrinys nesaugomas (taigi nėra galimybės atsakomybėn patraukti kūrinį atgaminusius asmenis) ir dėl to pažeisti autoriaus interesai, iliustruosime pavyzdžiu iš teisminės praktikos, pateikiamu rusų doktrinoje. 1976 m. Tarybų Sąjungos bendrovės užsakymu tas pats vertimas buvo atgamintas Jugoslavijoje ir platinamas minėtos bendrovės TSRS teritorijoje. Vertėjai kreipusis į leidėjus Jugoslavijoje su prašymu

²⁴ Įgyvendinant Gynybos direktyvos 4 straipsnio (b) punkto nuostatas, intelektinės nuosavybės teisės reglamentuojančiuose Lietuvos įstatymuose numatyta, kad locus standi pripažįstamas be jokių apribojimų intelektinės nuosavybės teisių turėtojams ir šių teisių išimtiniais licenciatams, pvz., ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalis.

²⁵ Barrett M. Intellectual Property Cases and Materials. 3rd. ed. Thomson West, 2007. P. 552.

²⁶ Kompensaciniai teisių gynimo būdai (civilinės atsakomybės pagrindu) įtvirtinti ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7 punktuose: padarytos turtinės žalos atlyginimas, įskaitant galimybę reikalauti pažeidėjo gautą naudą pripažinti nuostoliais; kompensacijos vietoj nuostolių sumokėjimas; atlyginimo, kuris turėjo būti sumokėtas, jeigu pažeidėjas būtų teisėtai naudojėsis įstatymo saugomais objektais, išreikalavimas (licencijos analogijos būdas).

²⁷ Ieškovės, leidinio „M. K. Čiurlionis. Paveikslai. Eskizai. Mintys“ autorė sudarytojos, reikalavimų daliai, kurie grindžiami atsakovų veiksmais (išleido ir platinimo kūrinį be autorės sutikimo), atliktais anksčiau kaip treji metai iki ieškinio pateikimo teismui dienos – taikytina ieškinio senatis; atsakomybė atsakovams taikyta tik už neteisėtus veiksmus (platinimą), atliktus po 2001 m. birželio 28 d. – 2004 m. birželio 28 d. (kreipimosi į teismą data dėl turtinės žalos atlyginimo). Plačiau žr. 2007 rugsėjo 27 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c.b. B. V.–F. ieškinį atsakovams Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui, UAB „Fodio“, Nr. 3K-3-353/2007 (S), kat. 84.

²⁸ Paminėtina dar viena situacija aktuali bendrosios valstybės narėse, kuriose galioja Mozambiko taisyklė, pažeidus užsienio autorių teises, kai neteisėto atgaminimo ir platinimo veiksmai atliekami skirtingose teritorijose. Pagal šią taisyklę teismai neturi teismingumo nagrinėti kopijavimo pažeidimų, padarytų kitoje valstybėje. JAV teismų nagrinėtoje byloje Psihoyos v Liberation Inc., 42 USPQ 2d 1947 (SDNY 1977) nelegalios reprodukcijos buvo padarytos ir publikuotos žurnale Austrijoje, o kopijos parduotos JAV. Teismai, nors ir neteismingi nagrinėti atgaminimo teisės pažeidimo, pripažino atsakovą pažeidus autoriaus teisės platinti kūrinį teisę. Barrett M. Intellectual Property Cases and Materials. 3rd. ed. Thomson West, 2007. P. 552.

²⁹ Commission of the European Communities 7 June 1988 Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology - Copyright Issues Requiring Immediate Action // 1988, COM (88) 172 final. Para. 4.1.1.

atlyginti už kūrinių išleidimą, atsakyta, kad vertėja nėra Jugoslavijos pilietė ir jos vertimai pirmą kartą publikuoti už Jugoslavijos ribų. Vertimai buvo publikuoti iki prisijungimo prie 1952 m. Tarptautinės autorių teisių konvencijos (prie kurios TSRS prisijungė 1973 m.), taigi Jugoslavijoje nesaugotini. Vertėja kreipėsi su ieškiniu atsakovu patraukdama kūrinius platinusią bendrovę. Teismas apginė autorės interesus nusprenddamas, kad bendrovė pažeidė autorės išimtinę teisę platinti kūrinių³⁰.

Antroji situacija, kai kūrinys išleistas valstybėje, kurioje apsaugos terminas pasibaigęs, iliustruoja ETT EMI Electrola byla³¹. ETT pripažino, kad valstybės narės, remdamosios platinimo teise gali drausti teisėtai pagamintų kūrinių importą iš valstybių, kuriose autorių teisių galiojimo terminas pasibaigęs.

Paneigsime iškeltą antrąją prielaidą, kad autorius gali užtikrinti kūrinių kontrolę, nustatydamas kūrinių naudojimo sąlygas autorinėje sutartyje dėl teisės atgaminti kūrinių perleidimo.

Pasirašydamas sutartį autorius gali įgyvendinti savo teisę, nurodydamas kūrinių platinimo būdus, sąlygas, teritoriją, laikotarpį. Tačiau tokio sutartinio reguliavimo nepaneigiamas trūkumas yra tai, kad nurodymai ir sąlygos santykiniai t.y. taikytini tik sutarties šalims. Tuo tarpu platinimui būdingas tęstinumas, praktikoje dažniau pasitaiko platinimo teisės pažeidimas, kylantys iš nesutartinių santykių, padaromas trečiųjų asmenų. Taip pat pažymėtina, kad autoriaus teisė nustatyti sutartinius apribojimus yra sunkiau įgyvendinama, nes autoriaus valia turi silpnesnę poziciją palyginus su įtakingais leidėjais, autoriaus pozicija derantis dėl tolesnio kūrinių naudojimo – platinimo nebus palanki autoriui. Be to, jeigu leidėjas perėmęs nagrinėjamą teisę, gali naudojimui ją prieš kitus platintojus ir dėl to galėtų būti pažeisti visuomenės interesai (didesnės kūrinių kainos ir sumažėjusi pasiūla kūrinių)³². Autoriaus interesai ginami stiprinant autoriaus poziciją sudarant sutartis su leidėjais, išplėtus leidybos sutarčių reguliavimą.

Taigi jau 1901 m. priimtame Vokietijos Literatūros kūrinių autorių įstatymo 11 straipsnyje buvo nustatyta savarankiška autoriaus teisė platinti kūrinių, siekiant veiksmingiau apsaugoti autoriaus ekonominius interesus, kurie negalėjo būti užtikrinami vien suteikiant atgaminimo teisę. Istoriskai platinimo teisės pirminė paskirtis leisti autoriui uždrausti saugomų kūrinių importą iš šalies, kurioje jie pagaminti legaliai dėl to, kad kūrinys

³⁰ Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : Москва: Проспект, 2003. P. 224.

³¹ Žr. ETT 1989-01-24 sprendimas byloje 341/87 EMI Electrola, Gmbh v. Patricia Im.-und Export (189) ECR 79. Ši situacija buvo aktuali iki autorių teisės terminų suderinimo EB 1993 m. spalio 29 d Tarybos direktyvos Nr. 93/98/EEB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos terminų derinimo priėmimo.

³² Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para. 11-44.

nesaugomas, ar autorių teisių terminas pasibaigęs³³. Šiomis dienomis, suderinus minimalų autorių apsaugos reglamentavimą ir autorių teisių apsaugos terminus, platinimo teisės įtvirtinimo reikšmė ryškiausiai iliustruojama situacija, kai kūriniai yra atgaminti neteisėtai ir neįmanoma nustatyti kūrinio atgaminusio asmens, tokiu atveju reikalavimą galima reikšti kūrinius platinusiems asmenims.

Įtvirtintos platinimo teisės savarankiškumas reiškia, kad leidimas išleisti arba atgaminti kūrinį nereiškia ir leidimo jo platinti. Autorius gali drausti ir teisėtai atgamintų kūrinių kopijų platinimą, jeigu jis nėra išreikšęs sutikimo dėl jų pateikimo į komercinę apyvartą. Pavyzdžiui, autoriui suteikus teisę įrašyti muzikos audiovizualinio kūrinį kaip garso takelį ir rodyti kūrinį viešai, tačiau neperleidus teisės platinti kūrinį visuomenei – audiovizualinio kūrinio vaizdo kasečių ar DVD platinimas negalimas be atskiro autoriaus sutikimo³⁴. Autorius turėdamas savarankišką teisę platinti kūrinius gali ją įgyvendinti nepriklausomai nuo atgaminimo teisės, pvz., perleisdamas skirtingiems subjektams, nurodydamas įgyvendinimo laiką (nuo kada kūriniai gali pateikiami į rinką arba iki kada) arba teisės perleidimo teritoriją (atgaminami kūriniai vienoje valstybėje pvz. už Europos Ekonominės Erdvės (toliau - EEE) ribų, tačiau išleidžiami į rinką kitoje, EEE teritorijoje). Autorius gali drausti kūrinio kopijų, teisėtai atgamintų ir išleistų į apyvartą užsienio valstybėje, nepriklausančioje EEE, importą į EEE.

1.3. Platinimo teisės apimties kaita

Pristatysime autoriaus teisės į kūrinius apimtį (teisės ribojimo teisės išsėmimo doktrina bei nuomos ir panaudos išskyrimo prielaidas), įtvirtintą nacionaliniuose įstatymuose iki tarptautinio reglamentavimo, nedetalizuodami teisės turinio, pateikdami fundamentalias žinias bei kontekstą, būtiną tolesnio tyrimo (detalios analizės platinimo teisės įtvirtinimo raidos, reglamentavimo tarptautiniuose, ES bei nacionaliniuose teisės aktuose) tinkamam suvokimui.

Siekis užtikrinti laisvą prekių judėjimą ir materialių kopijų savininkų teisę į nuosavybę sąlygojo išimtinės platinimo teisės turinio ribojimą. Platinimo teisės turinį sudarė tik pirmasis kūrinių kopijų pateikimas į komercinę apyvartą, užtikrinant autoriui teisę padalyti kūrinių išleidimą (angl. "Divided right of publication") keliose teritorijose, draudžiant teisėtai pagamintų kūrinių importą iš kitų šalių. Platinimo teisė ribojama

³³ Desurmont T. The Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work // The Columbia-VLA Journal of Law & the Arts, (1987-1988). P. 488.

³⁴ Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006. 11.52.

nustatant teisės išsėmimą, kūrinio egzempliorius ar kopijas pardavus su autoriaus sutikimu³⁵. Ir tai reiškė, kad autorius negalėjo kontroliuoti, kūrinių, platinamų jo sutikimu, apyvartos, tuo tarpu ir nuomos bei panaudos teisėtai parduotų kūrinių atžvilgiu. Toks požiūris patvirtintas Vokietijos teismo 1986 m. sprendimu, išsprendusiu doktrinoje svarstyta klausimą, ar gali autorius apriboti teisės išsėmimo doktriną, įtvirtintą 1965 m. Vokietijos įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje, remdamasis teisės įgyvendinimo nuostatomis, įtvirtintomis 32 straipsnyje, nustatančiam, kad autorius perleidžiamą teisę gali riboti taikymo teritorija, laiku ir naudojimo būdais³⁶.

Istoriškai toks teisių ribojimas buvo pateisinamas, kol kūriniai būdavo atgaminami ir pateikiami į rinką su tikslu parduoti juos vartotojams, tenkinantiems savo privačius interesus. Tačiau technologijų plėtra lėmė naujus kūrinių naudojimo būdus, taip pat ir platinimo formas, kūrinių naudojimą nuomos verslui vystyti. Dvidešimto amžiaus devintajame dešimtmetyje, plačiai paplitus nuomai ir panaudai, pradėta aktyviai diskutuoti dėl autoriaus teisės platinti kūrinių turinio nepakankamumo (tose valstybėse, kur nuoma ir panauda buvo išsėmiama), teisės kontroliuoti tolesnį kūrinių kopijų platinimą – nuomą bei panaudą – būtinumo³⁷. Teigta, kad kūrinių išleidimas į apyvartą iš esmės negali įteisinti kitų apsaugoto kūrinių panaudojimo formų – nuoma ir panauda yra kitokios pobūdžio nei pardavimas ar kitas teisėtus platinimo būdas, skiriasi jų tikslas ir taikymo sritis. Nuoma ir panauda didina skaičių asmenų, kuriems užtikrinamas priėjimas prie vienos, kūrinių kopijos, kas įtakoja kūrinių pardavimų mažėjimą, kai tuo tarpu tretieji asmenys, nuomodami kūrinius gauna nemažą pelną. Vien atgaminimas ir platinimas pirmą kartą kūrinius išleidžiant į rinką neužtikrina autoriaus ekonominių interesų.

Papildomų kūrinių naudojimų formų atsiradimas sąlygoja būtinybę, neatsižvelgiant į tradicinę materialijų kopijų nuosavybės teisės apsaugą, užtikrinti autoriams platesnes galias

³⁵ Tokia apimtimi platinimo teisė buvo įtvirtinta 1965 m. Vokietijos autorių teisių įstatymo 17(2) straipsnyje, 1941 m. Italijos įstatyme (teisės išsėmimo doktrina įtvirtinta 1981 m. pakeitimu), 1936 m. Austrijos įstatymo 16(3) straipsnyje, platinimo teisė - 1976 m. Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymo 602(a) straipsnyje, teisės išsėmimas – 109(a). Federal Republic of Germany, Act dealing with Copyright and Related Rights (as amended up to June 24, 1985); Italy, Law No. 633 of Apr. 22, 1941, for the Protection of Copyright and Other; Austria, Federal Act on Copyright in Works of Literature and Art and on Related Rights (Copyright Act) (1936) (as amended up to Feb. 19, 1982), taip pat patvirtintas Aukščiausiojo Teismo sprendimu 1979 m. išspausdintu 104 RIDA 138 (1980); Copyright Revision Act of 1976, 17 U.S.C.602(a) (1982), patvirtinta teismo byloje *T.B. Harms Co. v. Jem Records, Inc.*, 655 F. Supp. 1575, Copy. L. Rep. (CCH) p. 26,087 (D.N.J. 1987) (teismas nusprendė, kad fonogramų gamintojai pažeidė licenciją importuodami Naujoje Zelandijoje išleistus į rinką įrašus). Cituota pagal Desurmont T. The Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work // *The Columbia-VLA Journal of Law & the Arts*, (1987-1988). P. 493-494, 496.

³⁶ 1986 m. teismo sprendimas, Bundesgerichtshof, BGH, W. Ger., cituojama pagal, Desurmont T., The Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work // *The Columbia-VLA Journal of Law & the Arts*. 12 Colum, (1987-1988). P. 497.

³⁷ *Ibid.* P. 482.

kontroliuoti tolesnį pateiktų į rinką kūrinių egzempliorių naudojimą. Tolesnio kūrinių nuomos ir panaudos kontrolė pateisinama būtinybe užtikrinti autoriaus ekonominius interesus gauti atlyginimą už naujas kūrinių panaudojimo formas, įtakojančias autoriaus atlyginimo už kūrinių pardavimą mažėjimą, kai tuo tarpu kūrinių aktyviai viešai naudojamosi.

2. Autoriaus teisės platinti kūrinį įtvirtinimo raidą tarptautiniu ir regioniniu mastu

2.1. Platinimo teisės įtvirtinimas tarptautiniuose teisės aktuose

Šioje darbo dalyje atskleisime platinimo teisės įtvirtinimo raidą, turinį ir apimtį tarptautiniuose teisės aktuose, kurių dalyvė yra Lietuva. Platinimo teisės reglamentavimas tarptautiniuose teisės aktuose, svarbus, nes su tarptautinėmis normomis yra derinamas nacionalinis reguliavimas. Tarptautinės normos įgyvendinamos vidaus teisėje, be to nacionaliniai teismai turi, taikydami nacionalinius įstatymus, atsižvelgti į tarptautines intelektinės nuosavybės normas. Nacionalinės ir ES teisės normos turi būti aiškinamos sistemiškai su tarptautinėmis sutartimis³⁸.

Šioje darbo dalyje nagrinėsime nesėkmingus siūlymus įtvirtinti bendrą platinimo teisę ir netiesioginį jos įtvirtinimą Berno konvencijoje, TRIPS sutartyje nustatytos nuomos teisės apimtį bei PINO autorių teisių sutartyje įtvirtintos išimtinės platinimo ir nuomos teisių reglamentavimą.

2.1.1. Berno konvencija

Berno konvencija priimta 1886 m. rugsėjo 9 d., Lietuvoje įsigaliojo 1887 m. gruodžio 5 d., peržiūrėta ir papildyta septynis kartus (1896 m., 1908 m., 1914 m., 1928 m., 1948 m., 1967 m., 1971 m.). Berno konvencijoje platinimo teisė nėra tiesiogiai įtvirtinta, tačiau teisės doktrinoje, kai kurių autorių nuomone platinimo teisė Berno konvencija yra saugoma netiesiogiai³⁹. Konvencijos 14 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad literatūros ir meno kūrinių autoriai turi išimtinę teisę leisti kūrinių kinematografinį perdirbimą ir atgaminimą bei tokiu būdu perdirbtų ir atgamtų kūrinių platinimą; 14 ter straipsnyje nustatyta teisės į dalį pajamų (angl. „Droit de suite“, „Resale royalty right“) apsauga, o ši teisė laikoma tiesiogiai susijusi su teise platinti kūrinį; 16 straipsnyje numatyta, kad neteisėti kūrinių egzemplioriai arba gaunami iš šalies, kurioje kūrinys nėra saugomas ar nustojo būti saugomas, turi būti konfiskuoti bet kurioje Sąjungos valstybėje, kurioje tokiam kūriniui taikoma teisinė apsauga.

Chronologiškai 16 straipsnis įtvirtintas originalioje Berno konvencijoje, tuo tarpu kitos minimos nuostatos nustatytos Briuselio peržiūrėjimo metu 1948 m. Siūlymas įtvirtinti bendrą platinimo teisę, nagrinėtas ir svarstytas Stokholmo peržiūrėjimo konferencijoje, įvykusioje 1967 m., buvo nesėkmingas⁴⁰.

³⁸ ETT ne kartą pabrėžė, kad antriniai bendrijos teisės aktai turi būti kiek įmanoma labiau interpretuojami tokiu būdu, kad derėtų su tarptautinėmis sutartimis, prie kurių prisijungusi Bendrija, ypačingai kai Bendrijos nuostatos, yra skirtos specialiai tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimui. Žr. 2008 m. balandžio 17 d. ETT sprendimas byloje C-456-06 Peek & Cloppenburg KG. V. Cassina SpA, (2008) OJ C . Para 30, taip pat 1988 liepos 14 d ETT. sprendimas byloje C-341/95 Bettati [1998] ECR I-4355. Para 20; specialiai autorių teisės aiškinimas atsižvelgiant į PINO sutartis žr. ETT sprendimą byloje C-306/05 SGAE v. Rafael Hoteles [2006] ECR I-11519. Para 35.

³⁹ Ricketson S., Ginsburg J. *International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond*. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para 11.45, Drier: Drier. T., Hugenholtz. B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 67.

⁴⁰ Ricketson S., Ginsburg J. *International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond*. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para 11.45.

Neteisėtų kūrinių egzempliorių konfiskavimas bet kurioje Sąjungos valstybėje

Neteisėtų kūrinių egzempliorių konfiskavimas bet kurioje Sąjungos valstybėje viena iš nedaugelių gynybos priemonių įtvirtintų konvencijoje. Anot, T. Drier 16 straipsnio 2 dalyje, įtvirtinusioje valstybės narės pareigą konfiskuoti Sąjungos šalyse egzempliorius, gaunamus iš šalies, kurioje kūrinys nėra saugomas ar nustojo būti saugomas, iš dalies pripažįstama autoriaus teisė platinti kūrinius, kuri kitais atžvilgiais nėra saugoma⁴¹. Ši nuostata nėra pilna apimtimi importavimo teisė, nes apėmė tik neteisėtų kopijų įvežimą – straipsnis neapėmė legalių kopijų įvežimo be autoriaus sutikimo⁴². Pažymėtina, kad ši nuostata nereikšminga, jei šalis iš kurios importuojamos kopijos yra EEE narė.

Kinematografinių būdu perdirbtų ir atgamintų kūrinių platinimas

14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos literatūros ir meno kūrinių autorių teisės apimtis: leisti arba uždrausti kinematografiškai perdirbtų ir atgamintų kūrinių pateikimą į komercinę apyvartą. Pabrėžtina, kad remiantis šio straipsnio lingvistinė analize, platinimo teisė kinematografiškai atgamintų kūrinių atžvilgiu įtvirtinta kaip atgaminimo teisės dalis (kartu su perdirbimu ir atgaminimu), o ne kaip savarankiška teisė. Taigi tai dera su platinimo teisės suvokimu Prancūzų teisės doktrinoje, kur platinimo teisė suprantama kaip atgaminimo teisės elementas. Tačiau teisės norma neuždraudžia autorių teisių subjektui šiais elementais (atgaminimu ir platinimu) disponuoti atskirai: vienam asmeniui suteikti teisę adaptuoti ir atgaminti, kitam subjektui – platinti tokiu būdu atgamintus ir adaptuotus kūrinius⁴³.

Tiek lietuviška sąvoka „platinimas“, tiek angliška „distribution“ apima kartu ir pirmąjį platinimo veiksmą, ir tolesnius veiksmus platinant kūrinių kopijas. Originaliame konvencijos prancūziškame tekste naudojamas išsireiškimas „la mise en circulation des oeuvres ainsi adaptées ou reproduites“, kuris tiksliau verčiamas kaip „adaptuotų ar atgamintų kūrinių pateikimas į komercinę apyvartą“ (angl. „putting into circulation of the works thus adapted or reproduced“). Tokiu būdu paaiškėja, kad teisės norma saugomas tik pirmas kūrinių pateikimas į komercinę apyvartą (taikytinas teisės išnaudojimas, po to kai autorius įgyvendina savo teisę). Kaip pažymi S. Ricketson, diskutuojant dėl platinimo teisės susijusios su kinematografijos įrašais turinio, toks platinimo teisės suvokimas išreikštas daugumos Bruselio Konferencijos delegatų, tačiau jokių autentiškų interpretacijų, palaikančių tokią poziciją bendrajame protokole nėra.⁴⁴ Bendrajame protokole, taip pat nerandamas atsakymas į klausimą koks formuluotės „pateikimas į komercinę

⁴¹ Drier: Drier, T., Hugenholtz, B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 67.

⁴² Plačiau žr. Ricketson S., Ginsburg J. *International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond*. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para 11.46-11.48.

⁴³ *Ibid.* Para 11.50

⁴⁴ *Ibid.*

apyvartą turinys“. Doktrinoje pripažįstama, kad platinimo teisė, įtvirtinta Berno konvencijoje kinematografinių kūrinių atžvilgiu, apima tik pirminį perleidimą nuosavybėn⁴⁵.

Bendrosios platinimo teisės įtvirtinimas

Pirmieji pasiūlymai į Berno konvenciją įtraukti bendrą platinimo teisę pateikti Prancūzijos delegatų ir dar platesne apimtimi Austrų delegatų 1948 m. Briuselio svarstymo metu, tačiau pasiūlymai buvo atmesti.

1967 metais Stokholme surengtos peržiūrėjimo konferencijos metu Austrijos, Italijos ir Maroko delegatai pateikė pasiūlymą į konvencijos 9(1) straipsnį įterpti žodžius „pateikti į rinką“ po žodžio atgaminti. Pasiūlymui oponentai, Britai, Australai ir Suomiai, teigdami, kad šio pasiūlymo priėmimui būtini detalesni svarstymai. Įvertinta rizika, kad ši teisė galės būti modifikuota kaip teisė į komercinės apyvartos kontrolę (tolesnį platinimą). Be to buvo pažymėtina, kad šiai teisei būtina nustatyti ir išimtis. Buvo pritarta, kad tai suteiktų stipresnę autorių teisių apsaugą negu tuo metu buvo užtikrinama autorinėmis sutartimis ir naujos teisės atsiradimas turėtų būti suvaržytas jos išnaudojimu, kartą kopijas su autoriaus sutikimu pateikus į apyvartą. Pasiūlymas buvo atmestas, pažymint, kad platinimo teisės įtvirtinimas turėtų būti svarstomas kitoje peržiūrėjimo konferencijoje.⁴⁶ Tačiau tolesnių Konvencijos peržiūrėjimų konferencijų nebuvo, tačiau bendra platinimo teisė įtvirtinta 1996 m. PINO autorių teisių sutartyje.

Antras pasiūlymas pateiktas Prancūzų delegatų, siekusių konvencijoje netiesiogiai nustatyti platinimo teisę, siūlydami įtraukti į 9 straipsnio 1 dalį⁴⁷ po žodžių „atgaminimas... bet koku būdu ar forma“ formuluoatę „ir kitais tikslais“ (angl. „And for any purpose“). Ricketson nuomone, pasiūlymo tikslas gilesnis, nei atrodo iš pirmo žvilgsnio, interpretuotinas kaip įgalinantis autorių kontroliuoti kopijų platinimą. Oponentams išreiškus nuomonę kad, toks siūlymas būtų interpretuojamas plečiamai, padariniai būtų panašūs į platinimo teisę, kuri buvo jau atmesta, prancūzų pasiūlymas buvo atmestas.⁴⁸

Kaip pažymi T. Desurmont atgaminimo teisė, įtvirtinta 1986 m. autoriams Berno konvencijos 9 straipsnyje, apima autoriaus teisę kontroliuoti platinimą kopijų, padarytų autoriaus sutikimu, kai autorius sudaro sutartį dėl kūrinių atgaminimo. Autorius gali nustatyti platinimo

⁴⁵ Desurmont T. The Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work // The Columbia-VLA J.L. & Arts, (1987-1988). P. 485.

⁴⁶ Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para 11.52.

⁴⁷ 9.1. Siūloma nuostata: „Autoriai turi išimtinę teisę leisti atgaminti šiuos kūrinius bet kokia forma ar būdu ir kitais tikslais“.

⁴⁸ Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para. 11.51.

sąlygas, nustatant teritoriją, kuriose jie gali būti parduoti, be to autorius gali nurodyti, kokia kūrinių dalis gali būti išplatinta ar pateikta nuomai.⁴⁹

Galiausiai, pažymėtina, kad Berno konvencija įtvirtina tik teisės minimumą, kurį valstybės narės turi suteikti autoriams. Valstybės narės yra laisvos nacionaliniuose įstatymuose įtvirtinti importavimo teisę pilna apimtimi, tolesnę kinematografiniu būdu adaptuotų ir atgamintų kūrinių platinimo kontrolę bei savarankišką platinimo teisę visų kūrinių atžvilgiu.

2.1.2. TRIPS

TRIPS priimta 1994 m. balandžio 15 d. kaip Sutarties dėl Pasaulio prekybos organizacijos įsteigimo priedas, Lietuvoje įsigaliojo 2001 m. gegužės 31 d. Sutartis bendros platinimo teisės nereglamentavo. Sutartyje įtvirtintos laikinosios poveikio priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti autorių teises pažeidžiančių kopijų importavimą, 11 straipsnyje įtvirtintą nuomos teisę kai kurių kūrinių atžvilgiu. Atskleisime pastarosios teisės reglamentavimo ypatumus.

Nuomos teisė

TRIPS sutarties 11 straipsnis pirmoji tarptautinė sutartis, kurioje įtvirtinta nuomos teisė, suteikta tik kelioms kategorijoms autorių teisių kūrinių – kompiuterinėms programoms ir, jei sąlygos yra tenkinamos, kinematografiniams kūriniams⁵⁰. Nuomos teisė priskiriama prie BERN-plius TRIPS elementų. Straipsnyje numatytas minimalus teisės turinys (nors, angl., „at least“). Valstybės narės gali išplėsti objektų sąrašą, kuriems taikoma nuomos teisė, ar suteikti autoriui ir panaudos teisę, saugoti kinematografinius kūrinius ir nesant straipsnyje įtvirtintų sąlygų visumos.

Teisė suteikiama autoriams ir teisių turėtojams originalų bei kopijų atžvilgiu tik komercinei⁵¹ ir viešai⁵² nuomai. Normos lingvistinės analizės išvada⁵³ – nuomos teisė taikytina tik materialioms kopijomis, taigi neapima kūrinio perdavimo elektroninėmis priemonėmis.

Kompiuterių programų nuoma

11 straipsnyje nustatytos kompiuterių programų nuomos teisės įtvirtinimo pagrindas – siekis apginti autoriaus interesus, kai programos nuomojamos su tikslu atgaminti, neteisėtai nukopijuoti. Padidėjus kompiuterių programų kopijavimo į kietuosius diskus mastui, autoriui

⁴⁹ Desurmont T. The Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work // The Columbia-VLA J.L. & Arts, (1987-1988). P. 485.

⁵⁰ TRIPS 14 straipsnio 4 dalyje nuomos teisė numatyta ir fonogramų gamintojams.

⁵¹ Į reguliavimo apimtį nepatenka kūrinių panaudos kontrolė, kai nesiekama pelno. Plačiau apie šį požymį (komerciniai tikslai), reguliavimo palyginimą su ES ir nacionaline teise – 4.2. skyriuje.

⁵² Iš nuomos veiksmų išskiriamas kūrinių ar jų kopijų perdavimas šeimos nariams ar draugams. Plačiau

⁵³ TRIPS sutarties 11 straipsnyje įtvirtinta: „leisti arba uždrausti nuomoti visuomenei komerciniais tikslais autorių teisių ginamų „kūrinių originalus ir kopijas“.

suteikiama galimybė leisti arba uždrausti kompiuterių programų nuomą, taip išvengiant neteisėtų kompiuterių programų atgaminimo. Taigi TRIPS sutartis įtvirtina autoriaus teisę nukreiptą į tolesnį platinimą nuomojant. Autorių teisių turėtojas turi pasirinkimo teisę: prisiimdamas riziką dėl nuostolių padaromų programų kopijavimu, leisti nuomoti kūrinių kopijas ar uždrausti nuomą.

Sutarties 11 straipsniu suteikiama apsauga tik komercinei nuomai. Nekomercinė veikla, pvz., panauda bibliotekoms lieka už sutarties reglamentavimo ribų⁵⁴. Nuomos teisės apimtis ribojama, nustatius, kad kompiuterių programų nuoma nelaikytina, kai pati programa nėra „esminis nuomos objektas“⁵⁵. Tokiu būdu užtikrinama, kad autorių teisių turėtojai, negalėtų riboti objektų, kuriose yra naudojamos kompiuterinės programos, tokių kaip automobilių, skalbimo mašinų, ar biuro įrangos, nuomos. Tačiau ne visada aišku, kas yra „esminis nuomos objektas“. Pvz. kompiuteriniai žaidimai – audiovizualinis kūrinys, sugeneruotos kompiuterine programa. Kas yra pagrindinis objektas? CD-ROMai, kuriuose yra tiek duomenų bazės, tiek kompiuterių varomasis diskas paieškos programos: kompiliuota informacija ar programa informacijos pasiekimui? Kai turinys dominuoja kompiuterio programos, skirtos jį pasiekti, atžvilgiu – nuomos teisė nebus taikoma⁵⁶.

Kinematografinių kūrinių nuoma

Skirtingai nuo nesusiformavusios kompiuterių programų nuomos rinkos, kinematografinių kūrinių nuomos rinka išplitusi, tačiau pastarųjų objektų nuomos tikslas peržiūrėti nuomojamus objektus, o ne kopijuoti juos.⁵⁷ Ši aplinkybė įtakojo, kad nuomos teisė kinematografinių kūrinių atžvilgiu įtvirtinama kaip išimtis – valstybė narė atleidžiama nuo pareigos įtvirtinti nuomos teisę kinematografiniams kūriniams, nebent dėl tokios nuomos vyktų šių kūrinių masinis kopijavimas, kuris darytų materialinę žalą išimtinai teisei, kuri toje valstybėje narėje suteikiama autoriams ir jų teisių perėmėjams⁵⁸.

Taigi nuomos teisę, valstybės narės gali įtvirtinti su sąlyga, kad nuoma prisideda prie neteisėtų kūrinio kopijų gamybos. Teisių turėtojas turėtų įrodyti šių sąlygų buvimą ir įrodinėjimas priklausytų nuo konkrečios situacijos. Įgyvendinant TRIPS nuostatas svarbu keli aspektai: pirma, kopijavimas turi paveikti tam tikrus kinematografinius kūrinius (pvz. tarp tam tikros visuomenės grupės populiarius filmus), bet ne visus kinematografinius kūrinius patenkančius į tą kategoriją. Sudėtinga įrodyti, kad kopijavimas yra masinis. Antra, netgi jei masinis kopijavimas buvo nustatytas, įpareigojimas atsiranda tik jeigu nustatomas esminis

⁵⁴ Drier. T., Hugenholtz. B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 201.

⁵⁵ TRIPS sutarties 11 straipsnis.

⁵⁶ Ricketson S., Ginsburg J. *International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond*. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para 11.83.

⁵⁷ *Ibid.* Para 11.84.

⁵⁸ TRIPS sutarties 11 straipsnis.

išimtinės atgaminimo teisės pabloginimas, o ne kūrinų platinimo ar nuomos. Taigi toks įpareigojimas atsirado siekiant užtikrinti atgaminimo teisę. Trečia, teisių turėtojas turi įrodyti, kad masinis kopijavimas bet koku būdu paveikia audiovizualinių kūrinų sklaidą ir toks kopijavimas paveikia galimybes leisti ir uždrausti atgaminimą⁵⁹. Šie nuomos apribojimai doktrinoje įvardinami kaip „pabloginimo“ išimtis, atspindinti Jungtinių Amerikos Valstijų teisę.

Pažymėtina, kad nuomos teisė kinematografinių kūrinų atžvilgiu suteikiama kaip išimtis, verčiau nei suteikiamos teisės apribojimas, todėl trijų pakopų testas, įtvirtintas 13 straipsnyje būtų netaikytinas vertinant situacijas, kai valstybės narės neužtikrins nuomos teisės. Tačiau jei valstybė narės suteiks išimtinę nuomos teisę – šios teisės apribojimai taikytini remiantis trijų pakopų testu.⁶⁰ Nuomos teisės ribojimo reikšmė – ne puoselėti nuomos rinką, o apsaugoti atgaminimo teisę.

Taigi valstybės narės, remiantis tokių reglamentavimu, gali visai neįtvirtinti nuomos teisės, manydamos, kad sąlygos yra netenkinamos, gali suteikti nuomos teisę tik konkrečių atvejų atžvilgiu, nustatčius nustatytas sąlygas, ar tam tikroms kinematografinių kūrinų rūšims, kurios masiškai kopijuojamos ir tokiu būdu pažeidžiama atgaminimo teisė.⁶¹

Sutartis teisės išnaudojimo klausimo nereglementuoja, sutarties 6 straipsnyje tiesiogiai nurodyta, kad jokios Sutarties nuostatos negali būti naudojamos sprendžiant klausimą dėl intelektinės nuosavybės teisių išnaudojimo.

2.1.3. PINO autorių teisių sutartis⁶²

1996 m. gruodį Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO, angl. WIPO) globojamoje diplomatų konferencijoje priimta PINO autorių teisių sutartis. Lietuvoje sutartis įsigaliojo 2002 kovo 6 d. Ši tarptautinė sutartis gerokai modernizavo tarptautinę autorių teisių apsaugą, ypač atsižvelgiant į vadinamąją skaitmeninės technologijos darbotvarkę ir patobulina kovos su piratavimu pasauliniu mastu priemones.

Sutartis reikšminga, nes įtvirtinta bendroji platinimo teisė, tačiau pažymėtina, kad platinimas suprantamas siaurąja prasme – apimantis tik perdavimą nuosavybėn, tuo tarpu viešas perdavimas laikinai valdyti komerciniais tikslais – nuomos teisė įtvirtinta kaip išimtinė autoriaus teisė kompiuterių programų bei kinematografinių kūrinų atžvilgiu, neišplečiant TRIPS reglamentavimo.

⁵⁹ Correa C., Trade related aspects of intellectual property rights. A Commentary on the TRIPS Agreement. New York: Oxford university press, 2007. P 129.

⁶⁰ Ibid. P 130.

⁶¹ Ibid. P 129.

⁶² Lietuvoje konvencija ratifikuota 2001-03-13; ratifikaciniai raštai deponuoti 2001-07-18; įsigaliojo 2002-03-06.

Nuomos teisė

1993 m. PINO memorandumо trečiojoje sesijoje buvo svarstyta įtvirtinti nuomos teisę kaip platinimo teisės dalį. 1995 m. penktoje sesijoje Europos Komisijos delegatai siūlė nustatyti išimtinę nuomos teisę visų kūrinių atžvilgiu, nepriklausomą nuo platinimo teisės.⁶³ Tačiau pasiūlymai atmesti ir nuomos teisė įtvirtinta tokia pačia siaura apimtimi kaip ir TRIPS sutartyje.

Sutarties 7 straipsnyje įtvirtina valstybių narių pareigą suteikti kompiuterio programų, kinematografijos kūrinių autoriams ir į fonogramas įrašytų kūrinių autoriams, kaip numatyta Susitariančiųjų šalių nacionaliniuose įstatymuose, išimtinę teisę leisti komerciniais pagrindais viešai nuomoti kūrinių originalus ar jų kopijas. Straipsnyje numatytos teisės išimtys ir suvaržymai perkelti iš TRIPS sutarties⁶⁴. Sutartinė nuostata 6 ir 7 straipsniui paaiškina, kad platinimo teisė ir nuomos teisė taikoma tik apibrėžtam skaičiui kopijų pateikiamų į apyvartą materialiose laikmenose.

Taigi, PINO autorių teisių sutarties 7 straipsnis suvienijo TRIPS 11 ir 14(4) straipsnius – objektai, kurių atžvilgiu suteikiama autoriaus teisė nuomoti kūrinius, tapatūs; 7(2)(i) nuostatoje perkelta TRIPS įtvirtinti nuomos teisės išimtys – nuostata dėl kompiuterių programų, kai pati programa nėra esminis nuomos objektas, 7(2)(i) kinematografinių kūrinių atžvilgiu perkelta „kūrinių masinio kopijavimo“ sąlyga⁶⁵.

Bendrosios platinimo teisė įtvirtinimas

PINO sutarties svarstymo metu diskutuota, kokia apimtimi reikėtų įtvirtinti platinimo teisę. Viename iš pateiktų pasiūlymų platinimas turėjo apimti importavimo teisę, numatant siauresnę teisės išsėmimo išimtį negu buvo įtvirtinta TRIPS sutartyje. Pasiūlymas buvo labai sukritikuotas dėl teisės išnaudojimo reguliavimo. Teigta, kad toks reguliavimas neigiamai paveiks laivę dėl teisių išsėmimo klausimo. Kitas pasiūlymas įtvirtinti platinimo teisę, paliekant plačią veikimo laisvę dėl sutarties šalių susitarimo dėl išsėmimo.⁶⁶

PINO sutarties 6 straipsnyje įtvirtinta literatūros ir meno kūrinių autorių išimtinė teisė suteikti leidimą padaryti jų kūrinių originalus ar jų kopijas viešai prieinamus, perduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn. Nustatyta universali platininio teisė literatūros ir meno kūrinių

⁶³ Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para. 11.86.

⁶⁴ Nuomos teisė netaikoma: i) kompiuterio programoms, kai pati programa nėra pagrindinis nuomos objektas; ir ii) kinematografijos kūriniams, nebent dėl tokios nuomos komerciniais pagrindais imta masiškai kopijuoti tokius kūrinius, padarant materialinės žalos išimtinę teisę į atgaminimą. PINO autorių teisių sutarties 7 straipsnio 2 dalies i) ir ii) punktai.

⁶⁵ Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para. 11.87.

⁶⁶ Ibid. Para 11.88.

autoriams visų kūrinių atžvilgiu, kurių apsaugą užtikrinama Berno konvencija⁶⁷. Platinimo teisės objektas tik materialūs, apčiuopiami kūrinių egzemplioriai ir kopijos⁶⁸.

Klausimai paliekami atviri: ar formuluotė „padarymas viešai prieinamu“ apima siūlymą padaryti viešai prieinamu; kas laikytina visuomene („the public“); kieno atžvilgiu kopijos turi būti padarytos prieinamomis.⁶⁹ Kadangi nuostata apima tik perleidimą nuosavybėn, neišspręstas klausimas, kada autorius gali kontroliuoti disponavimą kopijomis padarytomis prieinamais nuomai prieš ar pardavimo metu. Preziumuotina, kad visos kopijos parduotos ar neparduotos, pateks į PINO autorių teisių sutarties 7 straipsnio reglamentavimą⁷⁰.

Teisės išsėmimo principas

Sutartis neapriboja Susitariančiųjų Šalių laisvės prireikus nustatyti tokias sąlygas, kuriomis būtų taikomas platinimo teisės išsėmimas pirmą kartą pardavus ar kitaip perdavus nuosavybėn kūrinio originalą ar jo kopijas autoriui leidus⁷¹. Susitariančioms šalims nedraudžiama susitarti dėl sąlygų, jei tik, pagal jas platinimo teisės išsėmimas taikomas po pirmo pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn kūrinių originalų ar kopijų su autoriaus sutikimu. Remiantis nuostatos lingvistine analize – sutarties šalims leidžiama nustatyti teisės išsėmimo turinį, pvz., nacionalinei teisei paliekama teisė reglamentuoti išsėmimo teritorija – valstybėje narėje ar regioniniu, tarptautiniu mastu.

2.2. Platinimo teisės harmonizavimas ES teisės aktuose⁷²

Platinimo teisės įtvirtinimo svarba ir poreikis jau nurodomas 1988 Žaliojoje knygoje⁷³ dėl autorių teisių ir technologijų kaitos, 1991 m. Komisijos komunikate dėl Žaliosios knygos⁷⁴. Platinimo teisės harmonizavimas nustatytas kaip vienas iš prioritetinių tikslų 1995 Žaliojoje knygoje⁷⁵ dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje. ETT pabrėžia, kad Bendrijos kultūrinis vystimasis yra tikslas, glaudžiai susijęs su EB sutarties, iš dalies pakeistos Europos Sąjungos sutartimi, 128 straipsnyje nustatytais tikslais, kuriuo siekiama

⁶⁷ Literatūros ir mokslo kūriniams, kaip įtvirtinta Berno konvencijos 2 straipsnyje.

⁶⁸ PINO autorių teisių sutarties suderinti 6 ir 7 straipsnių paaiškinimai: šiuose straipsniuose minimos sąvokos „kopijos“ bei „originalai ir kopijos“, pagal minėtus straipsnius jiems taikant platinimo teisę ir nuomos teisę, išimtinai žymi užfiksuotas kopijas, kurias galima išleisti į apyvartą kaip materialius objektus.

⁶⁹ Į šiuos klausimus atsakysime 4 darbo skyriuje.

⁷⁰ Ricketson S., Ginsburg J. *International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond*. Oxford: Oxford University Press, 2006. Para. 11.90.

⁷¹ PINO autorių teisių sutarties 6 straipsnio 2 dalis.

⁷² Autorių teisių ir gretutinių teisių harmonizavimo teisinis pagrindas – EB sutarties 57(2), 66 ir 100 straipsniai (dabar 47(2), 55, 95 straipsniai).

⁷³ Commission of the European Communities 7 June 1988 Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology - Copyright Issues Requiring Immediate Action // 1988, COM (88) 172 final.

⁷⁴ Communication: Follow-up to the Green Paper, Working programme of the Commission in the field of copyright and neighbouring rights // 1991, COM (90) 584 final.

⁷⁵ Commission of the European Communities 19 July 1995 Green Paper „Copyright and Related Rights in the Information Society“ // 1995, COM (95) 382 final.

visų pirma skatinti literatūros ir meno kūrimą. Pagrindiniai sunkumai autorių teisių harmonizavimo procese Europoje buvo sudėtingumas suderinti skirtingą autorių teisių reglamentavimą valstybėse narėse. Vienas iš tokių skirtybių yra platinimo teisės reglamentavimas: skiriasi platinimo teisės terminologija, suteikiamas teisei turinys, teisės išsėmimo principo reguliavimas. Platinimo teisė dalinai buvo harmonizuota Kompiuterių programų, Nuomos ir panaudos, Duomenų bazių ir Informacinės visuomenės direktyvomis, tačiau keliose valstybėse platinimo teisės turinys išliko neaiškus.⁷⁶

2.2.1. Tarybos direktyva dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos

1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva 91/250/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos – pirmasis harmonizuojantis teisės aktas autorių teisių srityje, priimtas 1985 m. Baltosios knygos ir 1988 m. Žaliosios knygos pagrindu.

Platinimo teisė kompiuterio programos⁷⁷ autoriui ar autorių teisių turėtojams, įgijusiems šias teises pagal sutartį su autoriumi ar kitais pagrindais, tiesiogiai įtvirtinta direktyvos 4 straipsnio (c) punkte. Direktyva reguliuotas kompiuterių programų platinimas, numačius platinimo teisę, apėmusią ir nuomą (tačiau neįtvirtinusios viešos panaudos): 4 straipsnio c) punkte įtvirtinta autoriaus teisių turėtojo išimtinė teisė pačiam arba leisti kitam, bet kuria forma viešai platinti visuomenei, įskaitant nuomą, kompiuterio programos originalą arba jos kopijas,⁷⁸ nustatytas teisių platinimo teisės išnaudojimo principas, netaikytinas nuomai⁷⁹.

Kaip pažymi M. Kiškis, laikytina, kad bet kokia platinimo forma gali būti kontroliuojama⁸⁰. Ar tai turėtų reikšti, kad platinimas apima kūrinių išreikštų tiek materialiose tiek skaitmeninėse laikmenose perdavimą? Atskleiskime „bet kokia forma“ formulotės turinį. Pirminiuose projektuose platinimas apėmė – pardavimą, licencijavimą, išnuomojimą, nuomą ar importavimą. Pasak Bentley, įtvirtinimas platinimo teisės „bet kokia forma“, analizuojant direktyvos įtvirtinimo istoriją, veikiau siekiant suprastinti formulotę, o ne išplečiant sąvoka, įtraukiant platinimą elektroninių kopijų, neįtvirtintų jokioje materialioje išraiškoje. Toks suvokimas yra suderinamas su teisės išsėmimo pirmą kartą pateikus programas į rinką

⁷⁶ Bentley L., Phillips J. Copyright Issues: The Mysteries Of Section 18 // E.I.P.R., 1999. Nr. 21(3). P. 133–141

⁷⁷ Kompiuterių programų apsauga valstybių narėse buvo labai skirtinga: 7 iš 12 valstybių narių nesaugotos, kitur pvz., Vokietijoje apsaugai kelti labai aukštas originalumo reikalavimas. Taigi direktyvos pagrindinis pasiekimas – kompiuterių programų apsauga suteikiama kaip literatūros kūriniui, kaip įtvirtinta Berno konvencijoje ir originalumo reikalavimo harmonizavimas.

⁷⁸ Kompiuterių programų direktyvos 4 straipsnio (c) punktas.

⁷⁹ „Pirmą kartą autoriaus teisių turėtojui arba su jo leidimu pardavus programos kopiją Bendrijoje, išnaudojama tos kopijos platinimo Bendrijoje teisė, išskyrus teisę kontroliuoti tolesnę programos ar jos kopijos nuomą“. Kompiuterių programų direktyvos 4 straipsnio (c) punktas.

⁸⁰ Kiškis M. Kompiuterių programų teisinės apsaugos modeliai: pasaulinė patirtis ir Lietuvos perspektyva // Socialinių mokslų daktaro disertacija. Vilnius, 2002. P 57.

įtvirtinimu⁸¹. Autoriaus nuomone, jeigu „platinimas“ apimtų ir platinimą *on-line* – „padarymą viešai prieinamam“, straipsnis apimtų teisės „padaryti programas viešai prieinamais išsėmimu (vienintelė išsėmimo teisės išimtis – nuomos teisė), o tai būtų nesuderinta su šios doktrinos prigimtimi. Autorė pritaria, kad formuluotė turėtų būti vertintina, atsižvelgiant į bendrą platinimo teisės apibūdinimą, kuris neapima perdavimo skaitmeninių kopijų. Taigi direktyvoje įtvirtinta formuluotė „bet kokia forma“ turi būti siejamas tik su materialių kopijų platinimu, kompiuterių programų nuoma neapima elektroninių formatu kompiuterių programų nuomos, nes įtvirtinta kaip platinimo teisės forma, o platinimo teisė suteikiama tik materialių kopijų atžvilgiu.

Europos Sąjungos autorių teisėje nėra pateikiama pateikimo visuomenei sąvokos. Šios sąvokos turinys paliktas nacionaliniam reguliavimui – valstybės narės turi sureguliuoti, ar platinimas susijusių asmenų grupėje, likvidatoriams ar šeimos nariams bus laikomi kaip pateikimas visuomenei⁸².

Direktyvos preambulės 16 punkte įtvirtinta nuomos sąvoka: „nuoma“ reiškia leidimą naudotis kompiuterio programa ar jos kopija ribotą laiką siekiant pelno (nenumatytas viešumo ar pateikimo visuomenei požymio, kaip tai numatyta TRIPS ir PINO sutartyje). Tai apima situacijas, kai už pinigus galima išsinuomoti kompiuterinį žaidimą. Taigi direktyvoje įtvirtintas komercinės nauda, kaip būtinas elementas, formuluotė – pelno siekimas siauresnė nei Nuomos ir panaudos teisės direktyvoje įtvirtintas elementas – siekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos⁸³. Paminėtina, kad kompiuterių programų direktyvoje nėra įtvirtintos išimties, numatytos TRIPS 11 straipsnyje ir PINO autorių teisių sutarties 7 straipsnyje, dėl kompiuterių programų, kurios nėra esminiai nuomos objektai išimties, pvz., automobilių su programine įranga nuomos.

Direktyvos preambulėje pažymėta, kad nuomos sąvoka neapima viešosios panaudos, kuri atitinkamai neįeina į Direktyvos taikymo sritį. Bently nuomone, tai turėtų reikšti, kad bibliotekos turėtų prašyti autoriaus, sukūrusio scenarijų, leidimo naudotis kompiuteriniu žaidimu, bet ne kompiuterių programų autorių. Nors ši teisė įtvirtinta nuomos ir panaudos direktyvoje, tačiau direktyva netaikytina, sureglamentuotiems teisiniams santykiams, kylantiems iš kompiuterių programų apsaugos⁸⁴.

Išsėmimo doktrinos aiškinimas kompiuterių programų atžvilgiu

⁸¹ Bently: Drier. T., Hugenholtz. B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 223.

⁸² Plačiau šis elementas bus atskleistas 4.2.1. darbo skyriuje.

⁸³ Sąvokų skirtumą nagrinėsime 4.2.4. skyriuje, nagrinėdami nuomos teisės ypatybes.

⁸⁴ Bently.: Drier. T., Hugenholtz. B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 224.

Detaliau teisės išsėmimo doktriną nagrinėsime paskutiniame darbo skyriuje. Šioje darbo dalyje pažymėsime kitų valstybių teismų praktikos aktualius sprendimus, susijusius išimtinai su teisės išsėmimo principo taikymu kompiuterių programų atžvilgiu.

Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo teismo OEM-Version⁸⁵ byloje nuspręsta, kad autorių teisių savininko, perdavusio originalios įrangos gamintojui programų kopijas, skirtas tik pardavimui su šia įranga, platinimo teisė išsėmiama, bet tik platinant jas su programine įranga. Perduotos programos negali būti platinamos atskirai nuo įrangos.

Suomijos Aukščiausias teismas Adobe Systems byloje⁸⁶, konstatavo, kad remiantis platinimo teisės išsėmimo doktrina, autoriaus teisių turėtojas negali prieštarauti pirkėjo pagerintų programų tolesniems perpardavimams. Teisių turėtojas gali drausti tik išplatintų kopijų nuomą, kuriai teisės išsėmimo doktrina netaikytina.

Išsėmimas galimas tik parduodant su savininko sutikimu ar paties savininko. Kompiuterių programų direktyvoje nustatyta formuluotė yra siauresnė nei Informacinės visuomenės direktyvoje, įtvirtinusioje bendrąjį platinimo teisės išnaudojimą ir esant kitokiam perdavimui nuosavybėn. Austrijos Aukščiausias Teismas byloje HWP WIN⁸⁷ konstatavo, kad išsėmimas pasireiškė esant perleidimui EEE, kuris iš esmės yra pardavimas, jeigu net pardavimas apibrėžtas kitais terminais, pavyzdžiui, licencija. Vertinant, ar programos buvo parduotos – teismas turi nustatyti, ar pardavimas yra laikinas, ar laikotarpis yra terminuotas ir ar vienkartinės sumos mokestis buvo įtrauktas.⁸⁸

2.2.2. Tarybos direktyva dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorių teisėms gretutinių teisių intelektinės nuosavybės srityje⁸⁹

1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyva 92/100/EEB dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorių teisėms gretutinių teisių intelektinės nuosavybės srityje ES mastu harmonizuota autorių ir gretutinių subjektų teisė nuomoti kūrinis ir gretutinių teisių subjektų teisė platinti⁹⁰. Direktyva priimta 1988 m. Žaliosios knygos pagrindu (2 skyriaus – piratai ir 4 skyriaus platinimo teisė, išsėmimas ir nuomos teisė). Lyginant

⁸⁵ Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2001-07-06 sprendimas byloje I- ZR 144/97 (OEM-Version). BGH GRUR (2001), 153.

⁸⁶ Suomijos Aukščiausiojo Teismo 2003-10-03 sprendimas byloje ECDR (30), (2004), 303.

⁸⁷ Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2000-05-23 sprendimas byloje 4 Ob 30/00, 2002. ECDR (29), 311.

⁸⁸ Bently: Drier. T., Hugenholtz. B. Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, (2006). P. 224-225.

⁸⁹ Kodifikuota direktyvos redakcija 2006/115/EB OL L 376.

⁹⁰ Gretutinių teisių subjektams suteikiama išimtinė platinimo teisė, įtvirtinta kaip leidimas visiems naudotis aukščiau išvardintais objektais ir jų kopijomis juos parduodant arba kitu būdu. Platinimo teisė įtvirtinta plačiuoju požiūriu – apimanti ir perdavimą valdyti ir (ar) naudotis. Remiantis šios direktyvos 9 straipsniu ir nepažeidžiant specialiųjų nuostatų dėl nuomos ir panaudos teisių, o ypač 1 straipsnio 4 dalies nuostatų, platinimo teisė, t. y. išimtinė teisė leisti visiems naudotis pirmiau išvardytais objektais ir jų kopijomis juos parduodant arba kitu būdu, yra neišnaudojama, išskyrus tuos atvejus, kai paties teisių turėtojo arba jam sutikus toks objektas Bendrijoje parduodamas pirmą kartą.

direktyvos reguliavimo su TRIPS ir PINO sutartimis, pažymėtina, kad direktyva įtvirtinta nuomos ir panaudos teisės visų kūrinių originalų ir kopijų ir atlikimo įrašų, fonogramų, filmo pirmojo įrašo originalų ir jų kopijų atžvilgiu⁹¹ autoriams⁹², autorių teisėms gretutinių teisių subjektams – atlikėjams, fonogramų gamintojams, audiovizualinio kūrinių pirmojo įrašo gamintojams.

Guy Triton, įvardindamas direktyvos priėmimo kontekstą ir priežastis, visų pirma pažymi kaip svarbiausią aplinkybę 1970 m. naujų technologijų atsiradimą, leidžiantį namų sąlygomis kopijuoti kūrinius paprasčiau (kasetes iš kasečių, audio kasečių įrašymo įranga, VCRs ir t. t.), užtikrinusį puikią terpę kopijuoti ir platinti kūrinius kitiems ir padidėjusį audiovizualinių kūrinių nuomos mastą⁹³. Naujų technologijų kūrimas ir didėjanti autorių teisių pažeidimų grėsmė, kurią skatina ypač lengvas įrašų kopijavimo būdas, akcentuota 1988 m. Žaliojoje knygoje bei ETT sprendimuose.

Kaip ETT nurodė byloje *Warner Brothers ir Metronome Video v. Christiansen*⁹⁴, literatūros ir meno kūriniai gali būti ir kitokio komercinio panaudojimo dalykas, ne tik parduodant jų įrašus. Garso įrašo išleidimas į apyvartą iš esmės negali įteisinti kitų apsaugoto kūrinių panaudojimo formų, pavyzdžiui nuomos, kurios yra kitokio pobūdžio nei pardavimas ar kitas teisėtus platinimo būdas. Panašiai kaip ir teisė pristatyti kūrinių ji viešai atliekant, nuomos teisė lieka viena autoriaus ir kūrėjo prerogatyvų, nepaisant fizinių įrašo laikmenų pardavimo⁹⁵.

ETT pažymėjo, kad leidžiant privatiems asmenims ir asmenims, užsiimantiems vaizdajuosčių nuoma, gauti autorinius honorarus tik iš pardavimų, filmų kūrėjams neįmanoma užtikrinti atlyginimą, kuris atspindėtų, kiek kartų vaizdajuostės buvo faktiškai išnuomos, ir kuris jiems garantuotų pakankamą nuomos rinkos dalį. Įstatymai, kuriuose nustatyta speciali vaizdajuosčių nuomos teisės apsauga, yra aiškiai pateisinami siekiu apsaugoti pramoninę ir komercinę nuosavybę remiantis sutarties 36 straipsniu (prieš tai minėto sprendimo *Warner Brothers ir Metronome Video* 15 ir 16 punktai)⁹⁶.

Taigi išimtinių nuomos ir panaudos teisių suteikimas kūrėjams veiksminga autoriaus interesų apsaugos forma, užtikrinanti teisingą atlyginimą už naudojamąsi kūrybos rezultatais, visų pirma atsižvelgiant į naujų technologijų kūrimą ir didėjančią autorių teisių pažeidimų grėsmę, kurią skatina ypač lengvas įrašų kopijavimo būdas.

⁹¹ Išskyrus kompiuterines programas (3 straipsnis), dailės ir architektūros kūrinius (2 straipsnio 3 dalis).

⁹² Pažymėtina, kad kinematografinio arba audiovizualinio kūrinių pagrindinis režisierius laikomas jo autoriumi arba vienu iš autorių. Nuomos ir panaudos direktyvos 2 straipsnio 2 dalis. Valstybės narės gali numatyti ir kitus bendraautorius.

⁹³ Triton, Guy. *Intellectual Property in Europe*. 3rd ed. London: Sweet&Maxwell, 2008. P. 499.

⁹⁴ ETT 1988-07-05 sprendimas byloje C-158/86, *Warners Brothers v. Christiansen*, (1988) ECR I-2605.

⁹⁵ ETT 1998-04-28 d. sprendimas byloje C-200/96 "*Metronome Musik GmbH v. "Music Point Hokamp GmbH"*" ECR (1998) I-1953. Para 14, 18.

⁹⁶ *Ibid.* Para. 15.

Direktyvos projektas buvo skirtas išimtinai tik autorių nuomos teisei. Po ilgų svarstymų ir debatų, suinteresuotų šalių diskusijų, dviejų dienų klausimu siūlomas projektas pasikeitė į direktyvą įtraukus ir viešos panaudos teisę. Galutinis direktyvos turinys atitolo ir nuo 1988 m. Žaliosios knygos nuostatų.⁹⁷

Direktyvoje įtvirtintos nuomos ir panaudos sąvokos: „nuoma“ reiškia perdavimą naudoti tam tikram laikui, siekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos, skirtingai nuo TRIPS ir PINO reglamentavimo nuomos veiksams netaikomas viešumo ar pateikimo visuomenei reikalavimas, „panauda“ reiškia perdavimą tam tikram laikui neatlygintinai naudotis viešai prieinamose įstaigose, nesiekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos⁹⁸. Padarymas viešai prieinamu saugomų kūrinių elektroninių duomenų perdavimu neįeina į direktyvos reguliavimo sritį, taigi ir į nuomos ir panaudos teisių apimtį. Lingvistinė 1 straipsnio 1 dalies analizė atkleidžia, kad šios teisės taikytinos tik materialių kūrinių atžvilgiu.

Nors 1 straipsnio 1 dalyje nėra detaliai įvardinta nuoma ir panauda kaip išimtinė teisė leisti ar uždrausti, iš apibrėžimų darytina išvada, kad tai yra išimtinės teisės. Pažymėtina, kad direktyva nereglementuoja, kaip nuomos ir panaudos teisės turi būti integruojamos į autorių teisių ir gretutinių teisių sistemą – kaip platinimo teisės formos ar kaip atskiros išimtinės teisės⁹⁹. Valstybėse narėse šis klausimas sprendžiamas įvairiai¹⁰⁰.

Galėtų pasirodyti, kad keli autoriai vieno objekto atžvilgiu gali turėti išimtinę teisę: dainos kompozitorius, atlikėjai, fonogramos prodiuseris, kiekvienas turės teisę uždrausti ar leisti vaizdo klipo nuomą. Direktyvos 2 straipsnio 5, 6 ir 7 dalis reguliuoja situacijas, kai susikerta paralelinės teisės¹⁰¹.

Autorių teisių į audiovizualinį kūrinių perėjimo prezumpcija

Nagrinėjamos direktyvos 2 straipsnio 5 dalyje numatyta nuomos teisės perėjimo prezumpcija taikytina atlikėjui, sudariusiam individualinę ar kolektyvinę sutartį su filmo prodiuseriu dėl filmo kūrimo. Taigi jeigu sutartyje nenumatyta išlygų, netgi sutartyje to tiesiogiai nenurodžius, atlikėjo teisė į nuomą pereina filmo prodiuseriui. 2 straipsnio 6 dalyje numatyta valstybių narių teisė įtvirtinti analogišką nuostatą autoriams. V. Mizaras pabrėžia, kad

⁹⁷Tritton, Guy. Intellectual Property in Europe. 3rd ed. London: Sweet&Maxwell, 2008. P. 500.

⁹⁸ Detaliau šių sąvokų turinį nagrinėsime bei atskleisime 4.2. darbo dalyje.

⁹⁹ Krikke, Drier. T., Hugenholtz. B. Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 243.

¹⁰⁰ Žr. 4.2. darbo skyriuje.

¹⁰¹ Krikke, Drier. T., Hugenholtz. B. Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 247.

prezumpcija galioja tik sutarčiai su audiovizualinio kūrinio pirmojo įrašo gamintoju, o fonogramų gamintojai dėl nuomos teisės turi su autoriais ir atlikėjais turi susitarti atskirai¹⁰².

Direktyvoje įtvirtinta neatšaukiama¹⁰³ teisė į atlyginimą už kūrinio nuomą, taigi susitarimas tarp autoriaus/ atlikėjo galioja, jei autoriui/ atlikėjui mokamas atlyginimas¹⁰⁴. Krikke išskiria susitarimo kumuliatyvias sąlygas dėl teisės į teisingą atlyginimą įgyvendinimo: perduodama pagal sutartį tik nuomos teisė ir neištraukiama panauda; nuomos teisė perduodama tik į fonogramoje įrašytą kūrinių arba audiovizualinių kūrinių, netaikoma kitų kūrinių ir atlikimų įrašų atžvilgiu; sutartys sudarytos su fonogramų gamintojais arba audiovizualinio kūrinio pirmojo įrašo gamintoju (prodiuseriu), netaikoma, kai sudaryta su kitais subjektais¹⁰⁵; V. Mizaras papildo dar vienu požymiu – nuomos teisė yra perduodama minėtiems subjektams, o ne licencijuojama – atlyginimas mokamas tik už perdavimą, teisė nusiperkama, pasikeitus teisės turėtojui atlyginimas nemokamas. Pabrėžtina, kad atlyginimą moka, subjektai, nuomojantys kūrinių įrašus pagal jiems suteiktas licencijas¹⁰⁶.

Iki nagrinėjamos direktyvos priėmimo valstybėse narėse vyravo platinimo teisės reglamentavimas, pagal kurį kartą pardavus kūrinių, išreikštą materialia išraiškos forma, autorius praranda bet kokią kūrinių, kaip ekonominės vertybės, kontrolę (įskaitant ir nuomos bei panaudos), jeigu nenustatytinas tolesnis kūrinių kopijavimas¹⁰⁷. Tuo tarpu direktyvoje įtvirtinta, kad nuomos ir panaudos teisės neišsemiamos¹⁰⁸.

2.2.3. Tarybos direktyva dėl duomenų bazių teisinės apsaugos

1996 m. Tarybos direktyva 96/9/EEB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos 5 straipsnio c punkte duomenų bazių autoriams¹⁰⁹ numatyta platinimo teisė bet kokia forma. Direktyvos 7 straipsnio 2 dalies b punkte įtvirtinta platinimo teisė duomenų bazių gamintojams *sui generis* (įskaitant ir nuomą, perdavimą internetu ar kitokias perdavimo formas) (reutilization), taip pat apimanti ir viešo paskelbimo sąvoką¹¹⁰.

¹⁰² Mizaras V. Autorių teisė: monografija.- Vilnius: Justicia, 2008. P. 400.

¹⁰³ Autoriai arba atlikėjai negali atsisakyti teisės į teisingą atlyginimą už nuomą. Informacinės visuomenės direktyvos 4 straipsnio 1 dalis.

¹⁰⁴ 2 straipsnio 7 dalis Valstybės narės gali nustatyti, kad atlikėjų ir filmo prodiuserio sutartis dėl filmo kūrimo suteikia prodiuseriui nuomos teisę, jeigu tokioje sutartyje pagal 4 straipsnį yra numatytas teisingas atlyginimas.

¹⁰⁵ Krikke: Drier. T., Hugenholtz. B. Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 249.

¹⁰⁶ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 401.

¹⁰⁷ TRITTON, Guy. Intellectual Property in Europe. 3rd ed. London: Sweet&Maxwell. 2008. P 500.

¹⁰⁸ Remiantis 1 straipsnio 4 dalimi, nuomos ir panaudos teisės neprarandamos pardavus ar kitu būdu išplatintus autorių kūrinių originalus ir kopijas. Plačiau šio darbo 4.3.2. skyriuje.

¹⁰⁹ Kaip pažymi R. Birštonas – šios teisės gali priklausyti ir kitam subjektui. Kuriam perėjo autoriaus turtinės teisės. Birštonas R. Duomenų bazių teisinė apsauga // Socialinių mokslų daktaro disertacija. Vilnius, 2007 m. P. 72

¹¹⁰ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 382.

Nuomos teisės ir panaudos Duomenų bazių direktyva nereglamentuoja, nustatant, kad direktyva taikoma, nekeičiant nuomos ir panaudos direktyvos reguliavimo¹¹¹, taigi šios teisės duomenų bazių autoriams, atitinkantiems direktyvos 3.1. reikalavimus (direktyvos preambulės 24 punktas), suteikiamos remiantis Nuomos ir panaudos direktyvos 1 straipsnio 1 dalimi ir 2 straipsnio 1 dalimi. Sui generis teisių turėtojams nuomos teisė suteikiama 7 straipsnio 2 dalies b punktu, tačiau neįtvirtinama panaudos teisės.

Platinimo teisė, kaip ir kitos teisės, suteikiamos „tik duomenų bazės išraiškai“, reiškiančiai „turinio pasirinkimo ir sugrupavimo būdams“ ar „duomenų bazių struktūrai“. Teisė netaikytinos duomenų bazės turiniui – individualiems elementams, kurių kiekvienas saugomas kaip autorių teisių kūrinys.

B. Hugenholtz nuomone, įtvirtinta formuluotė platinimas bet kokia forma – gali reikšti platinimą elektroniniais kanalais, valstybėms narėms palikta diskrecijos teisė nuspręsti, ar duomenų bazių platinimo teisė apims ir platinimą elektroninėje erdvėje. Tuo pačiu, pažymėdamas, kad teisės išsėmimas taikomas tik materialių kopijų platinimui¹¹². Preambulės 33 punkte įtvirtintas išsėmimas tik platinimui materialių kopijų atžvilgiu. Tuo tarpu kitų autorių nuomone norma neturėtų būti aiškinama plačiau, nei vėliau priimtoje Informacinės visuomenės direktyvoje.

Specialiųjų kompiuterinės direktyvos nuostatų vėliau priimta Informacinės visuomenės direktyva nekeičia. R. Birštonas Disertacijoje nagrinėdamas Duomenų bazių ir Informacinės visuomenės direktyvose įtvirtinta platinimo teisės turinio skirtumus, pažymi kad jokio praktinio skirtumo tarp direktyvų nėra: „Nors [Duomenų bazių] direktyvos formuluotė iš dalies atrodo platesnė nei Informacinės visuomenės direktyvos, nes kalbama apie Duomenų bazės ar jos kopijų platinimą bet kokia forma, manytina, kad jį pavartota tradicine Europos autorių teisės prasme, turint galvoje tik materialių duomenų bazių kopijų platinimą.“¹¹³.

Direktyvoje nustatytas platinimo teisės išnaudojimas tik pardavus duomenų bazės kopiją. Lyginant šią formuluotę su įtvirtinta Informacinės visuomenės direktyvoje – platinimo teisė išnaudojama perdavus ar kitaip perleidus nuosavybę – pažymėtina, kad nepaisant šių skirtumų, yra manoma, kad Duomenų bazių direktyvos nuostatas reikia aiškinti plečiamai, t.y. platinimo teisė išnaudojama perleidus duomenų bazės kopijas nuosavybe, bet koku būdu¹¹⁴.

¹¹¹ Direktyvos 2 straipsnis.

¹¹² Hugenholtz: Drier, T., Hugenholtz, B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. 322.

¹¹³ Birštonas R. *Duomenų bazių teisinė apsauga* // Socialinių mokslų daktaro disertacija. Vilnius. 2007, P.74.

¹¹⁴ Ibid.

2.2.4. Tarybos direktyva dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo

Taip vadinamos pirmos kartos autorių teisių direktyvos¹¹⁵ harmonizavo atskiras autorių teisių sritis (pvz. apsaugos terminus) arba atskirų autorių teisių objektų reglamentavimą (kompiuterių programų, duomenų bazių), atskiras teises (nuoma ir panauda; „droit de suite“). Platinimo teisė suteikta tik kompiuterių programų, duomenų bazių ir gretutinių teisių subjektams. Antros kartos direktyvos reguliuoja autorių teises plačiau. Prie antros kartos direktyvų priskirtina ir 2001 m. Tarybos direktyvą 2001/29/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo¹¹⁶. Direktyva harmonizuoja pagrindines autorių teises bei šių teisių apribojimus. Direktyvos pagrindas 1995 m. Žalioji knyga dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje ir Žaliosios knygos komentaras¹¹⁷. Direktyva įtvirtina Bendrijos tarptautinius įsipareigojimus, kylančius iš PINO sutarčių¹¹⁸.

Informacinės visuomenės direktyvos 4 straipsnyje įtvirtinta išimtinė autoriaus teisė platinti kūrinį parduodant ar perduodant kitais būdais, taip pat ir šios teisės išnaudojimo taisyklė. Valstybės narės įpareigojamos nustatyti autoriams išimtinę teisę leisti arba uždrausti bet kokį viešą jų kūrinių originalo ar jo kopijų platinimą parduodant ar kitais būdais. Direktyva nekeičia platinimo teisės reguliavimo gretutinių teisių subjektams.

Direktyva įtvirtina platinimo teisę autoriui, bet neapibrėžia, kas laikytinas autoriumi, tai turi būti reguliuojama nacionalinėje teisėje. Platinimo teisės požymiai įtvirtinti direktyvoje: i) platinimas turi būti viešas; ii) platinimas kūrinio originalo ar jo kopijų t.y. kūrinių, įtvirtintų materialioje laikmenoje, tai pabrėžiama direktyvos preambulės 28 punkte „autorių teisių apsauga pagal šią direktyvą apima išimtinę teisę kontroliuoti kūrinio, inkorporuoto į materialų daiktą, platinimą“. Teisė įtvirtinama tiek kūrinių originalų tiek ir kopijų, nesvarbu pagamintų autoriaus ar trečiųjų asmenų su autoriaus leidimu atžvilgiu.

Platinimo teisės apimtis nustatyta, aiškinant 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta formuluotę „parduodant ar kitais būdais“, kurio turinys ir kontraversiškas vertinimas bus išsamiai atskleistas 4.2.3 poskyryje.

Informacinės visuomenės direktyva nekeičia ir jokių būdų nepaveikia egzistuojančių bendrijos nuostatų dėl kompiuterių programų, duomenų bazių apsaugos ir dėl nuomos teisės bei

¹¹⁵ Šešios direktyvos be aptartųjų reguliavusios konkrečias situacijas kabelinio retransliavimo direktyva, satelitinio palydovų) ir skirta specifiniai sričiai apsaugos (terminų direktyva).

¹¹⁶ Prie antrinės kartos direktyvų priskirtina ir 2004 m. balandžio mėn. 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo // OJ L 157.

¹¹⁷ Communication: Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society // 1996, COM(96) 586.

¹¹⁸ 1996 m. PINO autorių teisių sutartį ir 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartį // Valstybės žinios, 2001. Nr. 32-2970.

panaudos teisių¹¹⁹. Informacinės visuomenės direktyvos nuostatos netaikomos klausimams, reglamentuotiems specialiuose Direktyvose. Platinimo teisės turinys į duomenų bazes, kompiuterines programas ir nuomos bei panaudos teisių turinys turi būti nustatomas remiantis specialiosiomis Direktyvomis. Platinimo teisės skirtumai išskirtini lyginant platinimo teisę, įtvirtintą Kompiuterių programų, Duomenų bazių ir Informacinės visuomenės direktyvose, aptarti ir atskleisti nagrinėjant specialiųjų direktyvų nuostatas (platinimas „bet kokia forma“ ir išsėmimas taikytinas tik parduotiems kūriniams“) – praktikai didesnės reikšmės nesuteikiantys.

3. Autoriaus teisės platinti kūrinį reglamentavimo įvairovė nacionalinėse teisės sistemose

3.1. Valstybių, kuriose platinimo teisė saugoma netiesiogiai, reglamentavimo analizė

Šioje darbo dalyje atskleisime platinimo teisės reglamentavimo ypatumus valstybėse, saugančios autoriaus teisę platinti kūrinį netiesiogiai, kaip platesnės teisės dalį. Jungtinėje Karalystėje platinimo teisė iki 1988 m. buvo kaip atgaminimo teisės dalis. Nyderlanduose 1912 m. Autorių teisių įstatymo 12 str. įtvirtinta paskelbimo teisė („Openbaarmaking“, angl. „The right to communicate to the public“), kuri buvo interpretuota *Polak v. De Muinck*¹²⁰ byloje kaip apimanti ir platinimo teisę¹²¹. Įstatymo leidėjai, įgyvendindami Informacinės visuomenės direktyvą, nusprendė nekeisti reglamentavimo, sprenddami, kad šis straipsnis apima tiek paskelbimo teisę tiek platinimo teisę¹²². Suomijoje ir Norvegijoje platinimo teisė kūrinio padarymo prieinamais visuomenei dalis (angl. „The right of making a work available to the public“) ¹²³. Airijoje – platinimo teisė dogmatiškai yra kildinama iš teisės padaryti kūrinius viešai prieinamais ir įtvirtinta 2000 m. Autorių teisių įstatymo 40 str. 1 d. ¹²⁴.

Detalesnei analizei pasirinkta Prancūzija – valstybė, kurioje pirmasis pasiūlymas įtvirtinti savarankišką platinimo teisę svarstytas jau 1936 m., tačiau iki šiol neįgyvendintas.

3.1.1. Prancūzija

Prancūzų teisės sistemoje platinimo teisė (tuo pačiu ir nuoma, panauda), kildinamas iš atgaminimo ir dalinai iš Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodekso L.131-3 straipsnio, numatančio, kad kiekvieną iš perleidžiamų autorių teisių turi būti atskirai paminėta perleidimo akte ir perleidžiamų teisių panaudojimo būdai, apibrėžti panaudojimo apimtimi, paskirtimi,

¹¹⁹ Informacinės visuomenės direktyvos atitinkamai 1 straipsnio 2 dalies a), e) ir b) punktai.

¹²⁰ Hoge Raad, December 18, 1953. [1954].

¹²¹ Spoor: Spoor J. H., Cornish W. R., Nolan P. F. Copies in Copyright. Alen, Rijn: Stilthoff & Noordhoff. 1980. P. 102–123.

¹²² Plačiau žr. Dr Lucie Guibault: Westkamp G The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Part 2. Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Queen Mary, University of London, 2007. P. 348-349; Hugenholtz P. B. The Implementation of Directive 2001/29/EC in The Netherlands // *RIDA*, 2005. Nr. 206. P. 117–147.

¹²³ Ibid. Žr. plačiau apie Suomijos reglamentavimą Still V. P. 184-185; Norvegijos – Bing. J. P. 366-367.

¹²⁴ Ibid. P. 269-271.

galiojimo vieta ir trukme. Remiantis šia norma doktrinoje ir teismų praktikoje išskiriama „Paskirties teisė“ (pranc. „Droit de destination“) – autorius, turėdamas išimtinę teisę drausti visoki kūrinių atgaminimą, gali leisti atgaminti kūrinių tik tam tikrais tikslais ir paisant tam tikrų apribojimų¹²⁵. Pagal Prancūzijos teisę, platinimas – autoriaus išimtinė teisė spręsti ir kontroliuoti kūrinių kopijų išleidimą ir apyvartą, taip pat jų naudojimą, dėl to platinimas neatsiejamai susijęs su kūrinių egzempliorių (kopijų) darymu.¹²⁶

„Droit de destination“ teorija, kaip platinimo teisės netiesioginis įtvirtinimas, pripažinta Prancūzijos kasacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 1888 m. nagrinėtoje byloje, kurioje autorius perdavė partitūrą klavišiniams ir dainavimui Operoje „Laroche“ teatro direktoriui, leisdamas ją išimtinai naudoti šiam teatrui orkestro partijai atlikti (leidimas perduoti kūrinių kitiems subjektams nebuvo suteiktas). „Laroche“ be autoriaus sutikimo perleido partitūrą kitam teatrui, pastarasis suteikė partijos panaudą ir kitiems teatrams. Teismas pripažino, kad buvo padarytas autorių teisių pažeidimas, nes partitūra buvo naudojama, nesilaikant autoriaus nustatytos paskirties¹²⁷.

Droit de destination buvo įtvirtinta 1957 metų Autorių teisių įstatymo 31 straipsnio 3 dalyje, kurią interpretuojant doktrinoje teigiama, kad atgaminimo teisė apima tų kūrinių egzempliorių naudojimą.

„Droit de destination“ teorija patvirtinta Prancūzijos Aukščiausiam Teismu 1980 m. nagrinėjant ginčą tarp Prancūzijos atlikėjų teisių asociacijos SACEM ir diskotekų operatorių. Įrašų etiketėse buvo nurodoma, kad įrašai skirti tik privačiam naudojimui, tuo tarpu fonogramos buvo panaudotos viešai transliacijai. Teismas nustatė, kad autoriaus leidimas buvo reikalingas atgaminimo ir atlikimo teisėmis viešam transliavimui fonogramų, parduotų tiktai pirkėjo privačiam naudojimui. Teismai nusprendė, kad užrašas ant kompaktų reiškia autoriaus teisę riboti kūrinių naudojimą ir pateisinanti dvigubą apmokestinimą¹²⁸.

„Droit de destination“ teisė įgalina autorių kontroliuoti kūrinių kopijų naudojimą. Doktrinoje nurodoma, kad remiantis šia teise autorius gali kontroliuoti nuomą, panaudą ir kitas platinimo formas¹²⁹. Remiantis šiomis prielaidomis, Prancūzijos įstatymų leidėjų atstovai pažymi, kad Prancūzijos teisė atitinka ES nuomos ir panaudos direktyvoje įtvirtintas nuostatas ir

¹²⁵ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 180.

¹²⁶ Ibid. P. 180-181.

¹²⁷ Prancūzijos kasacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 1888 m. sausio 28 d. sprendimas, Plačiau Žr. Pollaud D. The "legal definition" (droit de destination) - reflecting on the possibilities of controlling the use of plant specimens by the authors // GRUR Int 1989 Nr. 11. P. 813; Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 380.

¹²⁸ Kamina P. Film Copyright in the European Union. Cambridge University Press, 2002. P. 246.

¹²⁹ Desurmont T., The Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work.// 12 Colum.-VLA J.L. & Arts (1987-1988). P-488.

pasirinko neįgyvendinti jų formaliai¹³⁰. Savarankiška platinimo teisė, įgyvendinant Kompiuterių programų teisinės apsaugos direktyvą, buvo numatyta Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodekso L. 122-6 straipsnio 3 punkte tik kompiuterių programų atžvilgiu. Įgyvendinant Informacinės visuomenės direktyvą, po ilgų svarstymų, nuspręsta, bendrosios platinimo teisės neįtvirtinti (pabrėžiant, kad esamas reglamentavimas (paskirties teisė) suderinamas su direktyvos 4(1) straipsniu). Įgyvendinant direktyvos 4(2) straipsnį Intelektinio nuosavybės kodekso L 122-3-1 straipsnyje įtvirtinta teisės išsėmimo principas, kuris formuluojamas ne kaip platinimo teisės apribojimas, o kaip paskirties teisės išimtis¹³¹.

Doktrinoje ši teorija dažnai kritikuojama. P. Kamina pažymi, kad „Paskirties teisė“ skiriasi nuo platinimo teisės bei nuomos teisės – autorius iš anksto turi apibrėžti kūrinio kopijų platinimo formas ir tada uždraustų dalių platinimo formų. Šios doktrinos turinys nėra aiškus. Diskutuotina, ar ši teisė yra suteikiama tik autoriui, ar perleidžiama ir teisių perėmėjams. Neaiškus momentas, kada šia teise turi būti pasinaudota, prieš kopijas paleidžiant į apyvartą ar po to, ir jos naudojimo būdai¹³². Autoriai kritikuojantys doktrina nurodo, kad autorių teisių apsauga, neįvardinanti, ką būtent ji apima, yra teoretinė.¹³³

3.2. Valstybių, įtvirtinusių savarankišką platinimo teisę, reglamentavimo analizė

Daugelių valstybių įstatymuose nagrinėjama teisė numatyta kaip savarankiška turtinė teisė (Vokietijos autorių teisių įstatymo (UrhG, 1966) 15 str. 1 d. 2 p., 17 str.¹³⁴, Austrijos autorių teisių įstatymo 16 str.¹³⁵, Šveicarijos autorių teisių įstatymo 10 str. 2 d. (b) p., JAV Copyright įstatymo 106 (3) str., ATGTĮ 15 straipsnio 11 d. Kipro autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 7(1)(a) (iii)¹³⁶, Čekijos Respublikos autorių teisių įstatymo 12 str. 4b d.¹³⁷, Danijos autorių teisių įstatymo 19 str.¹³⁸, Estijos autorių teisės įstatymo 13 str. 2 d. 4 p.¹³⁹, Italijos autorių teisės

¹³⁰ Dusollier S.: Westkamp G. The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Part 2. Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Queen Mary, University of London, 2007. P. 348-349.

¹³¹ Kai parduodama materialinė kopija (ar objektas apsaugotas gretutinių teisių) yra autorizuota teisių savininko ES valstybės narės teritorijoje ar kitoje valstybėje, Europos ekonominės erdvės narėje, tokios kopijos perpardavimas negali būti uždraudžiamas Europos Sąjungoje ir EEE. Intelektinio nuosavybės kodekso 122-3-1. Plačiau žr. Dusollier S.: Westkamp G. The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Part 2. Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Queen Mary, University of London, 2007. P. 348-349.

¹³² Ibid. P. 246.

¹³³ Desurmont T., The Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work // The Columbia-VLA Journal of Law & the Arts. 12 Colum.-VLA J.L. & Arts (1987-1988). P.492.

¹³⁴ 1965 m. Vokietijos autorių teisių įstatymas (Federal Republic of Germany, Act dealing with Copyright and Related Rights), keistas 2006 m.

¹³⁵ 2003 m. Austrijos autorių teisių įstatymas (Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Kunst und über verwandte Schutzrechte, StF: BGBl. Nr. 111/1936 i.d.F. der UrhG-Novelle 2003).

¹³⁶ 1976 m. Kipro autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. (Cyprus Copyright and Related Rights Law n° 59 of 1976.), keistas įstatymais n°54 1999, n° 12(I) 2001, n° 128(I) 2002, įstatymu n° 128(I)/2004, Official Gazette of the Republic of Cyprus, n° 3850, 30.04.2004.

¹³⁷ 2000 m. Čekijos Respublikos autorių teisių įstatymas (Copyright Act, 2000).

¹³⁸ 2002 m. Danijos autorių teisių įstatymas. (Danish Copyright Act no 1051, 2002)

¹³⁹ 1992 m. Estijos autorių teisių įstatymas. (Copyright Act of 11 November 1992 (RT2 1992, 49, 615, konsoliduota redakcija – RT I 2000, 16, 109)), papildytas įstatymu 2004 (RT I 1999, 54, 580).

įstatymo 17 str.¹⁴⁰, Liuksemburgo autorių teisių įstatymo 3 str. 5 d.¹⁴¹, Belgijos Autorių teisių įstatymo 1 str.¹⁴²). Valstybėse skiriasi teisės terminologija (pvz., Vokietijoje įtvirtinta platinimo teisė įvardijama kaip „pasiūlyti visuomenei ar išleisti į apyvartą kūrinio originalą ar kopijas“ (angl. "To offer to the public or put into circulation the original or copies of the work"), Čekijoje – kūrinų, įtvirtintų materialioje formoje, padarymas viešai prieinamais (angl. „Making available of works in tangible forms“) ir teisės turinys.

Šioje darbo dalyje atskleisime platinimo teisės reglamentavimo ypatumus Jungtinėje Karalystėje (pasirinktos dėl specifinio terminologijos ir dėl turinio elementų dviprasmiško interpretavimo), Jungtiniuose Amerikos Valstijose (nagrinėjamos dėl netradicinio teisės apimtės vertinimo teismų praktikoje, be to siekiant neapsiriboti tik ES valstybių reglamentavimo analize) ir platinimo teisės įtvirtinimo raidą Lietuvos teisės aktuose.

3.2.1. Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje įtvirtinta autorių teisė visų kūrinų atžvilgių įvardinama kaip „Kūrinių kopijų pateikimas visuomenei“, (angl. „Issuing copies of the work to the public“), taip pat tam tikrų kūrinų išimtinė teisė nuomoti ar teikti panaudai (angl. „To rent or lend the work to the public“) (Jungtinės Karalystės autorių teisių, dizainų ir patentų įstatymo (toliau – ATDPI) 18, 18A, 182C str.).

Stebėtina, tačiau iki 1988 m. įstatymo platinimo teisės įtvirtinta nebuvo. Dar 1980 m. Bill Cornish galėjo pareikšti, kad Jungtinės Karalystės teisė mažai prisidedanti prie lyginamosios platinimo ir tolesnio kopijų likimo diskusijos¹⁴³. Autorių teisių įstatyme 1956 m. neteisėtas kūrinų publikavimas (angl. "Publishing") buvo numatytas kaip pirminis autorių teisių pažeidimas. Publikavimas įstatyme nebuvo apibrėžtas, o *Infabrics Ltd v. Jaytex Ltd*¹⁴⁴ byloje aiškinamas kaip atskleidimo teisė (angl. „Divulgaration right“) – nepaskelbto (minimoj

¹⁴⁰ 1941 Italijos autorių teisių įstatymas. (Italian Copyright Law Act (Act No. 633 of 22 April 1941)), keistas 2003 m. įstatymu No. 68.

¹⁴¹ Istoriskai kildinama iš Droit de divulgation teisės, nuostata pakeista įgyvendinant Informacinės visuomenės direktyvą 2001 m. Plačiau žr. Pouillet C.: Westkamp G. The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Part 2. Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Queen Mary, University of London, 2007. P. 324.

¹⁴² Dėl platinimo teisės reglamentavimo įstatymais nebuvimo 1956 m. sausio 19 d. sprendimu Belgijos teismas patvirtino „Droit de destination“ – remiantis atgaminimo teise autoriui buvo pripažinta teisė drausti visokių kūrinio egzempliorių naudojimą. Po 1994 m. naujo Belgijos įstatymo nuomos ir panaudos teisės ištrauktos į išimtinių teisių sąrašą. Atskira platinimo teisė Belgijoje buvo įtvirtinta kompiuterių programų atžvilgiu (Software Copyright Act 5c straipsnis) ir gretutinių teisių turėtojams, įgyvendinant Informacinės visuomenės direktyvą – aiškiai įtvirtinta kaip išimtinė teisė 2005 m. Autorių teisių įstatymo 1 str. pakeitimu. Plačiau žr. Ibid. Dusollier S. P. 120-121.

¹⁴³ Cornish W. R.: Spoor J. H., Cornish W. R., Nolan P. F., Copies in Copyright. Alen, Rijn: Stifhoff & Noordhoff., 1980. P. 167.

¹⁴⁴ (1981), 1 All E.R. 1057-1067, HL.

jurisdikcijoje) kūrinio padarymas viešai prieinamu (angl. "The making available to the public") Jungtinėje Karalystėje ar kitoje valstybėje, kurioje išplėstas įstatymo galiojimas.¹⁴⁵

Jungtinėje Karalystėje pirmą kartą savarankiška platinimo teisė, įvardijama kaip „Kūrinių kopijų pateikimo visuomenei teisė“, suteikiama visoms rūšims autorių teisių objektams, 1988 m. įstatyme, pabrėžiant, kad platinimo teisė yra teisė išleisti materialios išraiškos kopijas, prieš tai neišleistas į komercinę apyvartą. Kai kopija autoriui sutinkant patenka į apyvartą, platinimo teisė išsemiama – nustatant tarptautinį išsėmimą¹⁴⁶. Kadangi platinimo teisė neapima jokio tolesnio platinimo, autorių teisių turėtojas negali kontroliuoti perpardavimo.¹⁴⁷

Šiame straipsnyje pabrėžiamas išleidimas į apyvartą ne kūrinio, o jo kopijų, tokiu būdu suteikiama autorių teisių subjektui teisė kontroliuoti virtualių veiksnių, sudarančių kiekvienos ir visų kopijų išleidimą į apyvartą, vietoj vieno veiksmo – neskelbto kūrinio pateikimo visuomenei. Nustatant pažeidimą, pagrindinis klausimas – ar tai turi būti suprantama siauriau, ar visuomenė gavo galimybę naudotis bet kuria kūrinio kopija (any) ar plačiau – visuomenei turi būti suteikta teisė pasiekti kiekvieną konkrečią išleistą kūrinio kopiją, t.y. visuomenė turi gauti priėjimą prie bet kurios ar konkrečios kūrinio kopijos?¹⁴⁸

Nuomos teisė 1988 m. ATDTĮ buvo suteikiama tik muzikos kūrinių, filmų ir kompiuterių programų atžvilgiu. Nors įstatymo 177 straipsnyje nuoma apibūdinama kaip komercinė nuoma, 7 ir 8 dalyse reglamentavimas išplėstas panaudai visuomenės nariams viešuose bibliotekose. Privalomos nuomos teisės schema nustatyta 1979 m. Viešos panaudos teisės įstatyme, taikoma tik kai kurių autorių teisių objektų atžvilgiu (pvz., netaikoma filmams). Pagal 1988 m. autorių teisių įstatymo 18(1) str. nuomos teisė buvo išnaudojama tarptautiniu mastu.¹⁴⁹

Autorių teisių ir gretutinių teisių reguliavimas pakeistas 1996 m., įgyvendinant Kompiuterių programų ir Nuomos ir panaudos teisės direktyvas. Teisės turinys buvo neapibrėžtas ir neaiškus netgi 18 str. pirminiame variante, bet neaiškumų neišsprendė ir netgi daugiau sukėlė įstatymo redakcija po 2 pakeitimų, įgyvendinant ES direktyvas¹⁵⁰.

Pateikimo visuomenei teisė taikoma visiems autorių teisių objektų rūšims. Įstatyme paaiškinama kūrinių kopijų visuomenei pateikimo sąvoka, tai: kūrinio kopijų, prieš tai neišleistų EEE teritorijoje, išleidimas su autoriaus sutikimu į komercinę apyvartą EEE teritorijoje ir autoriaus sutikimu kūrinių kopijų, prieš tai neišleistų EEE teritorijoje ar kur nors kitur, išleidimas

¹⁴⁵ Bentley L., Phillips J. Copyright Issues: The Mysteries Of Section 18. // E.I.P.R. , 1999. Nr. 21(3). P. 133-141.

¹⁴⁶ ATDTĮ 18 straipsnyje, įstatyme apibūdinama kaip kūrinių kopijų, prieš tai neišleistų į apyvartą, išleidimą į apyvartą (angl. „Act of putting into circulation copies“), neapimanti jokio tolesnio šių kopijų platinimo, pardavimo, nuomos, skolinimo ar jokio tolesnio importavimo į Jungtinę Karalystę¹⁴⁶.

¹⁴⁷ Bentley L., Sherman, B. Intellectual Property Law. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. 2004. P. 137-138.

¹⁴⁸ Bentley L., Phillips J. Copyright Issues: The Mysteries Of Section 18. // E.I.P.R. , 1999. Nr. 21(3). P. 133-141

¹⁴⁹ Kamina P. Film Copyright in the European Union. Cambridge University Press, 2002. P. 243-244.

¹⁵⁰ Straipsnis 1988 m. du kartus buvo peržiūrėtas ir koreguotas, derinant jį su kompiuterių programų ir nuomos direktyva (nuspręsta, kad nėra poreikio derinti su informacinės visuomenės direktyva ir duomenų bazių). Bentley L., Sherman, B. Intellectual Property Law. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2004. P. 137.

į komercinę apyvertą už EEE ribų¹⁵¹. Vietoj tarptautinio išsėmimo nustatytas regioninis (EEE) teisės išsėmimas (18 straipsnis). Apibrėžta nuomos ir panaudos teisės (18A), suderinant su direktyva, nustatyta nuoma visų literatūros, muzikos ir dramos kūrinių atžvilgiu (16(1)), išskyrus architektūrinius statinius ir taikomosios dailės kūrinius (18A).

L. Bently ir J. Phillips nagrinėdami Jungtinės Karalystės Autorių teisių įstatymo 18 str. įvardina kelis neaiškius aspektus, susijusius su kūrinių pateikimo visuomenei teisės apimtį ir turinio aiškinimu. Visų pirma, neaiškus kūrinių pateikimo visuomenei momentas – kada laikytina, kad kūrinys, jo kopijos yra išleistos į komercinę apyvertą? Vienas požiūris – kūrinių kopijos pateikiamos visuomenei (su autoriaus sutikimu), kai kūriniai pirmą kartą perduodami iš gamintojo didmenininkui, (angl. "Disposition theory") Tokiu atveju – tolesnis perdavimas gali vykti be jokio autoriaus sutikimo. Antroji nuomonė – pateikimo visuomenei momentas yra pateikimas į "visuomenės narių rankas" (angl. „Destination theory“). Pagal pastarąją teoriją kopijos pateko į visuomenės rankas, kai mažmenininkas parduoda kūrinių kopiją pirkėjui. Autorių teigimu, 18 str. yra neaiškus ir gali būti interpretuojamas abejais būdais.¹⁵² Dėl šių interpretavimo sunkumų neapibrėžti tiek autorių teisių turėtojo teisės tiek ir atsakomybė naudojančių autorinius kūrinius.

Antras nagrinėtinas, anot autorių neaiškus klausimas, kokia apimtimi teisių turėtojai gali kontroliuoti tolesnį kūrinių egzempliorių, išleistų į rinką neteisėtai, platinimą. Autoriai nagrinėja situaciją, kai kūrinių kopijos parduotos knygų klubui mažesnėmis kainomis su sąlyga, kad knygos gali būti platinamos tik klubo nariams. Jeigu klubas pažeistų tokį susitarimą, knygos būtų parduotos mažmeniniam prekybininkui, ar gali teisių turėtojas uždrausti knygų realizavimą. Atsakymas priklauso nuo to, kas šiuo atveju laikytina knygos pateikimo į apyvertą momentu. Jeigu knygos buvo išleistos į apyvertą, pardavus jas knygų klubui, – jokios priemonės negalėtų būti pritaikytinos, tačiau, jei laikysime, kad knygos išleistos į apyvertą, kai jos buvo parduotos mažmeninei grandžiai, mažmeninio prekybininko atsakomybė priklausys nuo to, ar išleidimas į apyvertą apima ir mažmeninį pardavimą.¹⁵³

3.2.1. Jungtinės Amerikos Valstijos

JAV platinimo teisė pasižymi, tam tikra specifika – teismų ji yra aiškinama plečiamai. 106 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta platinimo teisė, kuri apibrėžiama kaip išimtinė teisė platinti kūrinių kopijas ar fonogramos įrašus visuomenės nariams parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn, nuomai ar panaudai. Taigi teisė suteikiama kūrinių kopijų ir fonogramų įrašų atžvilgiu, teisė suprantama plačiuoju požiūriu.

¹⁵¹ 1988 m. ATDPĮ 18 straipsnio 1 ir 2 dalys. (1996 m. redakcija).

¹⁵² Bently L., Phillips J. Copyright issues: the mysteries of section 18// E.I.P.R. 1999. 21(3). 133-141.

¹⁵³ Bently L., Phillips J. Copyright issues: the mysteries of section 18 // E.I.P.R., 1999. 21(3). 133-141.

Tradiciškai platinimu buvo pripažįstamas faktinis fizinis materialių kūrinių kopijų perdavimas iš vieno asmens kitam, taip JAV apeliacinis teismas *sprendė National Cars Rental Systems, v. Computer Associates* byloje¹⁵⁴. 2005 m. *Napster, Inc. Copyright Litigation* byloje¹⁵⁵ buvo pripažinta, kad tiesiog pasiūlymas perduoti kopijas ar fonogramos įrašus nelaikytina platinimu¹⁵⁶.

Paminėtini teismų sprendimai, kuriais platinimo teisės turinys išplėstas. JAV apeliacinio teismo byloje *Hotaling v. Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints*¹⁵⁷ teismas nustatė, kad kūrinys yra platinamas 106(3) straipsnio prasme, jeigu jis yra „padarytas viešai prieinamu“ visuomenei be autoriaus leidimo. Teismas nusprendė, kad viešai prieinamos bibliotekos pripažintinos kaip platinimas kūrinių, kai tik kūrinys yra įkeliamas į kolekciją, įrašo kūrinį į indeksų ar katalogų sistemą ir padaro kūrinį prieinamą skolinimuisi ar viešai paieškai. Nebūtina nustatinėti, ar nors vienas skaitytojas vartė ar skaitė kūrinį. *Playboy Enters v. Frena*¹⁵⁸ byloje išaiškinta, kad platinimo teisė apima ne tik materialių kopijų platinimą, bet ir perdavus kompiuterių tinklais, tačiau pastaruoju atveju platinimo teisės išnaudojimo nėra¹⁵⁹. Taip aiškinama platinimo teisė atlieka analogišką funkciją, kaip ir teisė padaryti viešai kūrinius prieinamais tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku¹⁶⁰.

3.2.2. Teisės platinti kūrinį reglamentavimo raida Lietuvos teisės aktuose

Prieš prisijungiant prie Berno konvencijos „Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“ 1964 m. gruodžio 17 d. pakeistas Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau CK) – IV skyrius „Autoriaus teisės“, įgyvendinęs Berno konvencijos ir kitų tarptautinių sutarčių nuostatas¹⁶¹. Iki 1999 m. birželio 9 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įsigaliojimo, minėtas CK skyrius buvo pagrindinis specialus aktas, reglamentuojantis autorių teises. Pagal 1964 metų CK 519 straipsnio 1 dalį autoriui suteiktos teisės: „autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą, teisė į kūrinio neliečiamybę, teisė disponuoti kūriniumi ir teisė į

¹⁵⁴ United States Court of Appeals, Eighth Circuit, April 6, 1993. Case No. 92-1683. *National Car Rental Sys., Inc. v. Computer Assoc. Int'l Inc.* 991 F.2d 426 (8th Cir. 1993).

¹⁵⁵ United States District Court, N.D. California. February 3, 2005. Case No. C 04-1166-MHP. *Napster, Inc. Copyright Litigation.* 377 F.Supp.2d 796, 802-05, N.D.Ca. (2005).

¹⁵⁶ Barrett M. *Intellectual Property Cases and Materials*. 3rd. ed. Thomson West, 2007. P. 552.

¹⁵⁷ United States Court of Appeals, Fourth Circuit, June 30, 1997. *Hotaling v. Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints.* 118 F.3d. 199 (4th Cir. 1997).

¹⁵⁸ United States District Court, M.D. Florida, Jacksonville Division. December 9, 1993. No. 93-489-Civ-J-20. *Playboy Enters v Frena*. 839 F.Supp. 1552 (1993); Taip pat žr. sprendimą byloje *N.Y. Times Co v Tasini* 533 U.S. 483 at 498 (2001), kurioje JAV Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad skaitmeninio turinio kopijos gali būti platinamos ir skaitmeniniu būdu.

¹⁵⁹ Gorman R., Ginsburg J. *Copyright: Cases and Materials*. New Yourk: Foundation Press. 2002. P. 548-549.

¹⁶⁰ Birštonas R. *Duomenų bazių teisinė apsauga // Socialinių mokslų daktaro disertacija*. Vilnius, 2007 P. 76.

¹⁶¹ Matulevičienė N.J. *Autorių teisių apsauga ir Berno konvencijos nuostatų įgyvendinimas Lietuvoje // Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) ir Lietuvos kultūros ministerijos seminaro „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu“ pranešimų rinkinys*. Vilnius, 1966. P. 10.

atlyginimą“. Pagal 1964 metų CK 519 straipsnio 3 dalį teisė disponuoti kūriniumi apima, be kitų šiame straipsnyje nurodytų teisių, ir teisę atgaminti bei platinti kūrinio egzempliorius. Platinimo teisė suprantama kaip materialių ir apčiuopiamų, materialia forma užfiksuotų objektų – egzempliorių – pardavimas ar kitoks perdavimas. Taigi platinimo teisė įtvirtinta kaip teisės disponuoti kūriniumi komponentas, bet ne savarankiška teisė.

Nuo 1999 m. birželio 9 d. įsigaliojo ATGTĮ, suderintas su tarptautinėmis sutartimis, įskaitant Berno konvenciją, PINO autorių teisių sutartį, TRIPS sutartį ir tuo metu priimtas penkias ES direktyvas, reglamentuojančias autorių teisių apsaugą, kuriam įsigaliojus 1999 m. gruodžio 17 d. neteko galios Civilinio kodekso nuostatos, autorių teisių apsaugą, ir Kompiuterių programų ir duomenų bazių teisinės apsaugos įstatymas. ATGTĮ pateiktas vienuolikos turtinių teisių sąrašas, tarp kurių ir išimtinė teisė platinti kūrinį ir importuoti.

2003 m. kovo 5 d. priimta nauja ATGTĮ redakcija, siekiant įgyvendinti Informacinės visuomenės direktyvą. Pakeistame įstatyme pateikiamas sutrumpintas autorių turtinių teisių sąrašas (įtvirtinant vietoje vienuolikos – aštuonias turtines autorių turtinių teises): atsisakyta teisių, kurias apėmė kitos teisės – platinimo teisė papildyta teise importuoti kūrinio kopijas. 2006 m. pakeistos ATGTĮ 16 str. 1 dalis, 53 str. 3 d, 54 str. 3 d., 56 str. 3 d., 57 str. 2 d., 61 str. 4 d. vietoj nacionalinio teisės išsėmimo principo numatant regioninį (Europos ekonominės erdvės valstybių teritorijoje) teisėtų kūrinijų kopijų ir gretutinių teisių bei *sui generis* teisių objektų platinimo teisės išsėmimo principą. Detaliau turinį atskleisime nagrinėdami platinimo teisės ypatybes ir apimtį.

4. Autoriaus teisės platinti kūrinį apimtis, ypatumai

Platinimo teisės apimtį ir ypatumus lemia objektų, kurių atžvilgiu yra taikoma platinimo teisė, ypatybės, veiksmas ir formos bei teisės ribojimai. Išanalizuosime autorių teisės platinti kūrinį apimtį ir ypatumus, pateikdami fundamentalias žinias, lygindami Tarptautinį ir ES, nacionalinį reglamentavimą, remdamiesi užsienio teismų praktika, išnagrinėdami probleminius klausimus. Aptardami objektus, kurių atžvilgiu, taikoma platinimo teisė, nagrinėsime doktrinoje keliamą klausimą, ar įmanomas nematerialių kūrinių platinimas, analizuodami platinimo teisės veiksmus ir formas, atsakysime į klausimus, kas laikytina viešu platinimu, ar platinimas apima siūlymą pateikti į komercinę apyvartą, ar platinimas apsiriboja tik perdavimu nuosavybėn, ar nuoma ir panauda įeina į platinimo teisės turinį. Tirdami teisės ribojimus, išanalizuosime panaudos teisės apribojimus ir teisės išsėmimo doktrinos taikymo pagrindimą, įtvirtinimą, sąlygas, išimtis – netaikymą nuomai.

4.1. Objektų, kurių atžvilgiu taikoma platinimo teisė, materialumas

ATGTĮ autoriaus teisė platinti kūrinius taikoma visų autoriaus teisės kūrinių egzempliorių ir kopijų atžvilgiu. Reglamentuojant ir aiškinant platinimo teisę, visų pirma, pabrėžiama¹⁶², kad “kopijos” bei “originalai ir kopijos”, taikant platinimo teisę ir nuomos teisę, išimtinai žymi užfiksuotas kopijas, kurias galima išleisti į apyvartą kaip materialius objektus. Visų pirma, analizuotinas, platinimo teisės požymis sietinas su objektų, kurių atžvilgiu taikytina platinimo teisė, ypatybe – materialia išraiška. Tai vienas iš svarbiausių platinimo teisės požymių leidžiančių atskirti platinimą nuo kitų autoriaus teisių susijusių su kūrinio pateikimo visuomenei (viešo paskelbimo, kūrinio padarymo prieinamu kompiuteriniais tinklais), šis požymis sąlygoja platinimo teisės išnaudojimo principo įtvirtinimą.

Pabrėžtina, kad nematerialaus kūrinių naudojimas, kai perduodama tik informacija, nepasikeičia kūrinio valdytojas (bet jų tiesiog padaugėja), kopija neperduodama, o pagaminama kita – neįeina į platinimo teisės apimtį. V. Mizaras pažymi, kad kūrinio padarymas viešai prieinamu kompiuterio tinklais (*on-line*) ir yra nematerialaus kūrinio naudojimo būdas, nes jokia materialinė laikmena neperduodama, bet siunčiama tik informacija. Taip platinimas neapima informacijos perdavimo elektromagnetinėmis bangomis ar per palydovą, kūrinio atlikimo, paskelbimo transliuojant ir kt. kai skelbiama tik informacija¹⁶³.

¹⁶² PINO sutarties suderinti 6 ir 7 straipsnių paaiškinimuose pažymima, kad sąvokos “kopijos” bei “originalai ir kopijos”, jiems taikant platinimo teisę ir nuomos teisę, išimtinai žymi užfiksuotas kopijas, kurias galima išleisti į apyvartą kaip materialius objektus. Informacinės visuomenės direktyvos preambulės 28 punkte įtvirtinta „autorių teisių apsauga pagal šią direktyvą apima išimtinę teisę kontroliuoti kūrinio, inkorporuoto į materialų daiktą, platinimą“.

¹⁶³ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 386-387.

Kitų valstybių doktrinoje bei teismų praktikoje pripažįstama, kad nematerialių kopijų perdavimas taip pat įeina į platinimo teisės turinį. JAV platinimo teisė teismų aiškinama plečiamai ir apima ne tik materialių kopijų platinimą, bet ir perdavus kompiuterių tinklais¹⁶⁴.

Pažymėtina, kad kitų valstybių teisės doktrinoje yra nuomonių, kad platinimo teisė turėtų apimti nematerialių kūrinių perdavimą kompiuterių tinklais tais atvejais, kai interneto vartotojas iš tiekėjo prašo nuolat ar laikinai perduoti tą informaciją kompiuterių tinklais, ir turės ją išsaugoti kokioje nors laikmenoje. Tokiu atveju, nors ir vartotojas pagamina kitą kopiją, tačiau gauna tą patį rezultatą. Vienkartinis muzikos kūrinių persiuntimas *on-line* peržiūrai gali būti prilyginamas kūrinių nuomai.¹⁶⁵ Pateikiami argumentai gina vartotojų interesus. Vertinant juos iš autoriaus pozicijų, pabrėžtina, kad labai sudėtinga kontroliuoti *on-line* perduotų kūrinių kiekį, internetas neribojamas nei teritorijomis nei galimybėmis atgaminti kūrinių tūkstančius kartų. Tuo tarpu materialių kūrinių platinimo licencijos gali būti ribojamos teritoriniu požiūriu ir ribojamos konkrečių kūrinių skaičiumi. Šis klausimas labai opus, nagrinėjant teisės išsėmimo klausimą, kurį aptarsime paskutiniame šio darbo skyriuje

Kaip minėta kai kuriose valstybėse¹⁶⁶ platinimo teisė kildinama iš platesnės teisės kūrinius padaryti prieinamais visuomenei (anl. „The right of making a work available to the public“). Platinimo, viešo paskelbimo ir kūrinių padarymo prieinamumui kompiuteriniais tinklais teisės, jungiantis elementas – kūrinių pateikimas visuomenei, padarymas viešai prieinamais. Pastarosios teisės būdingas nematerialių kūrinių perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai prieinamumui tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku, taigi padarymas viešai prieinamumui informacijos, o platinimo teisė padarymas viešai prieinamumui kūrinių, užfiksuotų kopijų, kurias galima išleisti į apyvartą kaip materialius objektus ir eliminuojamas bet koks skaitmeninis perdavimas.

Aiškus teisių atribojimas reikšmingas taikant teisių išsėmimo doktriną. Toks buvo vienas iš Informacinės visuomenės tikslų – aiškiai atriboti teises, kūrinių padarymo viešai prieinamais skaitmeninėje erdvėje ir kūrinių išleidimą į apyvartą materialioje laikmenoje. Tikslas siekiamas nurodant, kad platinimas apima tik materialių objektų platinimą. Nuorodų į kūrinius siuntinėjimas, perdavimas kūrinių P2P tinklais – nors ir buitiškai įvardijami kaip platinimas, teisiškai turėtų būti įvertinami kaip kūrinių paskelbimas – padarymas viešai prieinamas

¹⁶⁴ *Playboy Enters v Frena* byla. 839 F.Supp. 1552 (1993); *N.Y. Times Co v Tasini* 533 U.S. 483 at 498 (2001).

¹⁶⁵ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 387.

¹⁶⁶ Suomijoje, Norvegijoje, Nyderlanduose visos teisės skirstomos į dvi grupes: atgaminimo ir kūrinių padarymo prieinamais visuomenei. Pastaroji skaidoma į padarymą kūriniu prieinamumui kompiuterių tinklais, tokiu būdu, kad visuomenė galėtų juos pasiekti individualiu laiku ir vietoje, viešo atlikimo, platinimo teisė ir viešo paskelbimo teisė (kai skelbiama be jokių techninių tarpininkų). Airijoje platinimo teisė taip pat kildinama iš teisės kūrinių padaryti viešai prieinamumui.

kompiuterių tinklais, tokių kūrinių atsiuntimas kvalifikuotinas kaip atgaminimas. Kūrinio paskelbimo ir platinimo teisių aiškus atskyrimas vertintinas teigiamai, atsižvelgiant į autoriaus interesų gauti teisingą atlygį už kūrinių naudojimą bet kokiomis formomis užtikrinimą, kūrinio paskelbimo bei platinimo pobūdžių ir padarinių skirtumus (skiriasi kūrinio naudojimosi kontrolės galimybės, nelegalaus atgaminimo paprastumas skaitmeninių kopijų atžvilgiu).

4.2. Platinimo teisės veiksmai ir formos

4.2.1. Veiksmų požymiai: viešumas

Antras svarbus analizuojamas platinimo teisės turinio elementas – veiksmai ir formos, įeinantys į nagrinėjamos teisės apimtį. Platinimo teisės veiksmai ir formos priklauso nuo to ar platinamą suvokiame plačiaja, ar siaurąja prasme. ATGTĮ 15 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta platinimo teisė apimanti tiek perdavimą nuosavybėn, valdyti ir naudoti, nuomą, panaudą, eksportą, importą, ar kitokį perdavimą nuosavybėn ar valdyti, taigi pateikiamas sąrašas nebaigtinis. Kaip pavyzdį pateiksime dovanojimą arba mainus kaip galimas platinimo formas. Remiantis PINO autorių teisių sutartyje platinimo veiksmai apibrėžiami kaip „kūrinių kopijų padarymas viešai prieinamais, parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn“, Visuomenės informacijos direktyvoje nustatytas „bet koks viešas jų kūrinių originalo ar jo kopijų platinimas parduodant ar kitais būdais“. Visų pirma atskleiskime būtiną platinimo teisę kvalifikuojantį požymį – platinimo veiksmų viešumo reikalavimą.

ATGTĮ 15 straipsnyje nėra įtvirtinama, kad platinimas turi būti viešas ar kūriniai teikiami neapibrėžtai visuomenės narių grupei, tačiau, turėtų būti aiškinamas sistemiškai, remiantis tarptautinėmis sutartimis ir ES direktyvomis. Taigi straipsnis taikytinas, kai atliekami viešo platinimo veiksmai. Kvalifikuojant veiksmus, kuriuos apima platinimas, būtina nustatyti ar platinimas yra viešas, vyksta ryšium su asmeniniais santykiais nesusijusia visuomene, neapibrėžta asmenų grupe. Pažymėtina, kad komerciniai tikslai, motyvai, žmonių skaičius, kuriam pateikti kūriniai, aplinkybė, kad kūrinys faktiškai buvo perduotas ar panaudotas¹⁶⁷ nėra reikšmingi priskiriant veiksmus platinimui.

Viešumo sąvoka neapibrėžta nei PINO autorių teisių sutartyje nei Informacinės visuomenės direktyvoje. Ši sąvoka turi būti įtvirtinama nacionalinių leidybos institucijų bei išplėtotą teismų sprendimuose. Pripažintina, kad šeima ir artima socialiniai pažįstami neįeina į terminą „public“ 6 ir 7 straipsnio prasme, tačiau mokykla, universitetas greičiausiai patenka į minėtus straipsnių apimtį. Doktrinoje pripažįstama, kad pateikimas kopijų didmenininkui perpardavimui turėtų būti pripažįstamas kaip platinimas visuomenės nariams¹⁶⁸. Sąvoka

¹⁶⁷ Plačiau apie platinimo veiksmus ir formas, kitame poskyryje.

¹⁶⁸ Stenflieben P. Drier. T., Hugenholtz. B. *Consice European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 140.

visuomenė nesutapatinama su žmonių skaičiumi¹⁶⁹. Informacinės visuomenės direktyvos svarstymo metu norėta direktyvos preambulėje įtvirtinti viešumo sąvoka, Europos Parlamentas siūlė į projektą įtraukti 16 punktą, kurioje ne viešas kūrinis skelbimas būtų skelbimas tarp dviejų asmenų. Tačiau doktrinoje analizuojančioje minėtos doktrinos nuostatas, nurodoma, kad valstybės narės turi vengti viešumo apibrėžimo, nurodant žmonių skaičių¹⁷⁰. Viešumo sąvoka turėtų būti vertinama atsižvelgiant į direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, visuomenės narių grupė, kuriai skirtas kūrinis, nebūtinai turi būti susirinkusi vienoje vietoje, viešumo kriterijų atitiks ir situacija, kai visuomenės nariai galės pasiekti kūrinį individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku.

Platinimo viešumui nustatyti, vartosime Mizaro pateikiamą terminą kaip viešumo kriterijų – „neapibrėžta visuomenės narių grupė“. Platinimas viešas, kai kūrinys perduodamas neapibrėžtai asmenų grupei, kuri suprantama kaip asmenų grupė, tarp kurių nėra glaudžių asmeninių ryšių arba tie ryšiai yra tik laikini ir neartimi¹⁷¹.

Norint visuomenės narių grupę priskirti kaip apibrėžtai arba neapibrėžtai, visų pirma, reikia įvertinti ryšių su asmeniu, kuris platina, skelbia ar kitaip naudoja kūrinį pobūdį (artimumas, glaudumas, nelaikimumas) ir grupės žmonių skaičių. Pabrėžtina, kad žmonių skaičius tai tik vienas iš galimų kriterijų padedančių nustatyti ryšių pobūdį, bet ne atskiras veiksnys, įtakojantis grupės priskyrimo kaip neapibrėžtai. Kad ryšiai būtų įvertintini kaip asmeniniai, pakanka, kad asmeniniai santykiai atsirastų per pirmą pasimatymą, tačiau vien pomėgių, laisvalaikio leidimo interesai, profesijų studijų interesai nėra pakankami, kad juos būtų galima laikyti asmeniniais ryšiais¹⁷².

Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis teismas nustatė, kad vien tik tai, kad asmenys gyvena, tam tikroje bendruomenėje (pvz., senelių namuose ar atlikimo vietoje) negali būti laikomi kaip susiję asmeniniais ryšiais, leidžiančiais jų grupę laikyti apibrėžta visuomenės narių grupe¹⁷³. Vestuvių pokilyje dalyvavę svečiai – sutuoktinių giminės, draugai, kolegos – pripažinti kaip neapibrėžta asmenų grupė. Ryšiai tarp svečių ir su pačiais sutuoktiniais nelaikyti glaudžiais asmeniniais ryšiais¹⁷⁴. Koncerno viduje (tarp pagrindinės ir antrinės įmonės) autorių teisių objektų platinimas nelaikomas viešu tol, kol tai cirkuliuoja koncerno viduje. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo teismo byloje konstatuota, kad pagrindinės kompanijos pagamintų plokštelių

¹⁶⁹ Bently: Drier. T., Hugenholtz. B. *Consice European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 223.

¹⁷⁰ Mizaras V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justicia, 2008. P. 393-394.

¹⁷¹ *Ibid.* P. 395.

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 1984-06-07 d. sprendimas byloje 1 ZR 57/82 (Vollzugsanstalten), GRUR 1984. P. 734, 735). Mizaras V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justicia, 2008. P. 389.

¹⁷⁴ Mizaras V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justicia, 2008. P. 396.

tiekinimo antrinems kompanijoms veiksmai nėra viešas platinimas, tol kol tai vyksta koncerno viduje ir kol neišleidžiami į rinką¹⁷⁵.

Pažymėtina, kad platinimo teisės ir viešo paskelbimo teisės¹⁷⁶ turinį sudarančių veikslių dar vienas atribojimo kriterijus – yra kūrinio perdavimo formos. Abi teisės apibrėžiamos kaip kūrinio padarymas viešai prieinamais, tačiau skirtingomis formomis: platinimo teisė siejama tik su tokiais būdais, kuriais įmanoma perduoti materialius, apčiuopiamus objektus, tuo tarpu viešo paskelbimo teisė apima skaitmeninius kūrinio perdavimo būdus, paskelbiant juos laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kompiuterio tinklais.

4.2.2. Veiksmai ir formos: siūlymas

Kaip platinimo teisė sudarantys veiksmai visų pirma išskirtinas materialio kūrinio išleidimas į apyvartą ir tolesnis platinimas. Kaip pažymi Senftleben, PINO autorių teisių sutarties 6 straipsnyje įtvirtinta platinimo veiksmus apibūdinanti formuluotė „kūrinio kopijų padarymas viešai prieinamais, parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn“ gali klaidingai būti suprata, kaip neapimanti pasiūlymo parduoti ar kitaip perleisti nuosavybėn t.y. pasiūlymas padaryti viešai prieinamą tiesioginį ir baigtinį platinimo veiksį. Toks reglamentavimas neapibrėžia „padarymo viešai prieinamam“ centrinio veiksmo, kuris paprastai neapsiriboja galutiniu perleidimu nuosavybėn, bet apima ir pasiruošimo veiksmus, tokius kaip pasiūlymą pirkti¹⁷⁷.

Kai kurių valstybių įstatymuose tiesiogiai nurodoma, kad platinimas apima tai pat ir siūlymą pateikti kopijas į apyvartą. Vokietijos įstatyme įtvirtinta autoriaus teisė siūlyti visuomenei išleisti į apyvartą kūrinio originalą ar kopijas¹⁷⁸, siūlymas išskiriamas kaip platinimo forma. Siūlymas pateikti kopijas visuomenei kaip platinimo veiksmas tiesiogiai įtvirtintas Austrijos, Čekijos Respublikos, Vokietijos, Suomijos įstatymuose.¹⁷⁹ Lietuvos doktrinoje taip pat pripažįstama, kad platinimo veiksmai turėtų būti suprantami plačiai – kaip apimantis kūrinio originalo ar jo kopijų išleidimą į apyvartą ir tolesnį jų platinimą minėtomis formomis, tiek viešą siūlymą, susijusį su minėtų objektų platinimu.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 1981-05-06. sprendimas byloje 1 ZR 92/78 (schallplattenexport), GRUR 1982. P. 100, 102). Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 389.

¹⁷⁶ Paskelbimo teisė įtvirtinta PINO autorių teisių sutarties 8 straipsnyje, Informacinės direktyvos 3 straipsnyje, ATGTĮ 15 straipsnio 8 punkte.

¹⁷⁷ Senftleben. Drier. T., Hugenholtz. B. Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 223.

¹⁷⁸ 17 straipsnis UrhG (1966).

¹⁷⁹ WESTKAMP Guido. The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Part 2. Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Queen Mary, University of London. 2007. P.

¹⁸⁰ Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 65.; MIZARAS V. Autorių teisė: monografija.- Vilnius: Justicia. 2008. P. 388

Išleidimas į apyvertą – veiksmas, susijęs su atitinkamo autorių teisės saugomo objekto pateikimu visuomenei iš jį išleidžiančio į apyvertą asmens valdymo srities¹⁸¹. Kaip minėta, nustatant, ar kūriniai buvo išleisti į apyvertą, reikia įvertinti ar perleidimas buvo viešas t.y. kūriniai pateikti neapibrėžtai visuomenės narių grupei. Pabrėžtina, kad perleistų kūrinių egzempliorių skaičius, išleidimo tikslas (komercinis ar nekomercinis), perleidimo forma (nuosavybėn, valdyti ar naudoti) nereikšmingi veiksmo kaip platinimo kvalifikavimui.

Apibūdinat siūlymą kaip platinimo veiksma, pažymėtina, kad objektai neturi būti individualiai apibūdinti, pakanka pavadinimo ir turinio apibūdinimo. Užsienio teismų praktikoje išskirti svarūs aspektai susiję su kūrinio siūlymo platinimo teisės atžvilgiu: siūlymas platinti – nėra tapatus ofertai, remiantis bendrosiomis civilinės teisės normomis, pakanka siūlymo ekonominiu požiūriu, nepriklausomai nuo to ar jį pavyko įgyvendinti ar ne – ar kas nors pasinaudojo autorių teisės objektu. Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis teismas konstatavo, kad platinimu pripažintinas ir individualus pasiūlymas trečiajai šaliai, su kuria subjektas nėra susijęs asmeniniais tikslais¹⁸². Pasiūlymas pirkti pripažįstamas platinimo veiksmu nepriklausomai nuo to ar siūlymas buvo vaisingas¹⁸³. Kitų valstybių teismų praktikoje – siūlymu ir platinimo veiksmas pripažinti reklamos skelbimai žiniasklaidos priemonėse, katalogai, autorių teisių saugomų objektų išdėstymas parduotuvėse, mugėse, parodose¹⁸⁴. Platinimo teisė gali apimti ir tokius atvejus, kai konkrečių platinti skirtų kūrinio egzempliorių dar nėra padaryta, bet jie turės būti padaryti. Vokietijoje buvo pripažinta, kad platinimas apima ir dar nepagamintų kopijų siūlymą – atvejus, kai siūloma įsigyti neteisėtų garso ar vaizdo įrašų, kompiuterių žaidimų, kompiuterių programų, kurių kopijos bus pagamintos, kai bus konkretus užsakymas¹⁸⁵. Teismas sprendime pabrėžė, kad platinimo turinys neapima siūlymo teikti kopijavimo paslaugų, skirtų toms kopijoms daryti ar tokių paslaugų teikimo¹⁸⁶.

4.2.3. Platinimas parduodant ar kitais būdais

Kaip minėjome, PINO autorių teisių sutartyje platinimas suprantamas siaurąja prasme, apimantis tik kūrinių originalų ar jų kopijų padarymą viešai prieinamais, juos parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn, tuo tarpu Visuomenės informavimo direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta formuluotė bet koks platinimas „parduodant ar kitais būdais“.

¹⁸¹ Mizaras V. Autorių teisė: monografija.- Vilnius: Justicia. 2008. P. 389.

¹⁸² Federal Supreme Court (Bundesgerichtshof): Federal Supreme Court (Bundesgerichtshof) 13.12.1990 Case No. I ZR 21/89 "Individual Offer" (Einzel) // IIC, 1991. P. 828. Atsakovas siuntinėjo nepažįstamiems asmenims sąrašą su kompiuterių programomis. Programos atgaminamos CD ir siunčiamos užsakovams esant konkrečiam užsakymui.

¹⁸³ Ibid. Taip pat žr. Vokietijos Aukščiausiojo Teismo Sprendimą, GRUR 1969 P. 35, 36 Europareise.

¹⁸⁴ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 390.

¹⁸⁵ Federal Supreme Court (Bundesgerichtshof): Federal Supreme Court (Bundesgerichtshof) 13.12.1990 Case No. I ZR 21/89 "Individual Offer" (Einzel) // IIC, 1991. P. 829.

¹⁸⁶ Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 1999-02-25. sprendimas byloje 1 ZR 118/96 Kopienversanddienst. GRUR 1999. P. 707-711. MIZARAS V. Autorių teisė: monografija.- Vilnius: Justicia. 2008. P. 390.

Taikant lingvistinį metodą, formuluotė „parduodant ar kitais būdais“ apima perdavimą nuosavybėn parduodant, keičiantis ar dovanojant, taip pat ir perdavimą valdyti, naudoti (t.y. nuomą ar panaudą). Doktrinoje tokiam aiškinimui pritariama. Teigiama, kad Informacinės visuomenės direktyvoje įtvirtina platinimo teisė turi būti suprantama plačiąja prasme, kaip apimanti nuomą bei panaudą¹⁸⁷. Kitose ES direktyvose, harmonizuojančiose autorių teises, aiškiai reguliuojama, kad platinimas apima ir perdavimą valdyti ir naudoti – t.y. nuomą ir (arba) panaudą¹⁸⁸. Taigi, nuomos teisė įeina į platinimo teisės sampratą, tačiau neįeina į direktyvos reguliavimo sritį, nes nuoma ir panauda sureguliuota nuomos ir panaudos direktyva (Nuomos ir panaudos direktyvos 1(2) straipsnis). V. Mizaro nuomone, ši nuostata sustiprina poziciją, kad Informacinės visuomenės direktyvos 4 (1) dalyje numatyta išimtinė platinimo teisė apima ne tik perleidimo nuosavybėn, bet ir kitus platinimo būdus, tik ji nenumato kokių nors kitų nuomos taisyklių, nes jos jau numatytos 1992 m. Nuomos ir panaudos direktyvoje.

ETT *Peek & Cloppenburg* byloje konstatavo, kad į viešo kūrinio originalo ar kopijos platinimą parduodant ar kitais būdais sąvoką pagal Informacinės visuomenės direktyvos 4 straipsnio 1 dalies prasmę patenka tik veiksmai, reiškiantys autoriaus teisės objekto nuosavybės perdavimą¹⁸⁹. Įvertinkime ETT teismo sprendimo pagrįstumą.

Pirma, Teismas rėmėsi 1996 metų PINO autorių teisės sutarties 6 straipsniu, kuriame platinimas apima tik nuosavybės perdavimą¹⁹⁰. Vertinant tokią teismo ir generalinės advokatės poziciją, pažymėtina, kad formuluotės skiriasi. PINO sutartyje įtvirtinta formuluotė „parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn“, o nagrinėjamoje direktyvoje – „parduodant ar kitais būdais“. Nepagrįsta ETT ir generalinės advokatės nuostata, aiškinti nuostata remiantis tik tarptautiniu reglamentavimu, neanalizuojant nuostatos sistemiškai su kitomis autorių teisių srities ES direktyvų reguliavimu.

Nėra pagrindo prieštarauti ETT teiginiui, kad vien galimybės padaryti autorių teisių saugomų kūrinių reprodukcijas viešai prieinamais suteikimas ar viešas jų rodymas, nesuteikiant naudojimosi jomis teisės tretiesiems asmenims nėra platinimo būdas. Tačiau iš šio teiginio galima būtų suprasti, kad viešas rodymas, suteikiant naudojimąsi reprodukcijomis būtų

¹⁸⁷ Mizaras V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justicia, 2008. P. 383, Walter, M., von Lewinski, S., et al. *Europäisches Urheberrecht. Kommentar*// Wien, New York: Springer-Verlag, 2001. P. 1043, Bechtold: Drier. T., Hugenholtz. B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 364.

¹⁸⁸ Kompiuterių programų direktyvoje 2(c) straipsnyje įtvirtinta platinimo teisė apima ir nuomą, Duomenų bazių direktyva „bet kokia forma“, autoriams nuoma įtvirtinta specialiojoje Nuomos ir panaudos direktyvoje, tačiau išskirta nuomos teisė suteikiama 7 straipsnio 2 dalies b punktu Sui generis teisių turėtojams. Plačiau žr. Drier. T., Hugenholtz. B. *Concise European Copyright Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 330.

¹⁸⁹ ETT 2008-04-17 sprendimas byloje C-456-06, *Peek & Cloppenburg KG. V. Cassina SpA*, (2008) OJ C . Para. 36, 41.

¹⁹⁰ *Ibid* .Para. 32-34.

suprantamas kaip platinimo būdas, o tai prieštarauja prieš tai išsakytai išvadai. Taigi, pritartina V. Mizaro pozicijai, kad tarp ETT naudojamų argumentų yra akivaizdus prieštaravimas¹⁹¹.

ETT ir generalinės advokatė formuluotės turinį atskleidžia, nagrinėjant platinimo teisių išnaudojimo principą, įtvirtintą 4 straipsnio 2 dalyje¹⁹², kurioje įtvirtinta, kad platinimo teisė išnaudojama pirmą kartą Europos Bendrijoje pardavus ar kitaip perdavus nuosavybės saugomo objekto originalą ar kopijas. ETT konstatavo, kad 4 straipsnis turi būti aiškinamas sistemiškai – visą straipsnį reikia aiškinti kaip visumą ir todėl 4 straipsnio pirma dalis aiškintina taip pat – tik kaip perleidimas nuosavybės. ETT rėmėsi PINO autorių teisių sutarties 6 straipsnio 2 dalimi.

Tokia teismo pozicija vertintina neigiamai, pažymint, kad teisės išsėmimas – tai teisės apribojimas¹⁹³. Autorės nuomonė nepagrįsta aiškinti teisės turinį, atsižvelgiant į apribojimo turinį.

Pasak Mizarą, ETT klaidingą argumentaciją lėmė direktyvos aiškinimas išimtinai remiantis PINO autorių teisių sutartimi, neatsižvelgiant į EB direktyvas ir ETT ankstesnę teismų praktiką – Nuomos ir panaudos 1(4), 9(3), Kompiuterių programų 4(c), Duomenų bazių 5(c) direktyvose įtvirtinta platinimo teisė, nagrinėta, apima ne tik perdavimo nuosavybės būdą, bet ir perdavimą valdyti ir (ar) naudoti (t.y. nuomą ir panaudą), ir visose iš jų, kai kalbama apie platinimo teisės išnaudojimą, numatoma, kad išnaudojimas taikomas tik perleidimo nuosavybės atžvilgiu ir netaikomas nuomai ir panaudai. Direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas išnaudojimas taikomas perleidimo nuosavybės atžvilgiu, nes ETT ankstesnė praktika ir ES reglamentavimas nustatė, kad platinimo teisės išnaudojimas apskritai galimas tik perdavimo nuosavybės po pirmojo pardavimo atžvilgiu, o ne dėl to, kad platinimo teisė taikoma tik perleidimo nuosavybės atžvilgiu¹⁹⁴.

Pažymėtina, kad ETT be pagrindo aiškino formuluotę „perduodant ar kitais būdais“, remiantis Informacinės visuomenės direktyvos 4 straipsnio 2 punkto formuluote, nes direktyvoje platinimo teisės išsėmimas įtvirtinimas, kaip išimtis iš bendros taisyklės: „kūrinio originalo ar kopijų platinimo teisė Bendrijoje yra neišnaudojama, išskyrus tuos atvejus, kai teisių turėtojas Bendrijoje pirmą kartą tą objektą parduoda ar kitaip perduoda jo nuosavybę arba tai daroma jo sutikimu“. Pardavimas ar kitoks perdavimas nuosavybės yra teisės išsėmimo taikymo sąlyga, bet ne platinimo teisės turinį reglamentuojanti formuluotė.

Taigi atsižvelgiant į išsakytus argumentus, platinimas turėtų būti suprantamas kaip perdavimas ne tik nuosavybės, bet ir kitais būdais, įskaitant perdavimą su tikslu laikinai valdyti ir naudoti.

¹⁹¹ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 34-35.

¹⁹² ETT 2008-04-17 sprendimas byloje C-456-06, Peek & Cloppenburg KG. V. Cassina SpA, (2008) OJ C . Para. 36, 41.

¹⁹³ Žr. darbo 4.3 darbo dalį.

¹⁹⁴ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 386.

4.2.4. Nuoma ir panauda kaip platinimo teisės formos

Apibendrinant išnagrinėtą tarptautinių sutarčių reglamentavimą ir ES direktyvų analizę, pažymėtina, kad TRIPS įtvirtinta nuomos teisė labai siaura apimtimi tik kompiuterių programų ir kinematografinių kūrinių atžvilgiu kaip mechanizmas, leidžiantis kontroliuoti neteisėtą kūrinių atgaminimą. PINO autorių teisių sutartyje tiek platinimas tiek nuoma įtvirtintos kaip išimtinės teisės. Nuomos ir panaudos direktyvoje nuomos ir panaudos teisės neįvardintos kaip išimtinės savarankiškos teisės. Manytina, kad remiantis šiuo reglamentavimu valstybėms narėms suteikta diskrecija nuomą ir panaudą įtvirtinti kaip platinimo teisės formas arba kaip savarankiškas išimtinės teises. Remiantis Visuomenės informavimo direktyvos 4 straipsnio 1 dalies lingvistine analize, platinimas apima bet koki būdą, taigi ir nuomą bei panaudą, tačiau ETT *Peek & Cloppenburg* sprendime konstatavo, kad galimos teisės formos tik perduodant nuosavybėn. Nacionalinėse teisinėse sistemose reglamentavimas labai įvairus – vienose valstybėse nuomos ir panaudos teisės įtvirtinamos kaip išimtinės teisės (pvz., JK), kitose – kaip platinimo teisės dalis. Daugumoje valstybių narių¹⁹⁵, įtvirtinančių savarankišką platinimo teisę, teisės aktuose apibrėžiama platinimo teisė plačiaja prasme – kaip apimančią nuomą ir panaudą, perduodant ar kitu būdu.

Pažymėtina, kad nuoma ir panauda bet kokių atveju yra išimtinės teisės, įgyvendinamos savarankiškai, autoriui išliekančios nepriklausomai nuo kitų platinimo būdų perleidimo ar išsėmimo. Nuomos ir panaudos reglamentavimas kaip savarankiška išimtinė teisės ar kaip platinimo teisės dalis didesnės praktikai reikšmės neturi.

4.2.4.1. Nuomos ir panaudos turinys

Nuomos teisės sąvoka įtvirtinta ATGTĮ 2 straipsnio 23 dalyje. Nuoma apibrėžiama kaip „kūrinio <...> originalo ar kopijos perdavimas naudoti tam tikrą laiką siekiant tiesioginės ar netiesioginės naudos“. Tuo tarpu panauda 2 straipsnio 24 dalyje apibūdinama kaip „kūrinio <...> originalo ar kopijos perdavimas tam tikrą laiką neatlygintinai naudotis bibliotekose ar kitose viešai prieinamose įstaigose“. Taigi tiek nuomai tiek panaudai būdingi būtini elementai: i) perdavimas naudotis tam tikrą laiką; ii) perdavimas kūrinių originalų ar jų kopijų (materialių kopijų). Šias dvi platinimo formas atribojantis elementas yra komercinė paskirtis – nuomai kvalifikuoti būtinas tiesioginės ar netiesioginės, komercinės naudos siekimas, panaudai būdingas neatlygintinumas. Sąlyga būtina panaudai – kūrinių perdavimas viešosiose bibliotekose ar kitose viešai prieinamose įstaigose.

¹⁹⁵ Austrija, Čekijos Respublika, Kipras, Vokietija, Estija, Suomija, Graikija, Latvija, Norvegija, Lenkija, Portugalija, Slovakija, Slovenija ir Švedija. Žr. Weskamp G. The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Part 2. Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Queen Mary, University of London., 2007.

Tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimo turinio atskleidimas yra reikšmingas, nes tai kriterijus reikšmingas atibojant nuomą nuo panaudos. Nuomos ir panaudos atribojimo praktinė reikšmė pasireiškia nustatant, ar konkrečiam panaudos būdai taikomi apribojimai (teikiant kūrinis naudojimai bibliotekose), įtvirtinti ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalyje (detaliau kitame poskyryje). Pažymėtina, kad šie apribojimai taikytini tik panaudai.

Tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimas, įtvirtintas Nuomos ir panaudos direktyvoje. Pirminiame projekte ir Kompiuterių programų direktyvoje nuomos komercinė prigimtis išreiškiama formuluote „dėl pelno siekimo“. ATGTĮ įtvirtinta formuluotė „tiesioginės ar netiesioginės naudos siekimas“ suprantama kaip bet kokio komercinio pranašumo įgijimas ar potencialas, nuomotojo ekonominių interesų tenkinimas. Klasikinis nuomos įgyvendinimo pavyzdys – fonogramų ir filmų įrašų nuomos parduotuvės perduoda naudoti tam tikram laikui už atlyginimą garso ir vaizdo įrašus. Tačiau tam, kad kūrinio egzemplioriai būtų perduodami naudotis ir tai būtų laikoma nuoma, autorių teisių požiūriu, nebūtina, kad perdavimą naudotis būtų imamas atlyginimas – pakanka netiesioginės ekonominės naudos. Vokietijos Federalinis teismas byloje *Kauf auf Probe pripažino*, kad kompanija, kuri verčiasi garso ir vaizdo įrašų pardavimui tam tikram laikui pabandyti, už nuomą negauna atlyginimo, bet tokiais veiksmais skatina sandorių sudarymą, ir nesvarbu, kad pirkėjas po kurio laiko gali grąžinti autoriaus teisių saugomą objektą, ir jam bus grąžinta visa pardavimo kaina, tačiau veiksmai įvertintini kaip netiesiogiai padedantys įmonės interesams, platinant tokius objektus¹⁹⁶. Prieštaringas sprendimas priimtas kompiuterių programų atžvilgiu: Švedijos teismas byloje *Yapon nepripažino* nuomos teisės pažeidimu kompiuterinio žaidimo pardavimo, numatant terminą, per kurį pardavėjas gali išpirkti žaidimą iš pirkėjo.¹⁹⁷ Autorės nuomone, sprendimų prieštarumas sietinas su tuo, kad kompiuterių programų direktyvoje komercinė nauda išreiškiama tik kaip pelno siekimas, bet neapima netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimo.

Reinbothe ir Lewinski¹⁹⁸ pažymi, kad formuluotė, įtvirtinta Nuomos ir panaudos direktyvoje „siekiant netiesioginės naudos“ pasirinkta po ilgų suinteresuotų asmenų diskusijų, iš tiesų, yra labai plati. Netiesioginės ekonominės naudos siekimas pripažintinas netgi nemokamų bibliotekų veikloje, organizuojamoje ar remiamoje verslo subjektų. Neatsižvelgiant į tai, kad kūrinų panauda gali būti visuomenei nemokama, netiesioginė nauda iš reklamos, gaunama bibliotekos rėmėjų, būtų traktuotina kaip netiesioginė ekonominė nauda. Toks interpretavimas

¹⁹⁶ Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2001-06-07 sprendimas byloje 1 ZR 21/99 Kauf auf Probe, BGH GRUR 2001, P. 1036, 1038. Cituojama pagal: Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008. P. 398

¹⁹⁷ Švedijos Aukščiausiojo Teismo 2002-11-22 sprendimas byloje Yapon AB v Ekstrom, ECDR (14) 155.

¹⁹⁸ Reinbothe ir Lewinski aktyviai dalyvavo direktyvos derinimo ir rengimo ir priėmimo legislatyviname procese.

kritikuotas. Griffiths J. įvardina tokį interpretavimą, kai vienas subjektas teikia knygas panaudai, o kitas gauna netiesioginę komercinę naudą, kaip per platų ir nepagrįstą.¹⁹⁹

Pažymėtina, kad Nuomos ir panaudos direktyvos preambulės 15 dalyje nustatyta, kad už panaudą viešai prieinamoje įstaigoje yra mokamas mokestis, kurio dydis neviršija sumos, reikalingos tos įstaigos veiklos išlaidų padengimui, nelaikomas tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimu. Panaudos komercinės prigimties nebuvimas ATGTĮ 2 straipsnio 24 dalyje išreiškiama formuluote „neatlygintinai“ yra siauresnė ir neapima situacijos, kai mokamas abonentinis mokestis ar kitos įmokos, skirtos įstaigos išlaidoms padengti (preambulės 15 punkto prasme). Dėl tokio reglamentavimo kai kurie veiksmai, kai kūriniai būtų platinami, renkant simbolinį atlyginimą, tačiau nesiekiant nei tiesioginių nei netiesioginių ekonominių ar komercinių tikslų, liktų tarp dviejų teisių – platinimo ir nuomos. Autorė pritaria Mizaro pozicijai, kad ATGTĮ įtvirtinta panaudos sąvoka nėra tiksli ir turėtų būti interpretuojama bei aiškinama kaip numatyta nuomos ir panaudos direktyvoje – kaip perdavimas kūrinių originalo ar kopijos tam tikrą laiką naudotis nesiekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos viešai prieinamuose įstaigose.

Direktyvos preambulės 14 dalyje pažymėta, kad valstybės narės neturi į nuomos ir panaudos sąvokas įtraukti tokių padarymo viešai prieinamais formų, kaip fonogramų ar filmų (kinematografinių, audiovizualinių kūrinių ar vaizdų, perteikiančių judesį, įgarsintų arba neįgarsintų) viešas atlikimas, transliavimas, viešas rodymas ar panaudojimas vietoje informacijos tikslais (angl. Making available for the-stop reference use) pvz. parduotuvių lentynose, kirpyklų, klinikų laukiamuosiuose pateikti laikraščiai, žurnalai. Nematerialaus naudojimo būdai, kai perduodama tik informacija, o ne konkretūs kūrinio egzemplioriai, nepatenka į nuomos sąvoką.

Pažymėtina, kad ATGTĮ nenustatytas nuomos viešumo ar pateikimo neapibrėžtai visuomenės grupei kriterijaus, tačiau autorės nuomone atsižvelgiant į teisės suteikimo autoriui tikslus, nuoma turėtų būti pripažintinas tik kūrinių perdavimas neapibrėžtai asmenų grupei. Tuo tarpu panauda siejama tik su bibliotekomis ar kitomis viešai prieinamomis įstaigomis, kurios turėtų būti suprantamos kaip laisvai pasiekiamos visuomenei įstaigos. Direktyvoje nenustatyta kriterijų, kokios įstaigos laikytinos viešai prieinamomis. Pirminiame direktyvos projekte, buvo įtvirtintas pavyzdinis sąrašas, pvz., viešos bibliotekos, tyrimų bibliotekos ir mokyklų bibliotekos²⁰⁰.

Įgyvendinant Nuomos ir panaudos direktyvos 2 straipsnio 3 dalį, ATGTĮ 15 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad išimtinė teisė nuomoti ir teikti panaudai kūrinio originalą ar jo kopiją

¹⁹⁹ Griffiths J. Copyright and Public Lending in the United Kingdom // E.I.P.R., 1997. Nr. 19(9). P. 499-503.

²⁰⁰ Krikke: Drier T., Hugenholtz B., Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. P. 244.

netaikoma pastatams ir taikomosios dailės kūriniams. Toks apribojimas nustatytas atsižvelgiant į autorių bei materialios nuosavybės savininkų interesų balansą, atsižvelgiant į autoriaus teisių bei nuomojamo objekto verčių santykį. Pastatų ir taikomųjų dailės kūrinių (kurių materialių išraiškų vertė dažniausiai didesnė bei naudojami viešai dėl savo materialios išraiškos sąlygoto funkcionalumo) savininkų teisės būtų nepagrįstai varžomos. Siekta išvengti autoriaus galimybės kontroliuoti pastatų nuomą ar, pvz., baldų naudojimą biuruose ir kitose viešosiose įstaigose. Taip pat pabrėžtina, kad išimtis aiškintina siaurai, kaip neapimanti architektūros planų, brėžinių, taip pat vaizduojamojo meno kūrinių.

4.3. Platinimo teisės ribojimai

4.3.1 Panaudos teisės apribojimai

Direktyvos 5 straipsnyje įtvirtinti „nukrypimai nuo išimtinės viešos panaudos teisės reikalavimų“ t. y. įvardinti atvejai, kai valstybės narės gali numatyti panaudos teisės išimtis. Direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje numatyta išimtis iš viešos panaudos teisės, jeigu atlyginimas už panaudą mokamas bent jau autoriams. Vienintelė sąlyga, nustatant panaudos teisės išimtį, yra atlyginimo bent jau autoriams mokėjimas, kurio dydis turi būti nustatomas, atsižvelgiant į valstybės narės kultūros rėmimo tikslus. Nagrinėjamo straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad valstybės narės teisė gali atleisti tam tikrų kategorijų įstaigas nuo minėto atlyginimo mokėjimo.

Nagrinėjant direktyvos įgyvendinimą bei reglamentavimą Lietuvoje, pažymėtina, kad 1999 m. gegužės 18 d. priimtame ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad teikiant panaudai knygas ar kitus leidinius bibliotekose, jų autoriai turi teisę gauti tam tikrą atlyginimą už perduotą išimtinę teisę teikti kūrinių panaudai. Atlyginimo mokėjimas detalizuojamas Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 14 d. nutarimu Nr. 905 „Autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose ir mokėjimo tvarkos aprašas“²⁰¹. Autorinis atlyginimas administruojamas (paskirstomas ir išmokamas) kolektyvinio administravimo asociacijos – LATGA, remiantis ATGTĮ 65 straipsnio 3 dalimi²⁰².

Visų pirma, pažymėtina, kad ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalies nuostata suformuluota ne visai tinkamai, nekorektiškai formuluojant „teikiant panaudai“, „už perduotą išimtinę teisę“. Paprastai bibliotekos kūrinius įsigyja iš knygynų, ar kitų prekybos vietų, bet ne tiesiogiai iš autorių ir autoriai paprastai jokių išimtinių teisių, įkaitant panaudą, bibliotekoms neperduoda. Panaudos teisė nenustoja galioti autoriui ar jo teisių perėmėjui pardavus ar kitokiu būdu perdavus

²⁰¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 14 d. nutarimas Nr. 905 „Autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose ir mokėjimo tvarkos aprašas“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 95-3832 (Toliau – Vyriausybės nutarimas).

²⁰² Vyriausybės nutarimo 7 aprašo punkte numatyta, kad atlyginimas mokamas tik autoriams ir paveldėtojams (numatytas minimalus apsaugos standartas).

nuosavybėn kūrinio originalą ar jo kopijas²⁰³. Taigi panaudos teisė neperduodama, o apribojama, suteikiant autoriui teisę į atlyginimą.

Taip pat tikslintinas ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalies 3 sakinio formuluotė, nustatanti „atlyginimas nemokamas teikiant panaudai knygas švietimo ir mokslo įstaigų bibliotekose. Šioje normoje netinkama formuluotė – „teikiant panaudai“, nes tokiu atveju, kūrinio naudojimas švietimo ir mokslo įstaigose nelaikytinas panauda. Kūriniai naudojami, remiantis vėlgi minėtu panaudos teisės apribojimu.

Išimtinių turtinių autorių teisių apribojimais yra dvejopi: pirma, vadinamosios autorių teisių išimtys, kai kūrinio galima pasinaudoti neturint autorių leidimo ir nemokant jam autorinio atlyginimo, antra, priverstinės licencijos, kai kūrinio galima pasinaudoti be autoriaus leidimo, bet įstatymo nustatyta tvarka mokant atlyginimą už kūrinio panaudojimą, t.y. atvejai, kai autoriaus turtinė teisė paverčiama teise į atlyginimą²⁰⁴. Taigi, remiantis Nuomos ir panaudos direktyva, ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalyje numatytas priverstinės licencijos atvejis, kai išimtinė teisė paverčiama į atlyginimą, nes kūrinio leidžiant pasinaudoti be autoriaus sutikimo ir Vyriausybės nutarime Nr. 905 numatyta tvarka išmokamas atlyginimas²⁰⁵ ir nustatyta autorių teisių išimtis, kai kūriniais leidžiama naudoti nemokant autorinio atlyginimo.

Reziumuotina, pažymint, kad 16 straipsnio reglamentavimas turėtų būti keičiamas, įtvirtinant vietoj pirmo sakinio autoriaus teisę į atlyginimą (kai knygos ar kiti leidiniai teikiami naudoti panaudos būdu ir už tai autoriui atlyginama) ir antrajame sakinyje panaudos teisės išimtį, kai už kurinio naudojimą neatlyginama, ištrinant formuluotes „teikiant panaudai“ ir „už perduotą išimtinę teisę teikti kūrinį panaudai“. ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalies straipsnio formuluotė galėtų būti keičiama: „Autorius turi teisę į atlyginimą už knygų ar kitų leidinių naudojimą panaudos būdu viešose bibliotekose be autoriaus leidimo. Knygos ar kiti leidiniai be autoriaus leidimo gali būti naudojami panaudos būdu švietimo ir kitose mokslo įstaigose, nemokant atlyginimo“.

Taip pat pažymėtina, kad autorinis atlyginimas mokamas tik už Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, apskričių ir savivaldybių viešosiose bibliotekose teikiamus naudoti panaudos būdu „knygas ir kitus leidinius“. Šios formuluotės turinys aiškinamas, tuo tarpu ir susiaurinamas, nurodant konkrečius reikalavimus, kuriuos turi atitikti leidiniai, nurodyti 16 straipsnio 3 dalyje²⁰⁶.

²⁰³ ATGTĮ 16 straipsnio 2 dalis.

²⁰⁴ Usonienė J. Turtinių teisių perdavimo ypatybės. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 71.

²⁰⁵ Atlyginimą moka ne įstaigos, o valstybė – Kultūros ministerija perveda LATGA-A patvirtintų asignavimų sumą, o ši atitinkamai išmoka atlyginimus autoriams, kolektyvinio administravimo asociacijai pateikusiems tam tikros formos paraišką (aprašo 10 p.). Atlyginimas mokamas atsižvelgiant į bibliotekose esančių kūrinio ir kolektyvinio administravimo asociacijai pateiktų paraiškų kiekį, kūrinio rūšį (Aprašo 15-17).

²⁰⁶ Vyriausybės nutarimo Nr. 905 „Autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose ir mokėjimo tvarkos aprašas“ 2-4 punktuose: autorinis atlyginimas mokamas už grožinės literatūros ir estetikos knygų, knygų vaikams, jaunimui, mokslinių bei dalykinių knygų ir vaizduojamojo meno leidinių (dailės ir fotografijų albumų)

Taigi, kitais atvejais (kai panaudai teikiami kiti saugomi autorių teisių objektai (pvz. audiovizualiniai kūriniai)/ leidiniai, neatitinkantys nurodytų reikalavimų arba ne Vyriausybės nutarime nurodytose bibliotekose) autorius turi išimtinę teisę į viešą panaudą. Pvz., privačios bibliotekose, nevyriausybių organizacijų patalpose sukaupti leidiniai, skirti visiems norintiems paskaityti, jeigu nepatektų į 14 straipsnio apribojimo – panaudos netaikymas panaudojimo vietoje informacijos tikslais (angl. Making available for the-stop reference use) – apimtį, turėtų kauptis dėl leidimo naudotis išimtinę teise.

4.3.2. Autoriaus teisės platinti kūrinį išsėmimas

4.3.2.1. Prielaidos ir išplėtojimas

Šalys, įtvirtinusios specialią platinimo teisę, įpareigos nustatyti ir šios išimtinės teisės įgyvendinimo ribas. Kaip pabrėžė Europos komisija, visų platinimo formų tolimesnė kontrolė visą autorių teisių apsaugos galiojimo terminą būtų visiškai perdėta ir besaikė²⁰⁷.

Autoriaus teisių paskirtis yra siekis reguliuoti trejopo pobūdžio interesų konfliktus ir rasti šių interesų balansą: autorių, kūrinių naudotojų (tarpininkų tarp autorių ir visuomenės) ir vartotojų (visuomenės) interesus. Autoriaus interesų reguliavimas buvo skirtas skirtingų interesų subalansavimui²⁰⁸.

Kaip minėjome, pagrindinės prielaidos, sąlygojančios, platinimo teisės ribojimo būtinumą, kildinamos iš autoriaus, kūrinių naudotojų bei visuomenės interesų subalansavimo. Teisės išsėmimo doktrina, siekiama išspręsti konfliktą tarp išimtinių teisių turėtojo ir materialios kūrinio išraiškos įgijėjo teisių į nuosavybę bei užtikrinti viešą interesą į laisvą apyvartą.

Jau XIX amžiuje Josef Kohler į teisės doktriną įvedė „naudojimo darnos“ koncepciją (angl. „Coherence of exploitation“), kuria siekta derinti materialinės nuosavybės savininko ir intelektualinės nuosavybės teisių turėtojo teises. Pagal šią koncepciją intelektualinės nuosavybės objekto pateikimas į rinką sąlygoja tolimesnių pirkėjų naudojimosi preke teisėtumą. Jų naudojimas laikomas teisių turėtojo naudojimosi tęsinium, todėl pirminio naudojimo – gamybos ir išleidimo į rinką – teisėtumas yra pagrindinis faktorius, legitimuojantis tolimesnį disponavimą preke, kadangi teisėtas išleidimas į rinką sąlygoja teisių turėtojo gaunamą tam tikrą naudą.²⁰⁹

Doktrinoje pripažįstama, kad „naudojimo darnos“ koncepcija – teisės išsėmimo doktrinos pamatai. Terminas „teisių išsėmimas“ pirmą kartą buvo panaudotas 1902-03-26 Vokietijos

panaudą, ne mažesnė nei 50 psl. Irištas leidinys (išskyrus iliustruotas vaikų knygas), atitinkantis Visuomenės informavimo įstatyme 36 straipsnyje numatytus reikalavimus.

²⁰⁷ Commission of the European Communities 7 June 1988 Green Paper „On Copyright And The Challenge Of Technology - Copyright Issues Requiring Immediate Action Communication From The Commission // 1988 COM(88) 172. Para. 4.2.1.

²⁰⁸ Mizaras. V. Autorių teisių apsaugos ir kitų intelektualinės nuosavybės teisių gynimo teoriniai bei praktiniai aspektai // Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius, 2009. P. 10.

²⁰⁹ Schatz, U. The Exhaustion of Patent Rights in the Common Market // IIC, 1971. Nr. 01. P. 1-20.

Federalinio Aukščiausiojo Teismo²¹⁰, nagrinėjusio su patentų teise susijusį klausimą. Autorių teisių srityje Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis Teismas ši principą pripažino 1906 m. nagrinėtoje *Koenigs-Kursbuch* byloje²¹¹. Teisės išnaudojimo doktrinos esmė – subjektas, pirmą kartą teisėtai įgijęs prekes, kurios pirmą kartą imtos platinti intelektinės nuosavybės teisės savininko sutikimu, turi teisę disponuoti jomis savo nuožiūra²¹². Kai kūrinio egzempliorius ar kopija patenka į apyvartą, perleidžiant juos nuosavybėn, su autoriaus sutikimu, platinimo teisė išsemiama. Pažymėtina, kad šis apribojimas autorių teisių srityje taikytinas išimtinai autoriaus teisei platinti kūrinį ir netaikytinas atgaminimo, viešo paskelbimo, padarymo viešai prieinamu teisėms.

Platinimo teisės ribojimo pagrindine prielaida doktrinoje laikytina apyvartos užtikrinimo teorija, susijusi su visos visuomenės interesu – turėti aiškius ir apibrėžtus rinkos santykius²¹³. Teisės išnaudojimo taisyklės principo pagrindas – nevaržomu prekių judėjimo užtikrinimas, apribojimas autoriaus galimybių daryti įtaką kainodarai ir prekių platinimo kanalams (rinkos suskaldymui)²¹⁴.

ETT praktikoje teisių išsėmimo doktrina išplėtota, nagrinėjant specifinės intelektinės nuosavybės teisės turinio apsauga ir laisvo prekių judėjimo principo konfliktą. Taigi remiantis ETT sprendimais teisės išsėmimo doktrina – mechanizmas, užtikrinantis laisvo prekių judėjimo principo įgyvendinimą ir vieningos rinkos funkcionavimą. Teisės išsėmimo doktrinos taikymo EB paskirtis sukurti vieningą rinką be sienų. Bendrijos teisių išsėmimo doktrina užtikrina, kad kūriniumi pateikus į nacionalinę rinką vienoje valstybėje narėje, jis gali būti laisvai parduotas visose valstybėse, sudarančiose vieningą ES rinką.²¹⁵

²¹⁰ Teismas konstatavo, kad jeigu patento savininkas pardavė patento saugomus gaminius kitam asmeniui, jis praranda teisę, remdamasis patento suteikiamomis teisėmis, kontroliuoti tolimesnį šių gaminių likimą. Jehoram, C.. *International Exhaustion versus Importation Right: a Murky Area of Intellectual Property Law* // *G.R.U.R. Int.* 1996, Nr. 04. P. 280.

²¹¹ Byla, 63 RGZ 394 - *Koenigs-Kursbuch*. Žr. Jehoram, C. *International Exhaustion versus Importation Right: a Murky Area of Intellectual Property Law* // *G.R.U.R. Int.*, 1996, Nr. 04. P. 497.

²¹² Liukaitytė J. *Intelektinės nuosavybės teisių išsėmimo esminiai bruožai ir reguliavimo ypatumai* // *Justitia*, 2006. Nr. 4 (62). P. 69.

²¹³ Wiebe A. *The Principle of Exhaustion in European Copyright Law and the Distinction Between Digital Goods and Digital Services* // *G.R.U.R. Int.*, 2009. Nr. 02. P. 114-118.

²¹⁴ Kitos paminėtinos teorijos – atlyginimo užtikrinimo teorija, grindžiama tuo, kad autorius gauna teisingą atlyginimą išleisdamas kūrinį į apyvartą pirmą kartą ir nuosavybės užtikrinimo teorija, grindžiama materialinės nuosavybės intereso ir intelektinės nuosavybės teisių turėtojo interesų derinimu. Žr. Mizaras V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justicia, 2008. P. 409-412.

²¹⁵ 2006-05-04 generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje C-479/04 *Laserdisken ApS v Kulturministeriet* (Ministry of Culture) (2006). Para 41.

Pirmasis ETT *Deutsche Grammophon*²¹⁶ sprendimas, kuriame teismas nustatė EB išsėmimo taisyklės prielaidas ir principus gretutinių teisių srityje. ETT konstatavo, kad EB sutarties 30 straipsnis (buvęs 36 straipsnis) pateisina tik tokius nukrypimus nuo laisvo prekių judėjimo, kiek tai yra būtina norint apsaugoti teises, sudarančias tokios nuosavybės specifinį turinį²¹⁷. ETT pabrėžė, kad jeigu išimtinė teise bus remiamasi, norint uždrausti prekybą valstybėje narėje prekėmis, kurios buvo platinamos teisių turėtojo ar jo sutikimu kitoje valstybėje narėje, remiantis faktu, kad toks platinimas neįvyko nacionalinėje teritorijoje, toks draudimas, kuriuo teisinama nacionalinių rinkų izoliacija, yra nesuderinamas su esminiu EB sutarties tikslu – vieningos rinkos be sienų sukūrimu. Šis tikslas nebūtų pasiektas, jeigu valstybių narių piliečiai, remdamiesi intelektinės nuosavybės teisėmis, galėtų skaldyti rinką ir skatinti prekybos apribojimus tarp valstybių narių.²¹⁸

*Dansk Supermarked*²¹⁹ byloje ETT konstatavo, kad 28 ir 30 straipsniai turi būti interpretuojami kaip reiškiantys, kad valstybių narių teisminės institucijos negali remiantis autorių teisėmis arba prekių ženklų apsauga uždrausti prekybą vienoje valstybėje narėje, kurioje nors viena teisė taikoma, jeigu produktas buvo teisėtai pateiktas kitoje valstybėje narėje teisių savininko arba su jo sutikimu²²⁰.

Nagrinėta, kad tarptautiniu mastu platinimo teisės išsėmimas įtvirtintas tik PINO autorių teisių sutartyje, pažymint, kad teisė išsėmiama po pirmo pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn kūrinių originalų ar kopijų su autoriaus sutikimu²²¹. Pagal šią sutartį nustatyti išsėmimo mastą (nacionalinį, regioninį ar tarptautinį) palikta Susitariančiųjų šalių diskrecijoje. Kaip minėta teisės išsėmimo doktrina bendrajai platinimo teisei įtvirtinta Visuomenės informacijos direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje. Įgyvendinant Informacinės visuomenės direktyvos nuostatas, ATGTĮ 16 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisės išnaudojimo principas: „autoriui ar jo teisių perėmėjui, kuris pardavė ar kitu būdu perdavė nuosavybėn EEE valstybių teritorijoje kūrinio originalą arba jo kopijas, EEE valstybių teritorijoje nustoja galioti (išimtinė) teisė platinti teisėtai apyvartoje esantį kūrinių arba jo kopijas“.

²¹⁶ ETT 1971-06-08 sprendimas byloje 78/70, *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH v. Metro-SB-Großmärkte mbH & Co. KG* (1971), ECR 487. *Deutsche Grammophon* gamino ir prekiaavo gramofono įrašais – platindavo, nustatydavo pardavimo kainas. *Metro*, parduotuvių tinklas, prekiaavo *Grammophon* produkcija Vokietijoje. *Metro* atsisakius laikytis fiksuotų kainų, *Grammophon* nutraukė įrašų tiekimą. *Metro* importavo įrašų iš Prancūzijoje įsikūrusios *Grammophon* filialo ir pardavinėjo vėl gi Vokietijoje, nesilaikydama nustatytų kainų. *Gramophon* kreipėsi į teismą, remiantis Vokietijos autorių teisėmis, nustatančiomis išimtinę teisę kūrinių platinimui.

²¹⁷ *Ibid.* Para. 11.

²¹⁸ *Ibid.* Para. 12 and 13.

²¹⁹ ETT sprendimas byloje 58/80 [1981] ECR 181.

²²⁰ *Ibid.* Para 12., Platinimo teisės išsėmimas autorių teisių srityje pripažintas ETT byloje 270/80 *Polydor v. Harlequin Record Shops*. 1982 m. ECR 329 Para 7, 395/87 *Tournier* 1989. ECR. Para. 1-13.

²²¹ PINO autorių teisių sutarties 6(2) straipsnis.

4.3.2.2. Taikymo sąlygos

Sharpston pažymi, kad 4(2) straipsnis yra išimtis iš taisyklės, įtvirtintos 4(1) straipsnyje, reikalaujančios valstybes nares įtvirtinti autoriams išimtinę platinimo teisę. Taigi atitinkamai ji turi būti aiškinama siaurinamai.²²² Teisės išsėmimo principas taikytinas tik esant visoms kumuliatyvioms sąlygoms:

- platinimo teisės išnaudojimas taikomas tik materialių kūrinių egzempliorių ar kopijų – platinimui;
- kūrinių egzemplioriai ar kopijos parduodami ar kitaip perleidžiami nuosavybėn;
- pirmasis perleidimas nuosavybėn turi įvykti su autoriaus ar teisės turėtojo sutikimu;
- kūrinių egzemplioriai ar kopijos parduodami ar perleidžiami EEE – teritorinis platinimo teisės išnaudojimo pobūdis.

Pirmoji sąlyga – perduodami materialūs objektai, kūrinių egzemplioriai ar kopijos. Kūrinių kopijos, atgamintos remiantis apribojimu, negali būti platinamos iš viso, ir jų atžvilgiu teisių išsėmimo principas netaikytinas²²³.

Paprastai yra manoma, kad platinimo teisė, kūrinių perduotų *on-line* tinklais atžvilgiu, neišsemiama, tačiau teisės doktrinoje yra išsakomos ir priešingos pozicijos. Kadangi diskutuojama ne dėl kūrinių ar kopijų materialumo, tačiau jų perdavimo būdo šį klausimą išnagrinėsime detalčiau, aptarę kitas teisės išsėmimo doktrinos taikymo sąlygas.

Antroji sąlyga – kūrinių egzemplioriai turi būti perduoti nuosavybėn. Taigi platinimo teisė išnaudojama tik pardavus, padovanojus, pasikeitus ar kitais būdais perdavus kūrinio nuolatinę kontrolę. Perleidimas nuosavybėn reiškia kūrinio kontrolės perdavimą iš vieno subjekto kitam.²²⁴ Teisės išsėmimo principas pagrįstas autorių teisių, bet ne sutarčių teisės klasifikacija, ir taikomas, kai nuolatinė kūrinio kontrolė perduodama iš siūlytojo gavėjui²²⁵.

Kaip minėjome platinimo teisės esmė autoriaus teisė kontroliuoti pirmąjį kūrinių išleidimą į komercinę apyvartą. Išleidimas į apyvartą reiškia, kad kūrinių egzemplioriai patenka į laisvai cirkuliuojamą civilinę apyvartą, įskaitant didmeninę prekybą²²⁶. Prekių ženklų srityje, ETT nagrinėjo klausimą, kuris veiksmas reiškia išleidimą į EEE rinką: prekių importavimas, jų pateikimas parduoti vartotojams ar pardavimas Prancūzijos įmonei, kuri buvo sutartimi įpareigota prekiauti prekėmis tik už EEE ribų, o EEE valstybėse parduoti ne daugiau kaip 5

²²² 2006-05-04 generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje C-479/04 Laserdisken ApS v Kulturministeriet (Ministry of Culture) (2006). Para 26.

²²³ Decker, U., Hoeren, T. *Electronic Archives and The Press: Copyright Problems of Mass Media in The Digital Age* // E.I.P.R., 1998. Nr. 20 (7). P. 256-266.

²²⁴ Wiebe A. *The Principle of Exhaustion in European Copyright Law and the Distinction Between Digital Goods and Digital Services* // GRUR Int 2009 Nr. 2. P. 117.

²²⁵ Ibid. 114.

²²⁶ Mizaras V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justicia, 2008. P.415.

procentus šių prekių, bei kokią reikšmę turi ženklo savininko sutarties su įmone sąlygos. Teismas konstatavo, kad pardavimas Prancūzijos įmonei laikytinas išleidimu į EEE rinką, lemiančių prekių ženklų savininko teisių šioje srityje išsėmimą, pažymėdamas, kad išsėmimas atsiranda neatsižvelgiant į tai, ar, parduodamas bendrijos rinkoje pažymėtas prekes, prekių ženklo savininkas sutiko, kad jos toliau būtų platinamos šioje rinkoje, ar, atvirkščiai siekė platinimą apriboti²²⁷.

Trečioji sąlyga – perleidimas turi būti teisėtas, atliktas remiantis autoriaus ar jo teisu perėmėjo sutikimu. ETT *EMI Electrola* byloje²²⁸ nustatė, kad platinimo teisė neišsėmiama, jeigu kūriniai išleidžiami į rinką pasibaigus apsaugos terminui – valstybė narė remdamasi autorių teisėmis, gali neleisti įvežti kūrinių, pagamintų kitoje valstybėje narėje, kurioje kūriniai teisėtai pagaminami ne autoriaus ar jo licencianto sutikimu, o dėl pasibaigusio autorių teisių apsaugos laikotarpio. Pažymėtina, kad įrodinėjimo pareiga tenka šaliai, teigiančiai, kad sutikimas buvo duotas²²⁹. Sutikimas turi būti suteiktas konkretaus kūrinio egzemplioriaus ar kopijos atžvilgiu²³⁰ ir gali būti ribojamas teritorija (kur kūrinys turėtų būti išleistas) arba laiko atžvilgiu (sutikimas platinti kūrinius terminuotai arba nuo tam tikros datos). Pažymėtina, kad autoriaus sutikimas turi būti suteikiamas kūrinio pardavimui, ar kitam perleidimui nuosavybės, o ne tolesniam platinimui, nesvarbu ar kūrinio autorius sutiko, kad jos būtų platinamos šioje rinkoje²³¹.

Paskutinė sąlyga – kūrinių egzemplioriai ar kopijos pardavimas ar perleidimas EEE. Informacinės visuomenės direktyvoje aiškiai ir vienareikšmiškai nustatyta, kad valstybės narės gali nustatyti tik regioninę teisės išsėmimą, sąlygojantį kūrinio platinimo kontrolės išsėmimą Bendrijoje. Tarptautinis išsėmimas, kūriniams išleistiems EEE teritorijoje,

²²⁷ Truskaitė, J. Prekių ženklo savininko išimtinių teisių ir jų ribojimų aiškinimas Europos Teisingumo Teismo praktikoje. *Justitia*, 2005, Nr. 4(58), P. 53.

²²⁸ ETT 1989-01-24 sprendimas byloje 341/87 EMI Electrola, GmbH v. Patricia Im.-und Export (189) ECR 79. Vokietijoje EMI Electrola turėjo teisę atgaminti ir platinti atlikėjo kūrinius. Danijoje AT apsaugos laikotarpis buvo pasibaigęs, todėl Danijos bendrovė, kuriai EMI nebuvo perdavusi teisių, gamino garso įrašus su autoriaus kūrinių ir importavo juos į Vokietiją. ETT nurodė, kad EMI gali pasiremti savo teisėmis, kad neleistų įvežti prekių į Vokietiją, nes įrašai į Danijos rinką pateko ne autoriaus ar licencianto sutikimu, o dėl to, kad baigėsi autorių teisių apsaugos laikotarpis. Byloje nustatyta, kad laisvo prekių judėjimo principo ribojimas pateisinamas 30 str., kai jie kyla dėl skirtingų taisyklių, reguliuojančių apsaugos laikotarpį.

²²⁹ ETT sprendimas byloje 1982-09-14 d. sujungtuose bylose C-414 ir C-415 Zino dovidoff and Levi Straus v. TESCO Stores and Others ECR I-8691. Para 54. ETT pakoregavo šią taisyklę, konstatavęs, kad pagal bendrą taisyklę, teisių išsėmimo sąlygas turi įrodyti ta šalis, kuri jomis remiasi, tačiau ši taisyklė gali būti pakoreguota, iškilus būtinybei apsaugoti laisvą prekių ir paslaugų judėjimą Bendrijoje. Todėl jeigu atsakovui pavyksta, įrodyti, kad dėl jam tenkančios įrodinėjimo pareigos atsiranda reali bendros rinkos suskaidymo grėsmė, ypač kai prekių ženklų savininkas savo prekėms platinti EEE naudoja išimtinių distribucijų sistemą – įrodinėjimo pareiga perkeliama pačiam prekių ženklo savininkui. Manytina, kad autorių teisių srityje ši taisyklė taip pat taikytina Plačiau žr. Truskaitė, J. Prekių ženklo savininko išimtinių teisių ir jų ribojimų aiškinimas Europos Teisingumo Teismo praktikoje // *Justitia*, 2005, Nr. 4(58), P. 53.

²³⁰ Kaip pažymėjo ETT sprendimuose, susijusiose su prekių ženklų srityje, pabrėžta, kad sutikimas turi būti išreikštas dėl kiekvieno paženklinto prekės vieneto, kuriam siekiama taikyti teisės išsėmimą. ETT 1999-07-01 sprendimas byloje C-173/98 Sebago Inc. and Acienne Maison Dubois & Fils SA v. G-B Unic SA ECR I-04103. Para 22.

²³¹ Taikoma analogija iš teismo sprendimo prekių ženklų 2004-11-30 sprendimas byloje C-16/03 Peek/Holding AB v. Axolin-Elinor AB ECRI-000. Para 56.

netaikomas. Direktyvos preambulė 28 punkte nustatyta kad „teisių turėtojai Bendrijoje pirmą kartą pardavus kūrinio originalą ar jo kopijas arba kai jo sutikimu originalas ar jo kopijos yra parduodamos, išnaudojama teisė kontroliuoti to objekto perpardavimą Bendrijoje. Ši teisė neturėtų būti išnaudota, jei teisių turėtojas originalą ar jo kopijas parduoda arba jo sutikimu originalas ar jo kopijos parduodamos ne Bendrijoje.“ Šis klausimas plačiai nagrinėtas teisės doktrinoje²³². Autoriaus teisės platinti kūrinį apimtis tiesiogiai priklauso nuo to koks teisės išsėmimas taikytinas.

Tarptautinis teisės išsėmimas – plačiai diskutuotinas klausimas prekių ženklų srityje. Tuo tarpu autorių teisių srityje platinimo teisės išsėmimo atžvilgiu valstybėms narėms nepalikta galimybė nuspręsti dėl tarptautinio teisės išsėmimo. Tačiau šis klausimas labai svarbus ir darantis įtaką ekonomikai²³³. Danijos teismas kreipėsi prašydamą išaiškinti, ar i) 4(2) straipsnis yra teisėtas ir ii) ar valstybė narė gali, teikdama prioritetą saviraiškos laisvei ir piliečių kultūrinių gėrybių pasiekiamumui prieš nacionalinių teisės turėtojų apsaugą nuo konkurencijos, nukrypti nuo 4(2) straipsnio įgyvendinimo. Generalinės advokatės išvadoje ir ETT sprendime išvados vienareikšmiškos – tarptautinis išsėmimas negalimas²³⁴.

4.3.2.3. Platinimo teisės išsėmimas skaitmeninėje erdvėje

Tradicinis požiūris, kad platinimo teisė išsėmiama tik perduodant kūrinis, įtvirtintus materialioje išraiškos formoje, nes platinimo teisė apima tik materialių kūrinių perdavimą bei atitinkamai teisės išnaudojimas perduodant kūrinis internetu netaikomas. Tačiau teisės doktrinoje šį nuostata yra ginčijama, išsakomos pozicijos, kad teisės išsėmimas internete galimas.

Teisės išsėmimas internetu perduodamiems kūriniais grindžiamas apyvartos užtikrinimo teorija – kai parsiuštas kūrinys išsaugomas materialioje laikmenoje, vartotojams, teisėtai įsigijusiems tokį kūrinio egzempliorių, atsiranda teisėtas interesas šį kūrinį platinti, lygiai toks pat, kaip ir įsigijus kūrinį parduotuvėje. Skirtumas neturėtų būti daromas vien dėl to, kad kūrinys išleidžiamas į apyvartą skirtinga forma²³⁵. Tradicinis požiūris, kad *on-line* pateiktų kūrinių kopijų tolesnė naudojimo kontrolė negalima, ginčijamas, nurodant techninių priemonių sąrašus – prieigos kontrolę ir ženklus, užtikrinančius kūrinių prieinamumo ir naudojimo kontrolę²³⁶.

²³² Lietuvos teisės doktrinoje šį klausimą nagrinėjo Truskaitė J. Nagrinėdama teisės išsėmimo doktrinos taikymą prekių ženklų srityje. Plačiau žr. Truskaitė, J. Prekių ženklo savininko išimtinių teisių ir jų ribojimų aiškinimas Europos Teisingumo Teismo praktikoje // *Justitia*, 2005. Nr. 4(58). P. 50-60.

²³³ Lewinski V. S. *International Exhaustion of the Distribution Right Under EC Copyright Law* // *E.I.P.R.*, 2005. Nr. 27(7). P. 233-236.

²³⁴ Žr. ETT 2006 sprendimas byloje *Laserdisken ApS v Kulturministeriet (Ministry of Culture)* (2006). Para 30-32. 2006-05-04 generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *C-479/04 Laserdisken ApS v Kulturministeriet (Ministry of Culture)* (2006).

²³⁵ Mizaras V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justicia, 2008. P. 413.

²³⁶ Žr. plačiau *Ibid.* 414.

ETT savo praktikoje pripažino – teisės išėmimas taikytinas tik materialių kūrinių atžvilgiu, tačiau netaikytinas paslaugoms²³⁷. Tokios ETT nuostatos įtvirtintos Visuomenės informavimo direktyvos preambulės 29 punkte, nustatant, kad teisių išnaudojimo klausimas neiškyla paslaugų ir ypač internetinių („*on-line*“) paslaugų atveju ir materialių kopijų, kuria teisių turėtojo sutikimu padaro tokios paslaugos naudotojas atžvilgiu. Antroji taikytina prezumpcija – visi *on-line* perdavimai pripažįstami paslaugomis ir dėl to išėmimas netaikytinas. Wiebe Andreas nuomone šios nuostatos neturėtų būti vertinamos kaip draudžiančios teisės išėmimą kūrinių platinamų *on-line* atžvilgiu. Perdavimas internete ne visada turėtų būti prilyginamas paslaugoms, išskirtini atvejai, kai perdavimo internetu tikslas – prekės įsigijimas. Skaitmeninių paslaugų įsigijimas skiriamas nuo skaitmeninių prekių²³⁸. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas, kvalifikavo kompiuterinės programos *on-line* perdavimą kaip prekių pardavimą sandorį, bet ne paslaugų, akcentuodamas ne perdavimo formą, bet galutinį rezultatą²³⁹. Eric Tjong Tjin Tai nuomone, priešingai nei transliavimo atveju, asmuo, teisėtai pirksdamas kūrinių internetu, gauna iš teisių turėtojo leidimą daryti nuolatinę kopiją, kuris yra skirtas tam konkrečiam asmeniui. Autorius teigia, kad nėra priežasčių, kodėl skaitmeninė kopija negalėtų būti išėmimo principo objektu²⁴⁰.

Tokia autorių pozicija galėtų būti vertinama kritiškai, remiantis išėmimo taisyklės taikymo sąlygomis. Platinimo teisė yra išseimiama konkretaus parduoto ar kitaip perleisto nuosavybės objekto atžvilgiu²⁴¹, tuo tarpu, kai yra padaroma skaitmeninė kopija, ji laikytina jau kitu antriniu objektu. Kai saugomas kūrinys yra patalpinamas internete, teisių turėtojas realizuoja ne platinimo, bet viešo paskelbimo teisę, o kūrinių parsisiuntimas – tai atgaminimo teisės realizavimas, kurios atžvilgiu teisių išėmimo principas nėra taikomas. Doktrinoje yra nurodoma, kad pardavimas internetu yra labiau panašus į tam tikrą leidimą naudoti, negu į pardavimą tradicine prasme, net jeigu ir pirkėjui leidžiama pasidaryti kopiją, internetinio sandorio turinys yra ne prekė, turinti saugomą turinį, bet pats saugomas turinys. Taigi šiuo atveju nėra prekių išleidimo į rinką sąlygos, būtinos intelektinės nuosavybės teisių išėmimo taisyklės taikymui.

Vertinant platinimo teisės išėmimo galimybę skaitmeninėje erdvėje perduotų kūrinių atžvilgiu, būtina atsižvelgti į autoriaus ir vartotojų interesų suderinamumą. Vartotojų interesą į nevaržomą apyvartą, disponavimą kūriniu, įsigytu skaitmeninėje erdvėje ir išsaugotu materialioje

²³⁷ Žr. ETT 1980-03-18 sprendimas byloje C-62/79, CODITEL I (1980), ECR I-881; ETT 1981-01-20 sprendimas sujungtose bylose 55/80 ir 57/80, Musik Vertrieb Membran v. GEMA (1981), ECR 00147.

²³⁸ Wiebe A. The Principle of Exhaustion in European Copyright Law and the Distinction Between Digital Goods and Digital Services // GRUR. Int., 2009. Nr. 02. P. 115.

²³⁹ Wiebe A. The Principle of Exhaustion in European Copyright Law and the Distinction Between Digital Goods and Digital Services // G.R.U.R. Int., 2009. Nr. 02. P. 115.

²⁴⁰ Tjong Tjin Tai, E. Exhaustion and Online Delivery of Digital Works // E.I.P.R., 2003. Nr. 25(5). P. 207-211.

²⁴¹ Decker, U., Hoeren, T. Electronic Archives and The Press: Copyright Problems of Mass Media in The Digital Age // E.I.P.R., 1998. Nr. 20 (7). P. 256-266.

laikmenoje, atsveria autoriaus interesus gauti teisingą atlyginimą už naudojimąsi jo kūriniais. Autoriaus interesai būtų nepatenkinti, taikant teisės išsėmimo doktriną kūrinų perduotų skaitmeninėje erdvėje atžvilgiu, neužtikrinant tokių kūrinų atgaminimo ir platinimo kontrolės. Kūrinių perdavimo *on-line* kontrolė sunkiai įgyvendinama kūrinų kiekio, laiko, teritorijos prasme. Autorius sunkiai gali kontroliuoti, koku mastu kūrinys atgaminamas ir pateikiamas į komercinę apyvartą. *On-line* parsųstų kūrinų, masiškai atgamintų materialiose laikmense, perpardavimas lemtų tradicinių materialių kopijų paklausos sumažėjimą.

Tai lemia, kad turi būti aiškiai atribojamas kūrinų perdavimas *on-line* ir įprastu būdu, kai vienas asmuo faktiškai perduoda kūrinio valdymą kitam asmeniui, nustatant, kad kūrinų perdavimo skaitmeninėje erdvėje atvejais, taikytina ne platinimo, bet viešo paskelbimo teisė ir išsėmimas *on-line* perduotų kūrinų atžvilgiu netaikytinas.

Dėl teisėtai atgamintų kūrinų kopijų pateikimo į komercinę apyvartą autoriaus sutikimas turi būti duodamas atskirai, kiekvienos kopijos atžvilgiu. Taigi internete parsųsta ir legaliai nusipirkta knyga negalėtų būti parduodama tretiesiems asmenims, nesusijusiems asmeniniais ryšiais. Nepaneigiant to, kas pasakyta, autorės nuomone, neturėtų būti eliminuojama galimybė, autoriui legitimuoti konkrečios informacijos, perduotos *on-line* atgaminimą ir išleidimą į rinką, tačiau tokiu atveju autorius turėtų įvertinti su tokiu teisės perleidimu susijusią riziką (kontrolės užtikrinimo galimybes).

4.3.2.4. Platinimo teisės išsėmimo išimtys

ETT taip pasisakė, kad išsėmimas netaikytinas nuomai. Šis platinimo teisės išsėmimo apribojimas, kaip nagrinėta, pateisinamas autoriaus interesus gauti tinkamą atlyginimą. Warner *Brothers* byloje²⁴² ETT nusprendė, kad išimtinė autoriaus teisė kontroliuoti kūrinio nuomą yra vienintelė galimybė autoriui gauti teisingą atlyginimą, kai filmas pateikiamas į rinką, ir būtų neteisinga netaikyti jos, kai vaizdo kasetės yra pateikiamos, kad ir autoriaus sutikimu į rinką, kur tokia teisė nėra įtvirtinta. Kaip minėta, tokia teismų praktika įtvirtinta Nuomos ir panaudos teisių direktyvoje. Direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas teisės neišsėmiamumas bei dar kartelį patvirtintas *Metronome Music* ir *FDV v Laserdisken* (žinoma kaip „Egmont film“)²⁴³ bylose.

Metronome Musik byloje ETT pasisakė dėl Nuomos ir panaudos direktyvos 1 straipsnio 4 dalies teisėtumo, atsakydamas į klausimą: ar išimtinės nuomos teisės įvedimas 1992 m. Nuomos ir panaudos teisių direktyvos 1 straipsnio 1 dalimi, prieštaraujantis platinimo teisių išnaudojimo

²⁴² ETT sprendimas 1988-07-05 byloje C-158/86, Warners Brothers v. Christiansen, (1988) ECR I-2605. Byloje spręstas klausimas, ar autorius gali uždrausti Jungtinėje Karalystėje (kur nuomos teisė yra išsėmiama) nusipirktų kopijų nuomą Danijoje, kurioje yra numatyta neišsėmiama nuomos teisė.

²⁴³ ETT 1998-09-22 sprendimas byloje C-61/97 "Egmont Film" // IIC, 1999. Nr. 3. P. 299.

principui, yra suderinamas su Bendrijos teisės aktais, ypač Bendrijos pagrindinėmis teisėmis?²⁴⁴ „Hokamp“ tvirtino kad šia direktyva įvesta teisė turi būti laikoma niekine, nes ja kėsiniama į pagrindines nuomos verslu užsiimančių įmonių teises, įskaitant teisę laisvai verstis profesine veikla, ir ji iškreipia konkurenciją valstybėse narėse, kuriose šią veiklą laisvai vykdė fonogramų gamintojai. ETT priimtame preliminariame nutarime dėl šio klausimo, išanalizavęs autorių suteikiamos nuomos teisės prigimtį bei apsaugos reikšmę, konstatavo, kad Bendrijos teisės aktu nustatyta išimtinė nuomos teisė negali pažeisti platinimo teisės išnaudojimo principo, nes skiriasi jų tikslas ir taikymo sritis.

„Egmont film“ byloje ETT, interpretuodamas Direktyvos 1 straipsnio 4 dalį konstatavo, kad autorius gali drausti nuomą, netgi, jeigu buvo suteiktas leidimas nuomoti šias kopijas kitoje valstybėje. D. T. Keeling kritikuodamas sprendimą, pažymėjo, kad jeigu autorius leido nuomoti kūrinių kopijas, jis neturi autorizuoti šių kopijų tolesnės nuomos arba kitų šio kūrinių kopijų nuomos. Nuomos teisės išimtinumas reiškia, kad kūrinių pardavimas savaime nereiškia leidimo nuomoti kūrinių, tačiau, jei toks sutikimas duotas parduodant kūrinių, tai tolesnė nuoma neturėtų būti ribojama valstybėmis ar konkrečiu kopijų skaičiumi – jeigu autorius suteikė leidimą nuomoti kūrinius vienoje valstybėje, tai nuoma neturėtų būti draudžiama ir kitose.²⁴⁵

Iš tiesų tokia ETT teismo pozicija galėtų būti kritikuotina, vertinant tokį reglamentavimą, kaip sukuriantį autoriui galimybę skaidyti nuomos rinką nacionalinių valstybių teritorijomis. Autorius gali sutartimis numatyti, kad kūriniai gali būti nuomojami tik vienoje valstybėje narėje. Nuomos teisės apimtis turi būti vertinama, atsižvelgiant į autorių teisių interesų pagrįstą užtikrinimą, kuris nuomos atveju yra apsaugotas numačius neatšaukiamą teisę į atlyginimą už kūrinių nuomą.

Teisės išsėmimo doktrinos ribojimai sutartinėmis nuostatomis

Įvardintina problematika susijusi su autoriaus teisės platininti kūrinių įgyvendinimu, nagrinėtina, ar galimi teisės išsėmimo principo taikymo ribojimai sutarties sąlygomis ir nurodymais (pvz. nurodant konkrečią prekių rinką), jei tokie apribojimai galimi, koks pažeidimas sutarties ar autorių teisių yra padaromas pažeidus juos, ir galiausiai, koks tokių susitarimų poveikis – absoliutus (įpareigojantis visus ar santykinis, skirtas tik sutarties šalims).

²⁴⁴ ETT 1998-04-28 d. sprendimas byloje C-200/96 "Metronome Musik GmbH" v. "Music Point Hokamp GmbH" ECR (1998) I-1953. Direktyva pašalino nuomą iš „paskesnio platinimo“ kategorijos, kuris yra teisėtas, jei kūrinių originalas ar jo kopijos platinami platinimo teisių turėtojų sutikimu. Remdamasi naujomis UrhG nuostatomis, „Metronome“, pagaminusi ir 1995 m. rugsėjo 15 d. išleidusi grupės Die Ärzte įrašytą kompaktinę plokštelę Planet Punk, paprašė Landgericht Köln, kad šis laikinai uždraustų „Hokamp“ nuomoti šią kompaktinę plokštelę. 1995 m. gruodžio 4 d. minėtas teismas priėmė laikiną nutartį, kuria uždraudė atsakovui siūlyti tą kompaktinę plokštelę nuomoti ar imti už ją nuomos mokesčių Vokietijoje.

²⁴⁵ Plačiau žr. Keeling D. T. Intellectual Property Rights in EU Law. Volume I. Free movement and Competition Law. New York: Oxford University Press, 2003. P. 282-284.

Dėl darbo apimties ribotumo, šio klausimo detaliai nenagrinėsime, pažymėdami, kad šis klausimas yra labai reikšmingas tinkamam teisių įgyvendinimui ir turėtų būti atskiro tyrimo objektas.

Trumpai, pažymėdami, kad taikant sutarties siaurinamojo aiškinimo taisyklę – perleidžiamos autorių teisės tik numatytiems ir sutartyje įvardintiems būdams, jei jų nenumatyta teisės perleidžiamos tik tokiems būdams, kurie būtini sutarties tikslams pasiekti²⁴⁶. Lietuvoje šis klausimas nenagrinėtas (apribojimai drausti platinimo teisės naudojimo būdus nenumatyti). Vokietijos teismų praktikoje tokie apribojimai buvo pripažinti, kaip nepaveikiantys teisės išsėmimo doktrinos taikymo. Teismas byloje *OEM Software*²⁴⁷ nustatė, kad sutartiniai licencijos suteikėjo apribojimai licenciato konkrečiai apibrėžtai produktų rinkai neturi jokio poveikio teisės išsėmimui. Teisės išsėmimas taikomas nepriklausomai nuo sublicencijos turėjimo konkrečiai prekių rinkai ar geografini vietai.

²⁴⁶ Remiantis ATGTĮ 40 straipsnio 1 dalies 3 punktu, sutarties šalys privalo susitarti dėl perduodamų autorių teisių ir dėl kūrinio panaudojimo būdų. ATGTĮ 40 straipsnio 3 ir 4 dalyse įtvirtintos specialios sutarčių aiškinimo taisyklės, pagal kurias sutarys aiškinamos siaurinamai ginant autoriaus interesus. ATGTĮ 3 dalyje įtvirtinta siaurinamojo sutarčių aiškinimo taisyklė pagal kurią, sutartinis visų turtinių teisių perdavimas siaurinamas iki konkrečioje sutartyje numatytų kūrinio panaudojimo būdų, 4 dalyje – teisių perdavimo tikslų taisyklė, pagal kurią esant neaiškumų dėl kūrinio naudojimo būdų laikoma, kad kūrinys gali būti panaudotas tokiu būdu, kuris yra būtinas norint pasiekti sutarties tikslą. Plačiau žr. Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. Vilnius: Teisės informacijos centras 2008. P. 152.

²⁴⁷ Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2000-07-06 sprendimas byloje I- ZR 244/97 (OEM- Software). BGH GRUR, (2001). 153.

IŠVADOS

1. Autoriaus platinimo teisės sąsaja su materialiu objektu, kuriame kūrinys išreikštas, lemia konfliktines situacijas tarp autoriaus turtinių teisių ir nematerialių kūrinių ir materialios kūrinio išraiškos įgijėjo teisės ir nuosavybę, kyla grėsmė dėl laisvos apyvartos, teisės ir informaciją, galimybes versti profesine veikla ribojimą.

2. Įtvirtintos platinimo teisės savarankiškumas reiškia, kad leidimas išleisti arba atgaminti kūrinį nereiškia ir leidimo jo platinti. Autorius turėdamas savarankišką teisę platinti kūrinius gali ją įgyvendinti nepriklausomai nuo atgaminimo teisės, pvz., perleisdamas skirtingiems subjektams, nuroydamas įgyvendinimo laiką arba teisės perleidimo teritoriją. Autorius gali drausti kūrinio kopijų, teisėtai atgamtų ir išleistų ir apyvartą užsienio valstybėje, nepriklausančioje EEE, importą į EEE.

3. Platinimo teisės reglamentavimas, nepaisant teisės įtvirtinimo tarptautiniu ir regioniniu lygmenimis, skirtingose valstybėse labai įvairus: vienos valstybėse platinimo teisė saugoma netiesiogiai iš atgaminimo teisės, pvz., Prancūzijoje teisės turinys apibrėžtas ir išplėtotas iš paskirties teorijos teismų precedentuose, kitose – kaip platesnės teisės dalis, pvz., Skandinavijos šalyse platinimo teisė įtvirtinta kaip kūrinio padarymo prieinamais visuomenei dalis. Daugumoje valstybių autoriaus teisė platinti kūrinį įtvirtinta kaip savarankiška išimtinė teisė, tačiau skiriasi teisės terminologija ir turinys. Lietuvoje platinimo teisė įtvirtinta 1964 metų CK kaip platesnės disponuoti kūriniumi teisės dalis, nuo 1999 m. priėmus ATGTĮ platinimo teisė išskirta kaip savarankiška išimtinė teisė, 2003 m. įstatymų pakeitimu platinimo teisės turinys papildytas teise importuoti kūrinio kopijas.

4. Svarbiausias platinimo teisės požymis, susijęs su objektais, kurių atžvilgiu taikytina platinimo teisė, yra tai, kad platinami kūrinių egzemplioriai ir kopijos išimtinai žymi užfiksuotas kopijas, kurias galima išleisti ir apyvartą kaip materialius objektus. Šis požymis svarbus atribojant platinimo teisę nuo teisės padaryti kūrinį prieinamą kompiuterių tinklais bei viešo paskelbimo teisių, kai skleidžiami nematerialūs objektai.

5. Veiksmai, kvalifikuotini kaip platinimas, apima tik su materialių kūrinių perdavimu susijusius platinimo būdus. Šis platinimo veikslių formų požymis ypač svarbus atribojant platinimą nuo teisės paskelbti kūrinį, siejamos su kūrinių skleidimo skaitmeninėje erdvėje bei teisės išsėmimo doktrinos taikymui. Komerciniai tikslai, motyvai, žmonių skaičius, kuriam pateikti ar siūlyti kūriniai, faktas, kad kūrinys faktiškai perduotas ar panaudotas, nėra reikšmingi priskiriant veiksmus platinimui. Svarbus platinimą kvalifikuojantis požymis – viešumas, kuris siejamas su kūriniumi perdavimu neapibrėžtai asmenų grupei, suprantamai kaip asmenų grupė, tarp kurių narių nėra glaudžių asmeninių ryšių arba tie ryšiai tik laikini ir nėra artimi.

6. Paneigus ETT argumentus byloje, kurioje buvo išaiškinta, kad platinimas turi būti aiškinamas siaurai, kaip apimantis tik perdavimą nuosavybėn, remiantis tarptautiniais, regioniniais ir nacionaliniais teisės aktais, jų vertinimu doktrinoje bei nacionalinių teismų praktika, darytina išvada, jog platinimas apima visus veiksmus, kuriais: 1) siūloma pateikti kūrinių egzempliorius ar kopijas neapibrėžtai asmenų grupei; 2) kūrinių egzemplioriai ar kopijos padaromi viešai prieinamais parduodant arba kitais būdais, t. y. pateikiami neapibrėžtai asmenų grupei, perduodant nuosavybėn, valdyti ar naudoti ar kitais būdais, susijusiais su materialios išraiškos kūrinių perdavimu.

7. Atsižvelgiant į nuomos ir panaudos išskirtinį pobūdį, siekiant apsaugoti autoriaus ekonominius interesus, nuomos ir panaudos teisės nustatytos kaip išimtinės ir neišsemiamos, autoriams nustatyta teisė į neatšaukiamą atlyginimą už perduotą kūrinių nuomos teisę.

8. Siekiant užtikrinti visuomenės interesą į informaciją, kultūros ir mokslo pažangos skatinimą panaudos teisė apribojama. Vertinant teisės normą teologiškai, ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalyje vietoj panaudos teisės autoriui nustatyta teisė į atlyginimą už panaudos būdu perduotus naudoti leidinius viešosiose bibliotekose ir išimtis, kai atlyginimas už tiekiamas knygas naudoti panaudos būdu švietimo įstaigose autoriui nemokamas. Įvertinant šios teisės normos reglamentavimą pažymėtina, kad nuostatos įtvirtintos ne visai korektiškai, nustačius formuluotes „už perduotą išimtinę teisę“ bei „teikiant panaudai“. ATGTĮ 16 straipsnio 3 dalies straipsnio formuluotė galėtų būti keičiama: „Autorius turi teisę į atlyginimą už knygų ar kitų leidinių naudojimąsi panaudos būdu viešose bibliotekose be autoriaus leidimo. Knygos ar kiti leidiniai be autoriaus leidimo gali būti naudojami panaudos būdu švietimo ir kitose mokslo įstaigose, nemokant atlyginimo“.

9. Siekiant išspręsti konfliktą tarp išimtinių teisių turėtojo ir materialios kūrinio išraiškos įgijėjo teisių į nuosavybę, užtikrinti viešąjį interesą į laisvą apyvartą, nevaržomą prekių judėjimą, apriboti autoriaus galimybes daryti įtaką kainodarai ir prekių platinimo kanalams, ETT sprendimuose išplėtotas platinimo teisės išsėmimo principas. Platinimo teisė išsemiamą EEE teritorijoje po pirmo kūrinių originalų ar kopijų pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn EEE teritorijoje autoriaus ar teisės turėtojo sutikimu.

10. Įvertinus doktrinoje pateikiamus argumentus dėl platinimo teisės išsėmimo taikymo kūriniams, parsiusiems internetu ir išsaugotiems materialioje laikmenoje, pagrįstus vartotojų interesų gynimu bei apyvartumo užtikrinimo teorija ir pateikiamus kontrargumentus, paremtus autorių interesų užtikrinimu, atsižvelgiant į tai, kad kūrinių perdavimo *on-line* kontrolė negalima nei atgamintų kūrinių kiekio, nei laiko, nei teritorijos prasme, *on-line* parsiusių kūrinių, masiškai atgamintų materialiose laikmenose, perpardavimas lemtų tradicinių materialių kopijų paklausos sumažėjimą, darytina išvada, jog turi būti aiškiai atribojamas kūrinių perdavimas *on-line* (viešas

paskelbimas ir atgaminimas) ir įprastu būdu, kai vienas asmuo faktiškai perduoda kūrinio valdymą kitam asmeniui (platinimas), nustatant, kad platinimo teisė bei teisės išsėmimo doktrina *on-line* perduotų kūrinių atžvilgiu netaikytina.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Norminiai teisės aktai

Tarptautinės sutartys

1. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrybinių apsaugos // Žinios. 1995, Nr. 40-988.
2. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1060.
3. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. 1C priedas prie 1994-04-15 Sutarties dėl Pasaulio Prekybos Organizacijos įsteigimo // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2004, Nr.2-2.
2. 1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos // OL L 122, 1991 5 17. P. 42–46.
3. 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyva 92/100/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje // OL L 346, 1992 11 27. P. 61–66.
4. 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Europos Sąjungos Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos // OL L 77, 1996. P. 20–28.
5. 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo // OL, L 167, 2001 5 22. P. 10–19.
6. Commission of the European Communities 7 June 1988 Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action // COM (88) 172 final, 1988 06 07.
7. Commission of the European Communities 19 July 1995 Green Paper „Copyright and Related Rights in the Information Society”// COM (95) 382 final, 1995 07 19.

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262.

2. Lietuvos Tarybų Socialinės Respublikos Civilinis kodeksas // Žinios. 1964, Nr. 19-138.
3. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598.
4. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28-1125.
5. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių, VI skyriaus ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 14 d. nutarimas Nr. 905 „Autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose ir mokėjimo tvarkos aprašas“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 95-3832.
7. 1965 m. Vokietijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (angl. *Federal Republic of Germany, Act dealing with Copyright and Related Rights*).
8. 1976 m. Jungtinių Amerikos Valstijų autorių teisių įstatymas (angl. *Copyright Act*).
9. 1988 m. Jungtinės Karalystės Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymas (angl. *Copyright, Designs and Patents Act*).
10. 1992 m. Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksas (pranc. *Code de la propriété intellectuelle*).

II. Specialioji literatūra:

1. Akester P. A. *Practical Guide to Digital Copyright Law*. London: Sweet & Maxwell, 2008.
2. Barnard C. *Europos Sąjungos materialinė teisė. Keturios laisvės. Laisvas prekių judėjimas*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
3. Barnard C. *The Substantive Law of the EU. The Four freedoms*. Oxford: Oxford University press, 2004.
4. Barrett M. *Intellectual Property Cases and Materials*. 3rd. ed. Thomson West, 2007
5. Bentley L., Sherman, B. *Intellectual Property Law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. 2004.
6. *Berno konvencijos komentaras*. Vilnius, 2001.

7. Birštonas R. Duomenų bazių teisinė apsauga // Socialinių mokslų daktaro disertacija. Vilnius, 2007.
8. Correa C. Trade related aspects of intellectual property rights. A Commentary on the TRIPS Agreement. New York: Oxford university press, 2007.
9. Drier T., Hugenholtz B. Concise European Copyright Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006.
10. Gorman R., Ginsburg J. Copyright: cases and materials. New York: Foundation Press. 2002.
11. Guibault L., Westkamp G., Mohn T. R. ir kt. Study on the Implementation and Effect in Member States' Laws of Directive 2001/29/Ec On the Harmonisation of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society. Final Report. The Netherlands. Institute for Information Law University of Amsterdam, 2007.
12. Kamina P. Film Copyright in the European Union. Cambridge University Press, 2002.
13. Keeling D. T. Intellectual Property Rights in EU Law. Volume I. Free movement and Competition Law. New York: Oxford University Press, 2003.
14. Kiškis M. Kompiuterių programų teisinės apsaugos modeliai: pasaulinė patirtis ir Lietuvos perspektyva // Socialinių mokslų daktaro disertacija. Vilnius, 2002.
15. Lange D., Lafrance M., Myers G. Intellectual Property: Cases and Materials. St. Paul (Minnesota): West Group Thomson, 2003.
16. Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Vilnius: Justicia, 2008.
17. Ricketson S., Ginsburg J. International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Oxford: Oxford University Press, 2006
18. Tritton G. Intellectual Property in Europe. 3rd ed. London: Sweet&Maxwell, 2008.
19. Torremans P. Intellectual Property Law. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2008.
20. Spoor J. H., Cornish W. R., Nolan P. F. Copies in Copyright. Alen, Rijn: Stilfhoff & Noordhoff, 1980.
21. Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. Vilnius: Teisės informacijos centras, 2008.
22. Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.

23. Westkamp G. The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Part 2. Queen Mary Intellectual Property Research Institute. Queen Mary, University of London, 2007.
24. AZMI I. M. Malaysia: Copyright – Distribution Rights not Exhausted after the Sale of a Copyright Work // E.I.P.R., 2000. Nr. 22(3). P. 105–119.
25. Barcelo R. J. On-Line Intermediary Liability Issues: Comparing E.U. And U.S. Legal Frameworks // E.I.P.R., 2000. Nr. 22(3). P. 105–119.
26. Bentley, L., Phillips J. Copyright Issues: the Mysteries of Section 18 // E.I.P.R., 1999. Nr. 21(3). P. 133–141.
27. Cornish G. P. Libraries and the Harmonisation of Copyright // E.I.P.R., 1998. Nr. 20(7). P. 115–116.
28. Decker U., Hoeren T. Electronic Archives and The Press: Copyright Problems of Mass Media in The Digital Age // E.I.P.R., 1998. Nr. 20(7). P. 256–266.
29. Desurmont M. T. Author's Right to Control the Destination of Copies Reproducing His Work // 12 Colum.-VLA J.L. & Arts (1987-1988). P. 481–505.
30. Dusollier S., Technology as an Imperative for Regulating Copyright: from the Public Exploitation to the Private Use Of the Work // E.I.P.R., 2005. Nr. 27(6). P. 201–204.
31. EU: ECJ on Exhaustion of Rental Right // I.I.C., 1998 Nr. 7. P. 850.
Prieiga per internetą: Beck-online duomenų bazė.
32. Gaubiac Y. The Exhaustion of Rights in the Analogue and Digital Environment [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-09-22]. Prieiga per internetą: <http://66.102.9.104/search?q=cache:y_vcmMZSZpYJ:unesdoc.unesco.org/images/0013/001397/139700E.pdf+Yves+Gaubiac+exhaustion&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt#2>
33. Gervais D. J. The Trips Agreement: Interpretation and Implementation // E.I.P.R., 1999. Nr. 21(3). P. 156–162.
34. Griffiths J. Copyright and Public Lending in the United Kingdom // E.I.P.R., 1997. Nr. 19(9). P. 499–503.
35. Hugenholtz P. B. The Implementation of Directive 2001/29/EC in The Netherlands // *RIDA*, 2005. Nr. 206. P. 117–147.
36. ICC. Policy Statement. Exhaustion of Intellectual Property Rights [interaktyvus]. 2000-01-07 [žiūrėta 2009-09-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.iccwbo.org/id448/index.html?cookies=no#annex1>>.

37. Ivanauskienė E. Teisė atgaminti kūrinį // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. Vilnius, 2004. P. 68–64.
38. Jehoram, C. Prohibition of Parallel Imports Through Intellectual Property Rights // IIC, 1999. Nr. 05. P. 495–511.
39. Jehoram, C. International Exhaustion versus Importation Right: a Murky Area of Intellectual Property Law // G.R.U.R. Int, 1996. Nr. 04. P. 280–284.
40. Kamen T, Switzerland: Copyright - Parallel Imports - National or International Exhaustion of Rights // E.I.P.R., 1999. Nr. 21(4). P. 63–64.
41. Koo, A. Distribution Over Peer-To-Peer Network // E.I.P.R., 2008. Nr. 30(2). P. 74–76.
42. Larusson H. K. Uncertainty in the Scope of Copyright: the Case Of Illegal File-Sharing in the UK // E.I.P.R., 2009. Nr. 31(3). P. 124–134.
43. Lewinski V. S, International Exhaustion of the Distribution Right Under EC Copyright Law // E.I.P.R., 2005. Nr. 27(7). P. 233–236.
44. Liukaitytė J. Intelektinės nuosavybės teisių išsėmimo esminiai bruožai ir reguliavimo ypatumai // Justitia, 2006. Nr. 4 (62). P. 69–75.
45. Loewenheim U. Intellectual Property Before the European Court of Justice // IIC, 1995 Nr. 6. P. 829.
46. Matulevičienė N. Teisė į dalį pajamų už perduotą meno kūrinį ar rankraščio originalą // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. Vilnius, 2004. P. 113–122.
47. McCouch G. The Public Lending Right in German Copyright Law // IIC, 1984. Nr. 5. P. 605–635.
48. Moon K. The Nature of Computer Programs: Tangible? Goods? Personal Property? Intellectual Property? // E.I.P.R., 2009. Nr. 31(8). P. 396–407.
49. Pollaud-Dulian F. The "Determination of law" (droit de destination) - reflecting on the possibilities of controlling the use of plant specimens by the authors // G.R.U.R. Int., 1989 Nr.11. P. 812.
50. Reimer D. Copyright Law and the Free Movement of Goods // I.I.C., 1981. Nr. 4. P. 493–511.
51. Stern R. H. USA: Copyright - Transnational Exhaustion of Rights // E.I.P.R., 2009. Nr. 31(3). P. 31–32.
52. Tjong Tjin Tai, Eric. Exhaustion and Online Delivery of Digital Works // . E.I.P.R., 2003. Nr. 25(5). P. 207–211.

53. Truskaitė, J. Prekių ženklo savininko išimtinių teisių ir jų ribojimų aiškinimas Europos Teisingumo Teismo praktikoje // *Justitia*, 2005., Nr. 4(57)., Pp. 50–60.
54. Usonienė J. Autorių teisių teisinio reguliavimo pradžia. Pirmieji teisės aktai. // *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje*. Vilnius, 2000. P. 174.
55. Webber D. Intellectual Property - Challenges for the Future // *E.I.P.R.*, [interaktyvus] 2005., Nr. 27(10). P, p. 345–348.
56. Wiebe A. The Principle of Exhaustion in European Copyright Law and the Distinction Between Digital Goods and Digital Services // *G.R.U.R. Int.*, 2009. , Nr. 02. P. 114–118.
57. Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : Москва: Проспект, 2003.

III. Praktinė medžiaga:

Teismų sprendimai:

1. ETT 2008-04-17 sprendimas byloje C-456/06, Peek & Cloppenburg KG v. Cassina SpA (2008).
2. 2007 rugsėjo 27 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c.b. B. V.–F. ieškinį atsakovams Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui, UAB „Fodio“, Nr. 3K-3-353/2007 (S), kat. 84.
3. ETT 2006-09-12 sprendimas byloje C-479/04 Laserdisken ApS v Kulturministeriet (Ministry of Culture), (2006) ECDR 30.
4. ETT 1998-09-22 sprendimas byloje C-61/97 "Egmont Film" // *IIC* , 1999. Nr. 3. P. 299.
5. ETT 1998-04-28 d. sprendimas byloje C-200/96 "Metronome Musik GmbH" v. "Music Point Hokamp GmbH", (1998) ECR I-1953.
6. ETT 1989-01-24 sprendimas byloje 341/87 EMI Electrola, GmbH v. Patricia Im.-und Export (1989) ECR 79.
7. ETT 1988-07-05 sprendimas byloje C-158/86, Warners Brothers v. Christiansen, (1988) ECR I-2605.
8. ETT 1981-01-20 sprendimas sujungtose bylose 55/80 ir 57/80, Musik Vertrieb Membran v. GEMA (1981), ECR 00147.
9. ETT 1980-03-18 sprendimas byloje C-62/79, CODITEL I (1980), ECR I-881.

10. ETT 1976-06-15 sprendimas byloje 51/75, EMI Records Limited v. CBS United Kingdom Limited (1976), ECR 0081.
11. ETT 1971-06-08 sprendimas byloje 78/70, Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH v. Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG (1971), ECR 487.
12. Federal Supreme Court (Bundesgerichtshof): Federal Supreme Court (Bundesgerichtshof) 13.12.1990 Case No. I ZR 21/89 "Individual Offer" (Einzel) // IIC, 1991. P. 826–829.
13. United States District Court, M.D. Florida, Jacksonville Division. December 9, 1993. No. 93-489-Civ-J-20. Playboy Enters v Frena. 839 F.Supp. 1552 (1993).
14. United States Court of Appeals, Eighth Circuit, April 6, 1993. case No. 92-1683. National Car Rental Sys., Inc. v. Computer Assoc. Int'l Inc., 991 F.2d 426 (8th Cir. 1993).
15. United States District Court, N.D. California. February 3, 2005. No. C 04-1166-MHP. Napster, Inc. Copyright Litigation, 377 F.Supp.2d 796, 802-05, N.D.Ca. (2005).
16. United States Court of Appeals, Fourth Circuit, June 30, 1997. Hotaling v. Church of Jezus Christ of Latter-Day Saints. 118 F.3d. 199 (4th Cir. 1997).
17. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2000-07-06 sprendimas byloje I- ZR 244/97 (OEM- Software). BGH GRUR, (2001). 153.
18. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2001-07-06 sprendimas byloje I- ZR 144/97 (OEM-Version). BGH GRUR (2001), 153.
19. Švedijos Aukščiausiojo Teismo 2002-11-22 sprendimas byloje Yapon AB v Ekstrom, ECDR (14) 155.
20. Suomijos Aukščiausiojo Teismo 2003-10-03 sprendimas byloje ECDR (30), (2004), 303.

Kita praktinė medžiaga:

1. 2006-05-04 generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje C-479/04 Laserdisken ApS v Kulturministeriet (Ministry of Culture) (2006).
2. 2008-01-17 generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje C-456/06, Peek & Cloppenburg KG v Cassina SpA (2008).
3. 1998-01-29 generalinio advokato išvada byloje Silhouette (1998), ECR I-04799.

4. Communication: Follow-up to the Green Paper, Working programme of the Commission in the field of copyright and neighbouring rights // 1991. COM (90) 584.

5. Communication: Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society // 1996. COM(96) 586.

IV. Travaux préparatoires:

1. 2005-12-13 Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių, VI skyriaus ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto AIŠKINAMASIS RAŠTAS.

2. 1999-06-26 Amended proposal for a European Parliament and Council Directive on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society // OJ C 180, 25.6.1999. P. 6

3. 1999-04-07 Proposal for a European Parliament and Council Directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society // OJ C 108 , 07.04.1998 P. 0006

SANTRAUKA

Svarbiausias šio darbo tikslas yra atskleisti autoriaus teisės platinti kūrinį ir įgyvendinimo ypatumus, sugretinant tarptautinį, regioninį ir nacionalinį teisės reglamentavimą, Europos Teisingumo Teismo ir kitų valstybių teismų sprendimus bei mokslininkų tyrimuose pateikiamas nuomones, į teisės turinio genezę žvelgiant per autoriaus ir visuomenės interesų prizmę.

Autoriaus teisės platinti kūrinį turinio bei įgyvendinimo ypatumų išmanymas būtinas tiek autoriui, siekiančiam veiksmingai disponuoti platinimo teise, tiek kūrinį naudotojams, norintiems įgyti ar perėmusiems platinimo teisę, tiek visuomenei, nes jai būtina suvokti savo teises bei jų ribas įsigytų kūrinį atžvilgiu. Turimų teisių turinio suvokimas bei mokėjimas atriboti platinimą nuo kitų teisių lemia veiksmingą teisių įgyvendinimą bei jų apsaugą.

Autoriaus teisės platinimo teisės analizei pasirinkta sąmoningai apgalvota struktūra. Darbą sudaro keturi skyriai. Pirmajame pristatoma platinimo teisės prigimtis, lemianti platinimo teisės turinio ypatumus, atskleidžiama platinimo teisės atskyrimo nuo atgaminimo teisės prasmė bei bendrai pristatoma teisės apimtis. Antrasis skyrius skirtas autoriaus teisės platinti kūrinį įtvirtinimo bei reglamentavimo raidos bei turinio atskleidimui tarptautiniu, Europos Sąjungos mastu. Trečiajame, siekiant visapusiškumo ir gilesnio platinimo teisės turinio bei įgyvendinimo ypatumų išaiškinimo, analizuojama platinimo teisės reglamentavimo bei įgyvendinimo įvairovė bei ypatumai nacionalinėse teisės sistemose. Išskiriamos valstybės, kuriose platinimo teisė saugoma kaip platesnės teisės dalis, bei šalys, kuriose platinimo teisė įtvirtinta kaip savarankiška išimtinė teisė, analizuojama platinimo teisės įtvirtinimo raida Lietuvoje. Ketvirtasis skyrius skirtas platinimo teisės apimties detaliai analizei. Jame išskirtos platinimo teisės objektų, kuriems taikytina platinimo teisė, veiksmų ir formų ypatybės. Nagrinėjami platinimo teisės požymiai, lemiantys teisės atribojimą nuo kitų autoriaus teisių. Tiriama platinimo teisės ribojimai. Įvertinamas panaudos teisės apribojimų reglamentavimas Lietuvos teisės aktuose. Atskleidžiamos platinimo teisės išsėmimo principo įtvirtinimo prielaidos, išplėtojimas Europos teismų praktikoje ir teisės išsėmimo principo taikymo elektroninėje erdvėje perduotų kūrinį atžvilgiu galimybės.

SUMMARY

Contents and specificity of implementation of copyright on distribution of works

The main purpose of the study is to reveal the contents and specificity of implementation of copyright on distribution of works by comparing international, regional and national legal regulation, decisions of the European Court of Justice and foreign courts as well as opinions expressed in scientific research, taking a look at the genesis of the contents of the right through the prism of the author and public interests.

Knowledge of the contents and specificity of implementation of copyright on distribution of works is necessary both to an author seeking to use the distribution right effectively and to users of works who want to acquire or have taken over the distribution right as well as to society that must realise their rights and their limits in regard to acquired works. Understanding of the contents of one's rights and knowing how to distinguish between distribution and other rights determine effective implementation and protection of rights.

A consciously thought-out structure was chosen for the analysis of copyright on distribution. The study consists of four chapters. The first one presents the nature of the distribution right, which determines the specificity of contents of the distribution right, reveals the significance of differentiation between the distribution right and the reproduction right and gives an overview of the scope of the right. The second chapter tells about the granting and development of regulation of copyright on distribution of works and its contents on an international, i.e. European Union, scale. Aimed at full and deeper understanding of the contents of the distribution right and the specificity of its implementation, the third chapter analyses the variety and specificity of regulation and implementation of the distribution right in national law systems. It singles out countries in which the distribution right is protected as part of a broader right as well as countries that have established the distribution right as a separate exclusive right, and analyses the development of establishment of the distribution right in Lithuania. The fourth chapter is dedicated to a detailed analysis of the contents of the distribution right, identifying the specificity of actions and forms of distribution right objects to which the distribution right applies. It analyses the features of the distribution right that determine the separation of the right from other copyrights. It studies limitation of the distribution right. It evaluates the regulation of limitation of the lending right in Lithuanian legal acts. It describes preconditions for the establishment of the principle of exhaustion of the distribution right, explication in European case law and the possibilities for applying the principle of exhaustion of the right in regard to works transferred electronically.